
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00882905 3

SLOVANSKÁ KNIHOVNA

REDIGUJE ADOLF ČERNÝ

I

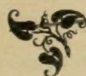
SLOVANSKÝ SJEZD V PRAZE

ROKU 1848

NAPSAL

DR. ZDENĚK V. TOBOLKA

Viliam Černý

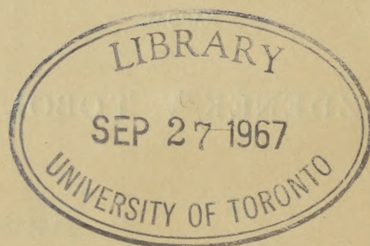

Ráckeve 1903

V PRAZE

NÁKLADEM F. ŠIMÁČKA

1901

Tiskem České grafické společnosti „Unie“ v Praze.

Práce »Slovanský sjezd v Praze r. 1848« jest úryvek ze studií mých o dějinách r. 1848 v Čechách. Snažil jsem se podati zde obšírný obraz celého jednání sjezdu slovanského nejen v jeho výsledcích a činech, nýbrž i v jeho tužbách a debattách. Myšlénka sjezdu slovanského nedala by se vyložiti bez znalosti vzniku myšlénky vzájemnosti slovanské v době nové. Informaci o této otázce, pokud toho ovšem práce má vyžadovala, věnována jest první kapitola spisu. Líče sjezd samý, užíval jsem pramenů většinou dosud nepovšimnutých, a to pramenů spolehlivých. Doufám tudíž, že práce má podá dosti nových věcí a objasní mnohé otázky, které při sjezdu slovanském byly dosud nevysvětleny. Zvláštní zřetel věnoval jsem poměru sjezdu slovanského k bouřím svatodušním. Byl-li jsem v této věci obšírnější, nežli se na studii mou hodilo, učinil jsem tak proto, abych vysvětlil co nejdůkladněji otázku: měl-li sjezd nějaké účastenství při bouři. Přehledem a kritikou pramenů zavírám studii svoji.

Že je přídavek o pramenech rozsáhlejší, vysvětliti se dá snadno tou okolností, že nemám naděje v našich poměrech na blízké publikování rukopisného materiálu. Přídavkem chtěl jsem upozorniti na mnohé věci, jichž by se i při jiných pracech dalo ještě užiti. Já hleděl zde jen to vyčerpati, co k účelu mého pojednání směřovalo.

Že ve spisu svém mohu podati dosti nového, za to předem poděkovati povinna se cítím slavné I. třídě Akademie císaře Františka Josefa I. pro umění, vědu a slovesnost. Její štědrou podporou bylo mi umožněno prohlédnouti si přímo nebo vypůjčiti různé prameny bohatých bibliothek: zvláště drážďanské, královské v Berlíně, z knihoven Jagaillonské v Krakově, Ossolińských ve Lvově, zemské bibliotheky a Raczyńských v Poznani, studijní v Lublani a Celovci, z vídeňských knihoven universitní i dvorské, městské ve Frankfurtě n. M. atd. Na druhém místě díky mé náleží slavné Společnosti Musea království Českého, která svolila k tomu, abych nejen v archivu musejním volně pracovati mohl, ale nezpěčovala se propůjčiti mi k práci mé mnoho vzácného z dosud netištěné korrespondence zvláště P. J. Šafaříka a j. a j.

Konečně celé řadě jednotlivců náleží mé díky. Jsou to moji učitelé, univ. professoři dr. J. Goll a dr. J. Kalousek, dále univ. prof. dr. Bohuš bar. Rieger,

který zapůjčením archivalií z pozůstalosti Frant. Palackého a hojnými radami i pokyny valně přispěl k úplnosti mé práce a k polepšení jejích nedostatků, a vedle nich pak zvláště pp. univ. prof. dr. J. Čelakovský, prof. Ad. Černý, který o vydání práce mé měl ne malou péči, dr. J. Franko ve Lvově, svob. pán Alex. Helfert, spisovatel E. Hnatjuk ve Lvově, řiditel místodrž. archivu K. Köpl, adjunkt zemského archivu dr. V. Nováček, univ. prof. dr. J. Palacký, bibliothekář A. Patera, dr. Fr. Lad. bar. Rieger, univ. prof. T. Smičiklas v Záhřebě, archivář čes. Musea v Praze V. Šulc, univ. docent dr. Jar. Vlček, univ. docent dr. Čeněk Zíbrt a j. a j., zvláště páni úředníci knihoven cizích, kteří vždy ochotně vycházeli vstříc mým dotazům a přáním.

V Praze, 16. prosince 1900.

Dr. **Zdeněk V. Tobolka.**

OBSAH:

I

VÝVOJ

MYŠLÉNKY SLOVANSKÉ VE VĚKU NOVÉM

I[1])

Francouzská filosofie XVIII. století byla podnětem k obrození národů slovanských. Nebyla sice ve všem původní, byla závislá na filosofii anglické, především na Lockeovi,[2]) ale přes to jí náleží zásluha obrození národů slovanských. Při filosofii francouzské XVIII. věku je třeba vážiti ne její původnost, nýbrž její působivost. Této upříti se jí nemůže. Nejen proto francouzská filosofie 18. století byla vlivu plná, že byla francouzská, ale také proto, že stala se způsobem podání přístupnou kruhům širokým. Od Ludvíka XIV.

---

[1]) Z literatury: Пыпинъ А.: Панславизмъ въ прошломъ и настоящемъ. BE 1878. T. V. 312 a d. — Týž: Литературный панславизмъ. Ib. 1879. T. III. 591 a d. — Týž: Znovuzrození v Historii literatur slovanských. V Praze 1882. II. 513 a d. — Murko M.: Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik. Graz 1897. — Masaryk T. G.: Německé vlivy a naše obrození. Moravská Revue I. 6 a d. — Perwolf J.: Slovanská vzájemnost. Panslavismus. Riegrův Slovník naučný. Slované. — Ивановъ I.: Славянската взаимность въ борбите и съборите. Български Прегледъ. Година V. София 1899. Книга V. VII.

[2]) Janet P.: Dějiny vědy politické se zřetelem k mravovědě. V Praze 1896. II. 54.

Francie byla středem kulturního života Evropy, ona dávala ton všem zemím, Francii napodobil každý vzdělanec, frančtina stala se jazykem evropské intelligence. K té povýšenosti Francie proti jiným zemím filosofové francouzští přidali jasný, schopnostem tehdejší společnosti přiměřený způsob podání filosofie. Není filosofů, kteří by byli bývali měli na dějiny 19. století většího vlivu nežli Montesquieu, Voltaire a Rousseau.

Francouzskou filosofii 18. věku[1]) charakterisuje nespokojenost s platnými dogmaty a s existujícím stavem v církvi i státu. Ona chce nový světový názor, bourá budovu názoru starého, aby na rumech jejích postavila palác světa nového. Nenávidí despotismu, hlásá náboženskou snášelivost a dle ní jest špatné zřízení dogmatické křesťanství jako politický zákon. Její politický ideál je svoboda a rovnost čisté demokracie. Dle ní hybnou silou, jež uvádí v pohyb ústavu demokratickou, je politická cnost, to jest láska k vlasti, jinak láska k rovnosti. Na to klade důraz, aby lidé více hleděli si své lidské přirozenosti a lépe vážili si její důstojnosti a práv. Všichni lidé mají stejné právo na svobodu, na vlastnictví svých statků a na ochranu zákonů. Nikdo nemá zříkati se svobody. Neboť »zříci se svobody,« praví Rousseau, »jest zříci se všeho lidství, práv svobody, ba i povinnosti.«[2])

---

[1]) Ueberweg F.: Grundriss der Geschichte der Philosophie. Berlin 1888.₇. III. 183.

[2]) Janet P.: Dějiny vědy politické se zřetelem k mravovědě. V Praze 1896. II. 247.

Filosofie francouzská svým učením hlásala zrušení všech náboženských, dynastických, místních a stavovských zvláštností — to byla jedna z prvních podmínek k tomu, aby se mohla zroditi idea nacionální.[1])

Z učení filosofů francouzských 18. věku pro praksi nutně plynulo: zrušiti náboženské výsady, feudální soustavu, zavésti náboženskou toleranci, dáti svobodu vědecké činnosti, poskytnouti volnost průmyslu i obchodu a připustiti v záležitostech vládních národ k účasti.[2])

Filosofie francouzská věku 18. získávala kvapem intelligenci evropskou. Získala nejen ty, kdo byli politicky bezmocni, ale i ty, kdo seděli na trůnech. A té okolnosti, že i nové hnutí duševní z Francie vycházející získalo si panovníky, mají především co děkovati národové slovanští. Reformy vladařů pruského Bedřicha II., rakouského Josefa II. a ruské Kateřiny II. ohlásily národům slovanským příchod jejich znovuzrození.

Reformy uvedených panovníků vycházely sice z ducha filosofie francouzské, ale nešly do všech důsledků jejích. Ty reformy, které především v Rakousku byly podniknuty, byly reformy pro stát, ne reformy pro národy. Idea nacionální nebyla jejich konání hvězdou vůdčí. Plné pochopení filosofie francouzské, doplněné myšlénkou národnostní, nutně

---

[1]) Rüdiger L.: Ueber Nationalität. Zeitschrift für Völkerpsychologie und Sprachwissenschaft. Berlin 1865. III. 102.

[2]) Janet P.: Dějiny vědy politické se zřetelem k mravovědě. V Praze 1896. II. 520.

z ní vyrostlé, a budování vyplývajících z ideí těch programů pro národy slovanské, ta úloha připadla buditelům národů slovanských.

Učení francouzských filosofů poznali buditelé slovanští cestou přímou a nepřímou.

Francouzské filosofy četla celá vzdělaná Evropa. Montesquieu, Voltaire a Rousseau byla četba většiny buditelů slovanských. U Čechů J. Jungmann,[1]) J. Kollár,[2]) F. L. Čelakovský[3]) a j. zabývají se přímo francouzskou filosofií.

Poláci od druhé polovice 18. století, zvláště od r. 1761, kdy vypuzení Jesuité z Francie v Polsku našli útulku, nalézají se pod přímým vlivem Francie. Francouzské knihy stávají se v Polsku modními, i polské dámy zabývají se literaturou francouzskou, Voltaire a Rousseau jsou oblíbenou lekturou. Nadšení pro myšlénky francouzské zveličuje příklad Augusta III. a Stanisława Augusta. Stává se zvykem, že za učitele voláni jsou do Polska Francouzové, a pro ty, kdo náležejí vrstvám jazyka francouzského neznalým, vydávají se překlady polské Voltairea, Rousseaua, Montesquieua a j.[4]) Na Rusi přímý vliv Francie patrně se jeví od dob Alžběty Petrovny.[5]) Rusové nepřijímají již to, co podávala

---

[1]) Masaryk T. G.: Česká otázka. V Praze 1895. 46.

[2]) Murko M.: Jan Kollár. Letopis Matice Slovenske 1894. 77.

[3]) F. L. Čelakovského Sebrané listy. V Praze 1865. 103.

[4]) Smoleński W.: Przewrót umysłowy w Polsce wieku XVIII. Kraków 1891. Kap. IV. Str. 137 a d.

[5]) Rambaud A.: Dějiny Ruska od prvních jeho počátkův až do r. 1884. V Praze 1896. 475. — Viz též: Пыпинъ А. Н.: Исторія русской литературы. С. Пб. 1899. Т. IV. hlava XXXVI.

Francie jen z druhé ruky jako dříve prostřednictvím Holanďanů a Němců, nýbrž stávají se sami žáky Francouzů. Při dvoře Alžbětině vyrůstá pokolení vzděláním úplně francouzské, idee francouzské filosofie zabírají mladé hlavy a šíří se v celé ruské intelligenci. Kateřina II. a její doba podlehly francouzské filosofii úplně. Přímý styk osobní i písemný s francouzskými spisovateli za Kateřiny II. považuje se za chloubu Ruska, císařovna sama stará se, aby spisy francouzské byly přeloženy do ruštiny, zásadami Montesquieuovými začínají zákony vydané Kateřinou II.

Jihoslované stáli s Francouzi v přímém styku od té chvíle, kdy dokonávalo se století osmnácté. Dalmacie za vlády francouzské poznala přímo myšlénky francouzské, a když z části Chorvat, ležících mezi mořem jaderským a řekou Savou, z Dalmacie, Istrie a Krajiny utvořena byla Illyrie, vliv francouzské vzdělanosti netušeně rostl. Celá správa království byla uspořádána dle zákonův francouzských, frančtina stala se státním jazykem všech poddaných, školy nižší i vyšší reformovány dle vzorů francouzských [1]) a do nich zaváděny knihy, jichž se užívalo na školách ve Francii, a jež byly prosyceny duchem filosofů francouzských. [2])

---

[1]) Vrhovec J.: Francoska ljudska šola na Kranjskem. Letopis Matice Slovenske. 1897. 147 a d. — Smičiklas T.: Obrana i razvitek hrvatske narodne ideje od 1790 do 1835 godine. Rad LXXX. 26.

[2]) Smičiklas T.: Poviest Hrvatska. U Zagrebu 1879. Dio II 414. Několik statí z novějších dějin chorvatských dle díla „Poviest Hrvatska" prof T. Smičiklasa napsal B. Popelka. Slovan. Sborník 1883 (II.), 200 a d.

Francie v 18. století byla vlivuplnou pro celou Evropu. Se stolu francouzských myšlének přímo brali všichni národové, jak Slované tak i Němci. Schiller, Goethe, Lessing, Kant a Herder, ti všichni byli žáky filosofie francouzské, kořeny jich myšlének tkvěly v Rousseauovi.[1]) Byli žáky filosofie francouzské, ale měli se státi i učiteli národům slovanským, především těm národům, kteří byli k Německu připoutáni svou minulostí.

Vliv Herderův na národy slovanské sluší nejvýše ceniti. Herder byl od svého osmnáctého roku nadšeným ctitelem Rousseauovým, třeba že ne jeho slepým následovníkem, Herder mnohému naučil se u Montesquieua, který stal se mu vzorem pro politické spisování, a konečně i do jisté míry ozval se v Herderovi Voltaire, proti jehož pyšné, jízlivé a coquettní formě Herder netajil svůj odpor.[2]) V spisech Herderových byly myšlénky filosofů francouzských, ale bylo v nich i něco více, byla v nich vypracovaná idea nacionální, k jejímuž vzrůstu podnět dala filosofie francouzská. Herder byl hlasatelem původnosti, přirozenosti lidové, „stal se apoštolem lidového nacionalismu a humanitní snášelivosti nacionální“.[3])

Herdera četli a rozšiřovali buditelé slovanští

---

[1]) Hettner H.: Literaturgeschichte des achtzehnten Jahrhunderts. Braunschweig 1893—1894.4. Theil III.

[2]) Haym R.: Herder nach seinem Leben und seinen Werken. Berlin 1877—1885. I. 33, 340—341, 344, II. 118.

[3]) Kaizl J.: České myšlénky. V Praze 1896. 23.

s nemalou radostí.[1]) R. 1808 Jos. Dobrovský uveřejňoval ve „Slavinu“ z Herdera, současně Kopitar tak učinil ve své „Grammatik der slawischen Sprache in Krain, Kärnten und Steymark“, a r. 1809 na základě Herderových názorů sepsal W. Surowiecki spis: „Rozprawa o sposobach dopełnienia hystoryi i znajomości dawnych słowian“. Od vydání práce Surowieckého Herder mocněji působil na názory slovanských buditelů. Herderovy myšlénky našly přijetí u Šafaříka, Kollára, Vocela, Maciejowského, J. V. Bychovce, Jarnika,[2]) Palackého, Čelakovského a j. a j.

Ve znamení uvedených ideí počalo se obrození národů slovanských. Filosofie západoevropská ke konci věku osmnáctého a na počátku století devatenáctého dala nový život národům slovanským, dala jim život a zjevila zároveň maličkost některých větví slovanských a obtíže, udržeti je jako národnost ve víru všeevropském. Nemohla ovšem západoevropská filosofie přivoditi u všech národů slovanských stejné výsledky. Mocný počtem, politicky samostatný a silný Rus musil, srovnával-li svůj národ s národy okolními, cítiti zcela něco jiného, nežli na př. Čech, počtem nepatrný, politicky nesamostatný, duševně i hospodářsky zubožený. Všichni národové slovanští byli prosy-

---

[1]) Собѣстіанскій И. М.: Ученія о національныхъ особенностяхъ характера и юридическаго быта древныхъ славянъ. Харьковъ 1892. — Sr. ref. Murkův v ASPh. XVI. 266 a d.

[2]) Jagić V.: Neue Briefe von Dobrowsky, Kopitar und and. Süd- und Westslawen. Berlin 1897. 287.

ceni ideou nacionální, ale ne všichni volali po sdružení národů slovanských. Zájem mocného a samostatného Slovana kázal, aby se staral jen o svou národnost, slabý a odvislý Slovan, chtěl-li si udržeti národnost, musil volati po sdružování větví slovanských, po případě ohlížeti se pro sebe po sympathiích u silného Slovana a neodvislého a hleděti dostati se pod jeho ochranu. Myšlénka sdružení národů slovanských, myšlénka panslavismu, vznikla u nesamostatných a slabých větví slovanských z poznání jich nicoty vzhledem k národům sousedním, neslovanským, především vzhledem k Němcům.

Tíhu cizí národnosti (německé) nejvíce z národů slovanských cítili sice slabí a porobení, avšak ze Slovanů tehdejší doby nejprobudilejší Češi. Oni stali se proto také apoštoly všeslovanské myšlénky, oni dali i Slovanům muže, jenž všeslovanskou ideu uvedl v soustavu — Jana Kollára.

První velký buditel český Jos. Dobrovský dal se na pout vědeckou jako hlasatel myšlénky všeslovanské. Studuje dějiny slovanské, badá o jazycích národů slovanských, posílá národům slovanským jako poselství z Čech časopisy „Slavin“ a „Slovanka“. Dobrovský ví, že je Čechem, ale pochybuje, že je možno národnost českou uchovati. Útěchy hledá proto ve Slovanství. Rozlehlostí slovanského obyvatelstva je Dobrovský nadšen. Vždyť viděl, že Slované za něho vládli v rusko-slovanském kmeni, a rusko-slovanským kmenem od moře Černého až k moři ledovému, znal, že Slované zavírali smlouvy na hranicích čínské říše, posílali úkazy ve své řeči do končin více než dvě stě mil vzdá-

lených a širokých, činili objevy v moři světovém mezi Asií a Amerikou.[1]) Slované, jako to mají Němci, měli by býti v jazyku jednotni, měli by uznati vládu jednoho nářečí nad ostatními.[2]) Orthografie jich neměla by býti rozličná. Než, bohužel, to zabrániti se nedaří; dařilo by se tomu, kdyby byli Slované spojeni v jednom státu. A Dobrovský doufal, že Slované tohoto spojení někdy dojdou.[3])

V řadě druhý vůdce českého obrození J. Jungmann prosycen byl také myšlénkou vzájemnosti slovanské. Jungmann více nežli Dobrovský cítil se Čechem, ale ani on v útrapách českého národa nebyl prost pochybností, není-li zbytečno a marno chtíti zachovati budoucnost Čechů. Jako Dobrovský tak i Jungmann chtěl Čecha zachrániti Slovanem. Věřil ve velkou budoucnost slovanské síly a upevňoval se ve víře té zvláště událostmi politickými.[4]) Rusko stalo se vítězem nad Napoleonem I., proti němuž marně bojovala celá Evropa. K Rusku obraceli oči všichni slabí Slované, obracel je tam také Jungmann. Rusům nade všechno Jungmann přál a nadšen doufal, že Rusové „slovanské jméno zvýší!« Slované měli se sjednotiti jazykově, právě tak jako jejich západní sousedé Němci. Společným jazykem slovanským byla by ruština, jazyk nej-

---

[1]) Dobrowsky, J.: Über die Ergebenheit und Anhänglichkeit der Slawischen Völker an das Erzhaus Oesterreich. Prag 1791.

[2]) Будиловичъ А.: Общеславянскій языкъ. Варшава. 1892. II. 326.

[3]) Jagić V.: Neue Briefe von Dobrowsky, Kopitar und anderen Süd- und Westslaven. Berlin 1897. 625.

[4]) Jokl F.: O jazyku všeslovanském. Athenaeum VIII. 262.

mocnější ratolesti slovanské. „Jsem upřímný,“ napsal Jungmann, „národnosti naší milovný Čech, ale všeslovanskému písemnímu jazyku i češtinu v oběť přinésti hotov, věda, že kterýmkoli nářečím píšíce vždy Slované bychom zůstali.« A Jungmann hlásil se i k té myšlénce, aby Slované pod ruským vůdcovstvím tvořili stát jediný. Proto u něho i car Mikuláš byl panovníkem velikým a tehdejší ruský absolutism ničím hrozným. Ostatně Jungmann zastával zásadu: „Národům nemůže lepší býti vlády jako jest moudré samodržectví.“ [1])

Jungmann v Čechách v názorech o slovanské otázce nebyl osamocen. Za Jungmannem v té věci šel ze školy Jungmannovy literárně nejvýznačnější A. Marek,[2]) pak Fr. Vetešník, Fr. Šír, V. Hanka i Fr. L. Čelakovský, krátce: názory Jungmannovy ovládaly za vůdcovství Jungmannova celý český život.[3])

Slovinec Kopitar ve Vídni byl obroditelem ve znamení všeslávosti. I on cítil, že Slované jednotlivě nic neznamenají, a vybízel k tomu, aby pohromadě drželo to, co pohromadě držeti musí.[4]) Kopitar byl vědecký pracovník, literát, nezabýval

---

[1]) Zelený V.: Život Josefa Jungmanna. V Praze 1873. 140 a d., 356 a d.

[2]) Jakubec J.: Antonín Marek. V Praze 1896. 26 a d., pak 206 a d. Zde nalezneš pěkné poučení o vlivu J. Jungmanna na Marka, Vetešníka, Šíra a j.

[3]) Vlček J.: Naše obrození. Rozpravy filologické věnované Janu Gebauerovi. V Praze 1898. 9.

[4]) Jagić V.: Neue Briefe von Dobrowsky, Kopitar und anderen Süd- und Westslaven. Berlin 1897. 34, 225.

se příliš politickými theoriemi, a proto jeho všeslovanství omezovalo se více na stránku literární. Kopitar toužil po zřízení časopisů západních slavistů, dělal si naděje na zřízení slovanské centrální akademie v době, kdy v Rakousku ještě nebylo akademie německé, mluvíval o vydávání slovanské encyklopaedie, hlásal, že Slované mohou psáti svá nářečí dle příkladů starých Řeků, ale „jednotvárnou abecedou a bez tuctu různých pravopisů“.[1]) Kopitar svými návrhy stal se předchůdcem myšlénky Kollárovy o literární vzájemnosti slovanské.

Uvedené názory o slovanské vzájemnosti vyrůstaly z půdy západoevropské filosofie v celé Evropě přímo i nepřímo přijímané. Rostly však vždy dosti matně, mlhavě, nesoustavně a málo výbojně. Povaha slovanská potřebovala viděti vzor, jak myšlénky klíčící mají se projevovati v praksi, musila poznati zápas nacionální emancipace. Poznání to dostalo se Slovanům z Němec prostřednictvím Čechů P. J. Šafaříka a J. Kollára.

Počátek století devatenáctého v Německu označen jest bojem Němectva proti Francouzství[2]) Idea nacionální v Německu dala vznik boji proti Francii, boji vedenému v literatuře, ve škole, ve spolcích i na tribunách řečnických. Nenávist k Francouzům chrlily do mass časopisy německé té doby, odpor hlásaly k starým řádům a volaly po jednotě

[1]) Murko M. ve sborníku Jan Kollár. Ve Vídni 1893. 211—212.

[2]) Treitschke, Heinrich von: Deutsche Geschichte im Neunzehnten Jahrhundert. Leipzig 1882 - 1886. Theil II. - III.

Německa. Svobodu chtějí všichni v nejširším slova smyslu a té dobyti je možno jen spojením všech Němců a sjednocením sil zápasných všeho Německa. „Sjednocení Němci nebyli prý nikdy přemoženi, osamoceně vždycky.“ [1]) A idea jednoty jest úhelným kamenem celého tehdejšího názoru světového. Professoři v čteních filosofických, historických, přírodovědeckých a státoprávních hlásí se k idei jednoty jako k idei základní. [2]) Spolky studentské (Burschenschaft) jsou ve znamení svobody a jednoty zakládány. Jich stanovy začínaly zásadou: „Svoboda a čest jsou hlavní popudy studentského života. Společný cit náležeti k jednomu celku, to jen může nám zajistiti svobodu a samostatnost vlasti.“

Duševním střediskem uvedeného hnutí v Německu byla universita Jenská. Na ní byli žáky P. J. Šafařík (1815) a po něm hned J. Kollár (1817 až 1819). Šafařík i Kollár,[3]) když odcházeli do Jeny, byli již dotknuti ideami své doby, znali hesla: svoboda i národnost, hlásili se k českému hnutí, jemuž v čele stál Jungmann; v Jeně pod vlivem nového okolí, nového života názory své, k nimž přinášeli si z otčiny zárodky, sesílili, je doplnili a propracovali. Oba, Šafařík i Kollár, vzdělávali se v Jeně, oba slyšeli skorem tytéž učitele,[4]) oba v otázce

---

[1]) Jakubec J.: Jan Kollár v Jeně. Osvěta 1893. 595.

[2]) Jakubec J.: Jan Kollár v Jeně. Osvěta 1893. 587.

[3]) Jakubec J.: O Kollárově uvědomění národním před jeho odchodem do Jeny. Světozor 1893. 354 a d.

[4]) Jireček K.: P. J. Šafařík mezi Jihoslovany. V Praze 1895. 11. — Murko M.: Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhmischen Romantik. Graz 1897. 196 a d.

vzájemnosti slovanské stali se mezi Slovany nejvlivuplnějšími, oba však ne měrou stejnou. Šafařík byl vědec a Kollár básník, Šafařík byl přístupný učeným, Kollár vzdělancům vůbec, Šafařík byl uzavřenější, klidnější a úzkostlivější, Kollár otevřenější, odvážnější, povrchnější a vášnivější. Šafařík byl učenec, Kollár spíše žurnalista. V povaze obou nalézáme odpověď na to, proč se stal vlivuplnějším Kollár nežli Šafařík.

Působení Šafaříkovo i Kollárovo, hlásání ideí v Jeně vyhraněných spadá v dobu tutéž přes to, že v Jeně oba nebyli současně, nýbrž těsně za sebou. Šafařík byl passivnější; Kollár bojovnější a nedočkavější. Oba, když přišli z Jeny, měli asi stejné názory v otázce slovanské. Oba nadšeni byli velikostí Slovanstva, oba naplněni byli důvěrou v slovanství ruské, v snahy Alexandrovy, oba doufali, že zbraněmi ruskými vystaví se velká říše slovanská a v čele říše té že státi bude ruský car.[1]) Později panslavism jich omezoval se na pole literární. Šafařík nechoval nikdy velikou náklonnost k praksi politické a nepřipravoval pro ni formulované programy politické, Kollár, kdyby tak činiti byl chtěl, nemohl pro nepříznivé poměry politické. Panslavism obou omezoval se budoucně na stránku literární.

Kollár vyložil své názory o literárním pansla-

---

[1]) Jakubec J.: Politické a sociální názory v Kollárově poesii. Rozhledy III. 317—319. — Že Šafařík názory tyto s Kollárem sdílel, soudím dle dopisu Šafaříkova v Письма къ М. П. Погодину изъ славянскихъ земель. Москва. 1879. 408.

vismu roku 1837 ve spise „Ueber die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slavischen Nation“, Šafařík hned po vyjití se spisem projevil svůj souhlas, radě k jeho přeložení do ruštiny.[1]) Tak ze spisů Kollárových poznáváme i názory Šafaříkovy. „Ueber die literarische Wechselseitigkeit“ ohlašuje myšlénky jich obou o literární vzájemnosti.

Jaké jsou tyto myšlénky?

Nebyly to myšlénky nijak nové proti názorům hlásaným o slovanské otázce od dřívějších buditelů slovanských. Kollárovi náleží jen zásluha, že v soustavu uvedl to, co bylo před ním a za jeho doby pronášeno v literatuře, co hlásáno v dopisech a o čem mluveno bylo mezi slavisty soudobými. Kollár vedle jména „vzájemnost slovanská“ nového do otázky nepřinesl nic jiného, nežli aestheticko-humanitní motivování vzájemnosti.[2]) Kollárova vzájemnost vytryskla z té půdy, z níž vyrostly i dřívější myšlénky panslavistické, z uvědomění si, že jednotlivé větve slovanské jsou malé. Malosti uniknouti hleděl sdružením. Kmeny slovanské měly tvořiti jeden národ, rozličná jich nářečí měla býti pokládána za jedinou řeč. Slované počali se sdružovati v jeden svazek přes to, že jsou příslušníky různých říší. Svazku jich nepřekáží ani moře, ani země, a to proto, poněvadž snaha jich není snaha

[1]) Письма къ М. П. Погодину изъ славянскихъ земель. Москва. 1879. 202.

[2]) Murko M.: Kollárova vzájemnost slovanská. Jan Kollár. Ve Vídni 1893. 214—215.

po sdružení politickém, nýbrž je to jen spojení literárně duchovní, je to literární vzájemnost. Ta spočívá v tom, „by všecky národní větve společnou měly část duchových plodův svého národu, by vzájemně kupovaly, četly ve všech slovanských nářečích vydané spisy a knihy. Každé nářečí aby nový život z druhého čerpalo, aby se omlazovalo, obohacovalo a vzdělávalo, a přece na druhá nesáhalo, aniž na sebe sáhati dávalo, nýbrž aby vedle všech ostatních na své vlastní půdě dále stálo. Při vzájemnosti zůstávají všechny kmeny a nářečí nezviklaně na svém starém místě, pomáhají však vzájemně spojeným působením a závoděním výkvětu společné literatury národní: vzájemnost není zde květinou, nýbrž bohyní květin, která rozmanité květiny sije, sází, pěstuje, zalívá a ochraňuje, a jich pyl k nové spanilé směsi pořádá.“ [1])

Literární vzájemnost nedotýká se ani útvarů státních, ani zřízení církevních, není to také snaha po splynutí všech dialektů slovanských v jednu hlavní řeč a v jeden spisovný jazyk.

Vzájemnost literární žádá, aby Slovan stojící na prvním stupni vzdělanosti a osvěty znal čtyři nářečí slovanská, totiž rusky, illyrsky, polsky a československy. Slovan druhé třídy přiučí se i menším nářečím a podnářečím, Slovan třídy poslední, třetí, musí znáti všechna nářečí slovanská bez výjimky, ať jsou živoucí nebo vymřelá. Znalost ta ve všech případech musí býti aspoň gramaticko-lexikální.

---

[1]) Kollár J.: O literní vzájemnosti mezi rozličnými kmeny a nářečimi slovanského národu. V Praze 1853. 3.

Potřeba vzájemnosti nejvíce cítila se u toho kmene slovanského, který neměl v literatuře téměř nic svého, bylo to u slabých Slováků. Slováci jsou pravým otcem vzájemnosti. Vzájemnost literární má chrániti od toho zla, do něhož by mohly upadnouti slovanské kmeny a nářečí, jež mají vlastní volnou nezávislou vlast, má je chrániti, aby více patriotismem se nezabývaly nežli národností a aby nezapomínaly na své nesvobodné a slabé spolubratry. Vzdělanost u samostatných kmenů slovanských nesmí se seslabiti, nesmí se státi jednostrannou a partiellní. Slabé kmeny slovanské mají ve vzájemnosti hledati a najíti útěchu; ztratily sice vlast, než té mohou opět nabýti, chovají jako drahý poklad národnost a řeč, které, kdyby ji ztratily, více nabýti by nemohly.

Jednotlivé kmeny slovanské nesmějí oddati se separatismu, neboť člověk, kmen a lid, který mimo sebe ničeho nemiluje, nemůže milovati ani sebe sám. Ve vzájemnosti musí viděti Slované svoji spásu. Vzájemnost ukazuje jim velikost jich poslání v řadě národů. Jich úkolem jest smířiti dobu starou s novou, vésti od antiky k romantickému a odtud k principu humanity. Tak Slované mají vyplniti své božské poslání, tak mají pracovati pro věčnost.

Slované mají právo na probuzení, svobodu a vzdělání, třeba že mnozí z nich žijí pod cizím jhem a byli do té doby vzdáleni od života kulturního. Slované vystupují sice později na jeviště dějin světových, ale mají za to před sebou budoucnost.

Vzájemnost přináší mnohonásobný prospěch.

jí rozšiřuje se obraz duševní, poněvadž stoupenci vzájemnosti více děl literárních je přístupno, ona podporuje prodej knih, chrání jazyk od cizích slov a frází a činí tím nářečí slovanštějšími, zabraňuje pokusům o jakékoliv jiné spojení Slovanů nežli literární, a zažehnává nesváry mezi Slovany. Vzájemnost může kvésti, podaří-li se Slovanům odvrátiti nenávist cizinců a uklidniti vnitřní spory slovanské.

Aby dokonale Kollár objasnil názory své, uvedl i prostředky, o nichž myslil. že se jimi vzájemnost literární dá uskutečniti. Žádal za zřízení slovanských knihkupectví ve všech hlavních městech slovanských kmenů, navrhoval výměnu knih mezi spisovateli rozličných kmenů, přál si založení učitelských stolic a školních katheder slovanských nářečí, „kde by žáci a mladí Slované aspoň začátkům se učiti a povzbuzení k dalším pokrokům nabyti mohli", toužil po vydávání všeobecného, všenářečného, slovanského literárního časopisu, přimlouval se za zařízení veřejných a soukromých knihoven, v nichž by knihy všech nářečí se nalézaly a ku čtení propůjčovaly, domlouval. aby se vydávaly srovnávací mluvnice a slovníky všech nářečí, písně lidové a přísloví. Návrhy své zakončil Kollár přáním po odstranění cizonárodních slov a forem a po přijímání slov pravých a čistě slovanských a tím žádal „podmíněné přibližování se k ideálu všeslovanského jazyka, t. j. řeči, jíž by každý Slovan kteréhokoliv kmene snadno rozuměl". Sjednocení Slovanů měl podporovat jednostejný, filosofický, v duchu slovanské řeči založený pravopis, na němž

by se smluvili všichni Slované nebo aspoň ti, kteří užívají „jednostejných písmen latinských a kyrilských“.

První základy k uvedeným myšlénkám o literární vzájemnosti slovanské veřejně položil Kollár již r. 1830 v „Rozpravách o jmenách, počátkách i starožitnostech národu Slavského a jeho kmenů“, r. 1836 pak znovu, obšírněji v Hronce vyložil, co si myslí „O literarnéj vzájemnosti mezi kmeny a nářečími slavskými“.

Pojednání toto je v podstatě totéž, jež vyšlo o rok později s německým nadpisem „Ueber die literarische Wechselseitigkeit“ samostatně „na žádost více Slovanů“. Z tohoto odůvodnění, jež uvádí Kollár po vydání své knihy, pozorujeme, že již článek v Hronce stal se v Slovanstvu vlivuplným. Příčinu toho přičísti lze agitační stránce povahy Kollárovy. On sám domáhal se, aby pojednání jeho z Hronky bylo přeloženo a vydáno u Poláků, Rusů, Srbů a Hrvatů, a nedocílil-li hned všeho, čeho si docíliti přál, došel aspoň, že již první redakce jeho spisu měla nepopíratelný význam pro hnutí jihoslovanské. Hrvat Lj. Gaj stal se na jihu hlasatelem okamžitě myšlénky Kollárovy, Tomáš Pavlovič mezi Srby působil v duchu vzájemnosti.

Druhá redakce, německá, práce Kollárovy zanechala všude u Slovanů stopy patrné. Kniha německy r. 1844 vydána byla po druhé, dočkala se dvakráte překladu do ruštiny, převedena byla do srbštiny a češtiny, a slovanští buditelé, jako St. Vraz, U. Jarnik, M. Majar, A. Krempel a j. nevy-

cházeli z nadšení nad prací, již jmenovali „Evangelium slovanské“.[1])

Kollár však nepůsobil na kmeny slovanské jen svojí Literární Vzájemností, nýbrž také svojí produkcí básnickou. Jeho „Slávy dcera“ byla ohnivým propuknutím vší zášti proti nepřátelům slovanského národního života, on jí ohlásil boj Němcům a lidožravým Germanům. „Slávy dcerou“ Kollár zalkal nad neštěstím vlasti, nad rozdrobeností velikého celku, v „Slávy dceři“ stavěl chrám skvělých nadějí, hlásal lásku k národu slovanskému a vybízel, aby svornost a osvěta u Slovanů podaly ruku duchu všeslavosti.[2]) Písně Kollárovy lýry nezůstaly bez nadšení a bez ozvěny u těch, pro něž byly zpívány. Kollár stal se, jak sám se nazval, knězem Slávy.

Na Slovensku J. Hollý[3]) nejvíce prosycen byl ideami Kollárovými po všeslovanství, jak dosvědčuje Hollého „Svatopluk“, žalozpěvy a ódy, ke konci let dvacátých a na počátku třicátých byla Kollárových stoupenců mezi Slováky celá řada. Předchůdci školy Štúrovy a jeho škola sama vyrostli pod vlivem a v názorech Kollárových. Samo Chalúpka, Karel Štúr, Samuel Godra jsou Kollárovci, k nim druží se vůdce školy nové na Slovensku Ľudevít Štúr,

---

[1]) Murko M.: Kollárova vzájemnost slovanská. Jan Kollár Ve Vídni 1893. 201 a d.

[2]) Čech L.: Význam Kollárovy »Slávy dcery« v naší básnické literatuře. Jan Kollár. Ve Vídni 1893. 112—113.

[3]) Vlček J.: Několik kapitolek z dějin naší poesie. V Praze 1898. 48.

obklopený Kuzmanym, Hurbanem, Augustem Horislavem Škultétym, Hodžou a Ondrejem Sládkovičem. [1])

Myšlénky Kollárovy mezi Srby lužické přinášeli studenti lužicko-srbští z Prahy. Ti seznámili se s jeho spisy v Praze a v duchu jich působili ve své otčině. Od r. 1839 Kollár sám dopisy a zasíláním knih svých získával si mezi Srby lužickými stoupence. Jan E. Smoleř a J. P. Jordan stali se tam náčelníky Kollárovců. [2])

Slovanský jih podléhal Kollárovi brzy po jeho návratu z Jeny. [3]) Od r. 1819 v Pešti stál Kollár s Jihoslovany v živém spojení. Osobně působil na studenty, seskupoval je kolem své osoby a později, když loučili se s Peští, prodlužoval styk svůj s nimi dopisy, zasíláním knih a návštěvami. Hrvat Gaj hned r. 1830 ve spise „Kratka osnova horvatsko-slovenskoga pravopisaňa“ hlásil se k myšlénce Kollárovy literární vzájemnosti, [4]) a když stal se otcem illyrismu, mohli Kollára směle zváti dědem svého dítka. [5]) Vždyť illyrism vytryskl také z poznání slabosti a malosti národa, vždyť i on opíral

---

[1]) Vlček J.: Ako Kollár účinkoval na literatúru slovenskú. Jan Kollár. Ve Vídni 1893. 132 a d.

[2]) Hórnik M.: Jan Kollár a łužiscy Serbja. Jan Kollár. Ve Vídni 1893. 249 a d.

[3]) Šrepel M.: Jan Kollár i Hrvati. Jan Kollár. Ve Vídni 1893. 252. — Ђорђевић Ђ. С.: Колар и српска книжевност. Ib. 263.

[4]) Smičiklas T.: Hrvatska narodna ideja. Rad LXXX. 39—40.

[5]) Кулаковскій П.: Иллиризмъ. Варшава. 1894. 409.

se o ideu všeslovanství, jen že uznával, aby dříve působilo se k sjednocení Hrvatů s nejbližšími druhy slovanskými. Velká Illyrie obsahovati měla celé Jihoslovanstvo, k Illyrům měli patřiti Slovenci, Hrvati, Slavonci, Dalmatinci, Bosňáci, Černohorci, Srbi i Bulhaři;[1]) jich jazykem měl býti písemný jazyk hrvatský slitý s jazykem nové srbské literatury.[2]) Kollárova lýra nebudila jen Čechy, ale i Jihoslovany. Ve znamení Slávy dcery pěli básníci jihoslovanští, ve znamení vzájemnosti slovanské působili jihoslovanští vědci. Preradović, Kukuljević, Dimitrović, Kaznačić, Pucić, Babukić, Pavlović, Pačić, Teodorović, A. Krempel, J. Drobnić[3]) a j. v Kollárovi uznávali velikého kněze Slávy.

V Haliči Lvov byl středem literátů, kteří seznamovali se s Kollárovou myšlénkou vzájemnosti slovanské. Prostřednictvím především Zapa a Koubka dovídali se spisovatelé ve Lvově žijící o snahách českých. Ústav Ossolińských byl středem vzdělanců polských i rusínských. A. Bielowski, L. Siemieński, K. Szajnocha, Ź. Pauli, J. a A. Borkowski, W. Chłędowski, Zielinski a j. setkávali se ve Lvově s Rusíny M. Šaškěvičem, Jakubem Holovackým, J. Vahilevičem, N. Ustyanovičem, Ilkevičem, Minčakevičem a j. navzájem dávajíce na jevo sympathie s ideami Kollárovými.

Na Ukrajině zapustily práce Kollárovy mocněji kořeny. Charkovští vzdělanci s nadšením čítali

[1]) Кулаковскій П.: Иллиризмъ. Варшава. 1894. 146.

[2]) Кулаковскій П.: Иллиризмъ. Варшава. 1894. 81.

[3]) Marković Fr. — Kouble J.: Stanko Vraz. V Praze 1882. 60—61.

Kollárův spis o vzájemnosti, kroužek slovanomilů, z nichž vyšli Srezněvskij a Kostomarov, o spisech Kollárových živě debattovali. Kostomarov když r. 1845 přišel do Kijeva, měl již vypracovaný plán pro řešení slovanské otázky. On přijímal Kollárovu literární vzájemnost, ale rozšířil ideu Kollárovu i na pole politické a toužil po utvoření jedné slovanské federace pod protektorátem ruského cara, federace, v níž zachráněny by zůstaly národní zvláštnosti jednotlivých větví slovanských. Tato myšlénka dala vznik kijevskému „Bratrstvu sv. Cyrilla a Methoděje“ a prodchla jednoho z nejlepších básníků slovanských, Tarase Ševčenka.[1])

Proti vylíčenému vlivu Kollárových spisů mezi Slovany byl vliv Šafaříkových prací daleko menší a pozvolnější. Šafařík neskládal ani básní ani nadšených a vášnivých žurnalistických pojednání, vydával díla vědecká. Jediné dílo z prací Šafaříkových za hnutí všeslovanského r. 1848 objevilo se všude a ve všech vrstvách vzdělanců slovanských, byla to kniha, určená přítomnosti slovanské: „Slovanský národopis“. V ní uložil si Šafařík za cíl souměrně a snadně zobraziti polohu a rozvětvení celého kmene slovanského uprostřed jiných kmenů plemene indoevropského a severského, t. j. zevrubně vymeziti sídla slovanská. Zjištění to dálo se čistě filologicky. Jazyk byl Šafaříkovi identický s kmenem, řeč s názvem národ. Jazyk dělil se na mluvy, mluva na řeč atd. Dle Šafaříka v jazyku slovanském je

[1]) Франко J.: Літературне відродскенэ Полудневоі Руси Яін Колляр. Jan Kollár. Ve Vídni 1893. 268 a d.

dvojí mluva: jihovýchodní a západní. Ona prostírá se „po zemích přeobšírných od národu ruského, bulharského a illyrského zaujatých a do tří evropejských států, totiž ruského, rakouského a tureckého vtělených, dosahujíc na severu Archangelska, na jihu Soluna, na východu celistvě Vjatky a Saratova, roztroušeně až Ameriky, na západu Gorice a Terstu, anobrž až Bělé v království Benátském,“ [1]) tato panuje „v zemích od Polákův, Čechův, Moravanův, Slovákův a Lužičanův obydlených a do pěti státův, rakouského, ruského, pruského, saského i krakovského vtělených, dosahujíc v celosti na severu výsadku Helského, na jihu Dunaje nad Komárnem, na východě Horodna, Krasnéhostavu i Humenného, na západě Horšova Týnu v Čechách, roztroušeně pak na východě daleko, až po Dněpr, do sídel Bělorusův a Malorusův, na jihu až k hranicům tureckým do sídel Maďarův a Srbův zabíhajíc.“ [2]) Mluva jihovýchodní obsahuje trojí řeč: ruskou, bulharskou a illyrskou, mluva západní čtveru: leskou, českou, lužickosrbskou a skorem vymřelou polabskou. Řeč ruská má troje nářečí: velkoruské, maloruské a běloruské, bulharské dvoje, ač jen historicky, církevní čili cyrillské a novobulharské, illyrské troje: srbské, hrvatské a korutansko-slovenské, leská jen polské, česká dvoje: české a uhersko-slovenské, srbsko-lužická dvoje: hornolužické a dolnolužické, polabská jen drevanské, téměř vyhaslé.

---

[1]) Šafařík P. J.: Slowanský národopis. W Praze 1842. 7.

[2]) Ibid. 74.

Tyto názory o rozšíření Slovanstva před r. 1848 došly všeobecného přijetí. Český Národopis vyšel nejednou, mezi Rusy čten byl ruský překlad Národopisu, mezi Poláky polský[1]) a na jihu slovanském vliv Národopisu Šafaříkova a Kollárova spisu „Ueber die Wechselseitigkeit“ pokládal se za stejně významný.[2])

Šafařík a Kollár společnou prací postavili program otázky slovanské v přítomnosti. Šafařík ukázal rozlehlost kmene slovanského, Kollár vykouzlil budoucnost Slovanstva a navrhoval cestu a prostředky, jimiž budoucnosti té lze dojíti. Kollár postavil velký sen před oči národů slovanských, a také proto, že postavil sen, nalézal velikého souhlasu. Byl to souhlas veliký, ale ne souhlas všeobecný. Ještě před r. 1848 ozvala se proti myšlénce Kollárově opposice, která sice nezískala hned půdy, ale měla budoucnost proto, poněvadž byla reelností, ne abstraktností. Nositelem opposice té byl Karel Havlíček.[3])

Havlíček jako student nadšen byl velkým snem Kollárovy vzájemnosti, hlásil se k tomu programu v otázce slovanské, jenž byl programem většiny jeho současníků. Havlíček byl horlivým stoupencem idee Kollárovy, a přiznávání se k ideï té přimělo i Havlíčka, aby hleděl poznati svět slovanský. Havlíček procestoval země České, viděl

[1]) Brandl V: Život Pavla Jos. Šafaříka. V Brně 1887. 118.

[2]) Marković František - Kouble J.: Stanko Vraz. V Praze 1882. 85.

[3]) Masaryk T. G.: Karel Havlíček. V Praze 1896. 205 a d.

Slovensko a část Haliče, byl v Rusku a Polsku, poznal na dobu tehdejší dokonale Slovany. A poznání to učinilo z Havlíčka protivníka vidin Kollárových. Hned v Moskvě r. 1843 (23./12.) Havlíček dával na jevo svůj odpor s pojímáním slovanské vzájemnosti Kollárovy,[1]) a když byl r. 1846 redaktorem „Pražských Novin", proti Kollárovi postavil nový program v otázce slovanské. „Slované nejsou jeden národ," napsal, „nýbrž čtyři tak samostatné a mezi sebou nespojené národy, jako kterékoli jiné národy evropské. Každý z těch národů slovanských sám pro sebe stojí, a jeden za druhý ani v dobrém ani ve zlém neodpovídá; čest a hanbu národní nemají společně. Pro velikou podobu jazyků slovanských užitečno a potřebno jest každému národu slovanskému literárně co možná nejvíce ostatních si všímati, a z jejich literatur a jazyků a národností pro sebe kořistiti. Jenom mezi českým a illyrským národem mohou být kromě toho větší sympathie, protože dle nynějších poměrů jeden druhému nikoli nebezpečen, ovšem ale prospěšen býti může. Mocnářství rakouské jest nejlepší garancie na zachování naší a illyrské národnosti, a čím více vzroste moc císařství rakouského, tím jistěji stojí naše národnost. Aby někdy Slované všichni jediného jazyka v literatuře užívati mohli, je věc nemožná, a proto každé snažení k tomu nesmyslné a jako maření času škodné. Nikdo zde nepoukazuj na Němce, že oni jsou nyní v jedné

---

[1]) V básni: »Tys bratr náš«. Básnické spisy Karla Havlíčka. Pořádal Ladislav Quis. V Praze 1897. 10.

literatuře spojeni, ačkoli mezi jednotlivými nářečími mnohem větší mezery jsou, než mezi slovanskými. Němci byli dříve již politicky spojeni, a okolnosti, které u nich literaturu jednu utvořily, nejsou mezi Slovany. Zkrátka — s hrdostí národní řeknu: ‚Já jsem Čech', ale nikdy ‚Já jsem Slovan'. Kdykoli se nazvu Slovanem, učiním to vždy jenom ve smyslu učeném, země- a národopisném. Slované mají čtyři vlasti, a ne jednu vlast; a patriotismus slovanský jest jenom o něco méně horší než kosmopolitismus. Lépe jest méně lidí, ale důkladně a vřele milovati, než každého trochu." [1])

Tak Havlíček r. 1846 udeřil do všeobecného tehdejšího pojímání otázky slovanské. Nestrhl za sebou většinu, nesetkal se hned s přijetím, ba čekala ho i od mnohých nepřízeň, ale myšlénka jeho zaniknouti nemohla. Budoucnost zajistila jí reelnost. S Havlíčkovou myšlénkou tehdy kryly se jistě názory vůdce českého hnutí kulturního Frant. Palackého, a když na počátku hnutí r. 1848 mělo se v praksi osvědčiti, co hlásal dříve Kollár, skutky nedaly za pravdu idei Kollárově, nýbrž byly uznáním názorům Havlíčkovým. Palackého názory o otázce slovanské v listě z 11. dubna 1848 do Frankfurtu byly stejné s názory Havlíčkovými, Kollárem nenáviděné; partikularism větví slovanských na počátku r. 1848 a po r. 1848 slavil své vítězství.

* * *

[1]) Karla Havlíčka Borovského politické spisy. K vydání upravil Dr. Z. V. Tobolka, V Praze 1900. I. 69.

Potřebí je, abychom přihlédli ještě blíže nežli jsme učinili k Bulharům, Polákům a Rusům, jak u nich myšlénka vzájemnosti slovanské se vyvíjela.

Bulhaři byli příliš daleko od hnutí střední Evropy, než aby je bylo zachvátilo v té době jako ostatní národy slovanské myšlénkové hnutí západoevropské. Oni lpěli pod jhem tureckým a útiskem fanariotským, byli tehdy, jak píše dějepisec bulharský Drinov, pro život kulturní úplně mrtvi. Ani národem nazývati se nemohli: „Byl to jen shluk lidí utlačených, porobených, uvedených na mizinu.“ Ostatní Slované neměli ani dostatečného ponětí o tom, co jsou Bulhaři, o stycích Slovanů především západních s Bulhary nemůže býti ani řeči, a není tudíž ani se co diviti, jestliže v budování vzájemnosti slovanské na Bulhary se zapomínalo. Dobrovský pokládal ještě bulharštinu za nářečí srbské, Kopitar r. 1815 o bulharštině věděl velice málo, Šafařík, přes to že v letech dvacátých již Vuk Karadžić informoval veřejnost o bulharštině a Bulharech, nedovedl určiti sídla i počet Bulharů a uvésti v Národopise svém řádnou ukázku bulharštiny, [1]) a konečně i Kollár ve své Slávy dceři na Bulhary zapomněl skorem docela. [2]) Bulhaři byli od těla slovanského před r. 1848 téměř úplně odděleni, jich hnutí všeslovanské r. 1848 dotklo se velice nepatrně, ba možno říci skorem nic.

---

[1]) Pypin A. N. - Spasovič V. D.: Historie literatur slovanských. V Praze 1880. I. 87.

[2]) Čech L. ve sborníku: Jan Kollár. Ve Vídni 1893. 116.

Když v druhé polovici 18. století mezi Poláky započalo se pod vlivem západních ideí obrození duševní, byli Poláci národem samostatným. Okolnost ta vysvětluje, proč obrození Poláků nedálo se od počátku ve znamení „všeslávosti“. Teprve později, když Polska vzala za své a když r. 1795 smlouvami ze dne 3. ledna a 24. října byla za třetího dělení samostatnost její pohřbena, vyklíčila i mezi Poláky idea slovanská. Nezaujala Poláky sice všechny, ale přece některé ne právě bezvýznamné. Poláci nemohli zapomenouti na svobodnou svoji minulost a nemohli zanechat myšlénky: obnoviti svobodu bývalou ztraceného státu. V touze a slabosti své ohlíželi se po spojencích a někteří z nich nalézali je tam, kde je nalézali tehdy i ostatní slabí Slované, v Rusku. Pomocí Ruska, sbratřením se s ním doufali obnoviti Polsku:[1] Polský kníže Adam Čartoryjski, když dlel u dvora cara Alexandra, nezapomínal mu co chvíli připamatovávat, že Polska od Ruska měla by býti obnovena, a když povadly naděje Poláků ve vyplnění tužeb se strany velikého Napoleona, dřívější naděje v Rusko sílily. V srpnu r. 1815, to jest v době, kdy ještě dozníval ve Varšavě a po venkově slavnostní jásot z utvoření království polského (z 20. června), Stanisław Staszic Slovanům nejmladším ze všech národů evropských, především pak Rusům a Polákům, na základě jich minulosti a rozlehlosti

---

[1]) Perwolf J.: Slovanské hnutí mezi Poláky r. 1800—1830. Osvěta 1879. 89 a d. — Srv.. I. část článku: Б. Л.: Познанскіе Поляки въ 1848 году. ВЕ. 1873. IV. 479 a d.

sídel věštil jasnou budoucnost.[1]) On poznal, že pád Polsky sblížil Poláky s Rusy, ty Poláky, kteří od Ruska pro svobodu své vlasti čekali spasení. Staszic si přál, aby Rusové ze všech Slovanů utvořili jeden veliký politický celek. Na Rusko tehdy se pohlíželo se sympathiemi a s nadějemi od všech Slovanů, pohlíželo se předem od Poláků, kteří Rusku více byli nakloněni nežli Němcům. Staszic snil o tom, že Rusko přijme plán sjednotiti Slovany, a že sjednocení to započne zřízením Polska. Neboť Poláci rádi by se stali Rusům bratry, ne však jich nevolníky. A Staszic nebyl v názorech svých mezi Poláky výjimkou. Jeho program naplňoval intelligenci polskou, myšlénky podobné Staszicovým zněly z řečniště i z básní, z úvah žurnalistických a spisů vědeckých.[2])

Když r. 1825 po smrti Alexandrově nastoupil na trůn ruský Mikuláš I., přestaly naděje některých Poláků v Rusko skládané úplně. Nejednalo se tehdy již jen o zřízení Polsky, ale také o zřízení Polsky dle tehdejších názorů svobodné. Toho dojíti u Mikuláše,[3]) cara vůle pevné, malicherného a pyšného, vojáka s duší i tělem a prosáklého absolutismem, nebylo možno se nadíti. Poláci přestali věřit v Rusko a ohlíželi se po celé Evropě,

---

[1]) Myśli o rownowadze politycznei w Europie czytane w Wydziale literatury Towarzystwa przyjaciol nauk w roku 1815 w miesiącu Sierpnu. Dziela Stanisława Staszica. IV.

[2]) Perwolf J.: Slovanské hnutí mezi Poláky r. 1800—1830. Osvěta 1879. 94 a d.

[3]) Rambaud A.: Dějiny Ruska od prvních jeho počátkův až do r. 1884. V Praze 1896. 673.

kde jen dalo se očekávati, že se proti nepříteli jich snah, Rusku, vystoupí a kde objeví se sebe nepatrnější sympathie pro zřízení Polska, ať již to je prostředky jakýmikoliv. V tom smyslu působila před r. 1848 v Evropě emigrace polská.

Idee západoevropské ku konci 18. století dotkly se silně i intelligence ruské. Idea svobody a národnosti i tam docházela přijetí. Mocné a samostatné Rusko mělo přetvořiti se dle moderních názorů, mělo dle přání jedněch opustiti system dosavadního absolutismu. Rusko mělo státi se i spásou všem slovanským národnostem malomocným a nesvobodným, které jako by s prosbou i nadějí pohlížely na Rusko. Rusko pokořivši Napoleona, osvobodilo celou Evropu a sesílilo i naděje u bratří Slovanských v říši východní. Car Alexandr nebyl jen vítězem nad Napoleonem a osvoboditelem Evropy, ale chtěl býti i nástupcem v programu Napoleonově: založiti monarchii universální. A tu začít budovati tam, kde nejvíce jevily se k Rusku sympathie, zdálo se býti samozřejmým. Není bezvýznamné, že sympathie pro neruské Slovany jeví se v Rusku především se strany vlády. Nastoupení cara Alexandra I. děje se ve znamení, využiti sympathií porobených slovanských národů pro rozsah Ruska. Již r. 1804 literát V. N. Karazin u dvora carského obracel zřetel k utiskovaným Slovanům, a když Srbové žádali ruskou vládu o pomoc, radil, aby se Srbům krví i náboženstvím Rusům podobným poskytla. Karazin přál si, aby Rusko s Rakouskem stálo v nepřátelství a aby zřízeno bylo císařství objímající končiny od moře adriati-

ckého do Albanie a Makedonie a na druhé straně jižní (srbsko-hrvatské) země rakouské. V čele císařství měl státi jeden z bratří Alexandra I. Karazin nebyl s radou svou osamotnělý. R. 1807 vládě ruské myšlénky podobné Karazinovým dával v úvahu Bronĕvský, a Čičagov s uložením vlády chystal se mezi Srby provésti myšlénky Bronĕvského.[1])

Idea vzájemnosti slovanské[2]) nalezla půdy na Rusku i v tajných spolcích politických. Jeden z nich, „Spolek spojených Slovanův", založený r. 1823 dělostřeleckým poručíkem Borisovem, vypracoval úplný program sjednocení Slovanstva. Jeho členové toužili, aby všichni Slované se spojili „ve federaci se zachováním vzájemné neodvislosti" Střed zemí spolkových mělo činiti město, slovanská stolice, kde by se setkávali a bydlili poslanci všech Slovanův. Město to mělo býti i sídlem ústřední vlády. Břehy říše oživeny měly býti přístavy. Spolek měl i svoji pečeť, byla osmihranná a na rozích byla vyryta jména zemí slovanských, jež by patřily k budoucí slovanské federaci. Rusko, Polsko, Čechy, Morava, Dalmacie, Charváty, Uhry se Sedmihrady, Srby s Valachií a s Moldavou měly tvořiti celek obydlený asi 30 milliony Slovanů. Spolků tajných s podobným programem bylo na Rusi ještě několik, ale když po smrti cara Alexandra v prosinci r. 1825 zosnovaly povstání, setkaly se s pronásle-

[1]) Пыпинъ А.: Панславизмъ въ прошломъ и настоящемъ ВЕ. 1878. V. 743 a d.

[2]) Perwolf J.: Slovanská myšlénka na Rusi. Osvěta 1879. 527 a d.

dováním od cara Mikuláše. Car Mikuláš nemohl trpěti za své vlády spolků revolučních.

Mikuláš I. směřoval k „nehybnosti světa“, on chtěl zastaviti vlny duševního hnutí všeevropského u hranic ruských, toužil státi se v Evropě vítězem nad revolucí, ale nevzdal se myšlénky svého předchůdce zbudovati universální monarchii. Netrpěl tajných spolků v říši obírajících se myšlénkou slovanskou a přejících si nového systému vládního, ale neodpuzoval od trůnu ty, kdo ukazovali na očekávání nesamostatných Slovanů, nepřemlouvali k zničení absolutismu a vykouzlovali naděje pro Rusko mezi Slovany. Mikuláš nestavěl se v cestu pěstování slavistiky na Rusi, ba podporoval snahy podobné udílením peněžitých podpor a hodností slavistům mimoruským, zakládáním stolic slovanské filologie na Rusi, vysíláním Rusů do zemí slovanských a p., a nezapomínal úplně na rady politické, které mu byly dány, třeba že v době, kdy mu byly dány, nemohl je ať již z příčin jakýchkoliv provésti.

Michajl Pogodin hned po návratu z dvou svých cest mezi Slovany (z r. 1839 a 1842) v otázce slovanské u ministra osvěty Uvarova dával své rady,[1]) které sice nebyly splněny, ale které osvětlují, že na Rusi nevyhasla myšlénka, hleděti si Slovanů s nadějemi na Rusko pohlížejících a sympathií jejich užiti při myšlénce universální monarchie.

---

[1]) Отрывки изъ писемъ, о положеніи славянъ въ Европѣ, М. П. Погодина къ Министру Народнаго Просвѣщенія, по возвращеніи изъ путешествія въ 1839 и 1842 гг. — Русская Бесѣда. Москва. 1859 I. 53—88.

Pogodin Slovanům a zvláště Rusku věštil budoucnost. Rusko mělo se ujmouti slabých větví slovanských, utiskovaných, především větví slovanských v Rakousku. Slované rakouští nemají prý pro útisky k Rakousku sympathie a obracejí oči své k velké slovanské říši východní. Slované jižní v Turecku, zvláště Bulhaři utlačovaní Turky a Řeky, potřebovali by, aby si jich Rusko hledělo, vzdělání mezi nimi šířilo a i diplomaticky pro ně působilo. Stejnou cestou měla by vláda zahájiti působnost mezi Srby a Rusíny. Nepřátelství s Poláky bylo by třeba usmířiti. Oni jako Slované nemají býti zahlazeni, nýbrž podporováni v snaze po vzdělání. „Ruský jazyk, dle mínění Pogodinova,[1]) je tak mohutný a obsahuje v sobě tolik vlastností, náležejících všem slovanským nářečím o sobě, že může se pokládati za jejich přirozeného představitele, a sám sebou, bez všelikých násilných opatření, dříve nebo později stane se všeobecným literárním slovanským jazykem jako u některých plemen bylo druhdy nářečí bulharské a v Západní Evropě latinské. Všechna nářečí musejí dříve přinésti ruskému jazyku daň svými slovy, obraty, formami, a „následkem toho není potřebí sušiti Oku nebo Kamu proto, aby se stala Volha plnější.“ A v duchu Kollárově dával Pogodin návrhy k realisování slovanské vzájemnosti. Doporoučel vydání historické gramatiky, slovníku, písní slovanských, přísloví atd., přimlouval se za podporování předních slavistů slovanských, žádal, aby ve školách ruských vy-

[1]) Русская Бесѣда. Москва. 1859. I. 64.

kládalo se pravdivě o Slovanstvu. Tím vším měli býti pro Rusko získáni především Poláci a zabráněno, aby je proti Rusku nezískali Prusové.

Po čem toužil Kollár ve své vzájemnosti literární, to Pogodin žádal, aby splnila vláda ruská. Ve Varšavě měl vycházeti časopis všeslovanský, informující o všech Slovanech ve všech slovanských nářečích, v Lipsku mělo býti zřízeno ústřední knihkupectví ruské, slovanští paedagogové a vědci měli býti do Ruska povoláni, sen Kollárův měl se státi skutkem. Jenže Pogodin ve vzájemnosti literární viděl jen první krok k snahám pozdějším. To, co spojeno by bylo literárně, mělo dojíti i spojení politického: „Z povinnosti máme jen vědeckou účast při Slovanech, ale dále, co Bůh dá, to i bude,“ [1]) zakončil Pogodin svůj druhý dopis z r. 1842 k ministerstvu.

Všechny plány Pogodinovy a vlády ruské, pokud s nimi souhlas projevila, nemohly dojíti cíle.

---

[1]) Русская Бесѣда 1859. I. 88. — Sr. co Karel Havlíček otiskl jako svoji zkušenost dne 8. března r. 1846 v Pražských Novinách: „Rusové . . . chopili se idei Všeslovanstva jak říkáme zuby nehty . . . Ruští panslavisté totiž dle svého pošetilého smýšlení i o nás i o Ilirech se domnívají, že bychom rádi pod jejich vládou stáli!! a pevně jsou přesvědčeni, že jednou všechny slovanské země v moci své míti budou!! Těší se již, jaká jim porostou v Dalmatsku vína. Tito pánové počínají všude místo ruský říkati a psáti slovanský, aby pak místo slovanský zas také ruský říci mohli . . . Nemohu obšírně všechno vypisovati a na svědectví uváděti, co jsem o Rusích a Slovanstvu mluviti slyšel a vyrozuměl: dosvědčiti však mohu, že Rusové s ostatními Slovany nikoli bratrsky, nýbrž nepoctivě a soběcky smýšlejí.“ Karla Havlíčka Borovského politické spisy. Vydal Dr. Zd. V. Tobolka. V Praze 1990. I. 62—63.

Jakmile r. 1848 otřesen byl v Rakousku absolutism naděje v Rusko skládané, před jehož hranicemi vlny revoluční se zastavily, ochably. Ruský svět kulturní v budoucnosti mohl býti podporou rakouským Slovanům, ne ruská vláda absolutistická, a to s programem universální monarchie. Aby do politické prakse přenesen byl program literární vzájemnosti slovanské, tomu nedovolil r. 1848 prospěch slovanských národů rakouských. Myšlénka veliké říše slovanské vzala za své, absolutistické Rusko mělo jíti vedle Slovanů dosáhnuvších svobody po pádu absolutismu. Vláda ruská s dřívějším programem universální monarchie a s touhou postaviti se v čelo boji proti hnutí revolučnímu, stala se nepřítelem prospěchu Slovanů rakouských. A nepřátelstvím tím se tajiti r. 1848 neměli slovanští buditelé žádné příčiny. Fr. Palacký v dopise do Frankfurta z 11. dubna 1848 slova: „při vší vřelé lásce k národu svému vždy ještě výše cením dobré lidské i vědecké, nežli dobré národní, z té příčiny již pouhá možnost universální monarchie ruské nemá žádného odhodlanějšího protivníka i odpůrce, nežli mne; ne proto, že by monarchie ta byla ruská, ale že by byla universální,“ [1]) napsal jistě nejen jménem sebe, ale jménem snad všeho mimoruského Slovanstva. [2])

---

[1]) Palacký Fr.: Spisy drobné. Díl I. Uspořádal Dr. Boh. Rieger. V Praze (1898). 20.

[2]) Sr. názor Šafaříkův. Jireček K.: P. J. Šafařík mezi Jihoslovany. V Praze 1895. 122.

II

VZNIK

MYŠLÉNKY SJEZDU SLOVANSKÉHO, ČINNOST PŘÍPRAVNÉHO VÝBORU, PŘIJETÍ POZVÁNÍ K SJEZDU DOMA I V CIZINĚ

II

Dne 22. února r. 1848 dala Francie Evropě po třetí popud k hnutí revolučnímu.[1]) Revoluce tam vzniknuvší stala se signálem nové doby v Evropě střední. Starý systém vládní, neznající ani hesla svobody ani národnosti, se řítil, vystupovali národové se svými programy. Po Francii zachváceno bylo revolučními vlnami Německo; Stuttgart, Frankfurt n. M., Mnichov, Berlín, Hamburk, Bamberk, Tübinky, Lipsko, Mohuč a j. byly plny projevů nového života. Neobmezená svoboda tisku, svoboda náboženství, svědomí i učení, soudy porotní, zodpovědnost ministrů a státních úředníků, odstranění všech privilegií a p. — krátce hesla svoboda a rovnost plynula z úst většiny příslušníků každého národa.

Země rakouské nezůstaly hnutí z Francie signalisovaného ušetřeny. Vlny všeevropského proudu se u hranic rakouských nezastavily, šířily se i dále, zaujaly obyvatelstvo Rakouska a vyburcovaly k či-

---

[1]) Tobolka Zd. V.: Počátky konstitučního života v Čechách. V Praze 1898. 1—21.

nům především Slovany. Slované rakouští a Slované vůbec jako ostatní národové evropští v peticích formulovali svoje přání k panovníkovi; měli přání stejná s ostatními národy evropskými. I oni jako jich sousedé toužili po tom, aby jim byla dána úplná svoboda a zavedena rovnost. Svobodu a rovnost přáli si pro národ a pojem národa, chtěli, aby se kryl s pojmem státu.

Žádali proto Čechoslované, aby byl utužen a pojištěn svazek mezi zeměmi k České koruně náležejícími, Čechami, Moravou a Slezskem,[1]) domáhali se „Illyrové“ sjednocení království Dalmatského s královstvím Hrvatským a Slavonským, jakož i přivtělení pomezí vojenského ve správě politické a všech druhých během času pozbytých k uherským komitátům a rakouským zemím připojených částí,[2]) chtěli Poláci v Berlíně na svoji petici přípověď pro nacionální reorganisaci velkovévodství Poznaňského,[3]) Poláci ve Lvově postavili mezi požadavky své, aby království Haličské bylo samostatné a císař rakouský aby slul králem polským atd.[4]) Všechny petice Slovanů mlčely o vzájemnosti slovanské. V žádné z nich nemluvilo se o „národu“ slovanském, v žádné z nich neobjevila se přání, která by se vztahovala více nežli na jedinou větev slovanskou. Kollárova myšlénka jednoty Slovanstva na literární stránku omezená za absolutismu hned

[1]) Tobolka Zd. V.: Počátky konstitučního života v Čechách. V Praze 1898. 27.

[2]) Nár. Nowiny 1848. 7.

[3]) Б. Л. Познанские Поляки 1848 году. BE. 1873. V. 195.

[4]) Slawische Rundschau 1848. 3.

na počátku politické svobody nevtělila se v program politický.[1]) Každá větev slovanská starala se v politickém ohledu jen o sebe a tím, dle názoru Havlíčkova, pečovala i o celé Slovanstvo. Neboť celek tehdy je silný, jsou-li silné i jeho části.

Nelze pochybovati, že by vývoj politický národů slovanských byl se nesl cestou slovanského partikularismu i dále, kdyby nebyl býval zastaven vzorem, postaveným v Německu. Jako Kollárova literární vzájemnost slovanská podnět k svému vzrůstu našla v Německu, tak našla i podnět k svému vzrůstu v Německu myšlénka: formulovati pro celé Slovanstvo program politický. První velký pokus r. 1848 utvořiti velké sjednocené Německo stal se otcem slovanskému sjezdu v Praze.

R. 1848 pokusili se Němci položiti základní kámen k budově, jíž dostaviti podařilo se Bismarkovi.[2]) Hnutí revoluční vyvolalo v německých kra-

[1]) Projevy slovanských sympathií, rázu ideálního, vyskytly se na počátku konstitučního života, ale neměly pro tehdejší tok dějin velikého významu. Takovým projevem byla schůzka slovanských deputací ve Vídni u Šperla dne 2. dubna r. 1848, již Oheralův Týdenník (1848 s. 116) prohlašoval za projev svornosti a vzájemnosti slovanské. Tyto deputace (illyrská a česká) vydaly ve Vídni dne 5. dubna r. 1848 provolání k jižním Slovanům, vybízející k svornosti za doby svobody a národnosti. (Slawische Jahrbücher 1848. 136.)

[2]) Sybel H.: Die Begründung des Deutschen Reiches durch Wilhelm I. München 1889. — Lenz M.: Deutschlands Entwicklung und das Frankfurter Parlament. Beilage zur Allgem. Zeitung. Jg. 1898. Nro. 119. — Biedermann K.: Skizzen aus dem Parlament von 1848. Ibid. Jg. 1898. Nro. 114—115. — Týž: Das erste deutsche Parlament. Breslau 1898, kde nalézti lze (s. 10.) ostatní literaturu, zvláště memoirovou.

jinách myšlénku, literárně již zpracovanou a všude přijatou, sjednotiti politicky nové Německo. Svolati říšský sněm nového Německa, myšlénka, která již r. 1847 v Heppenheimu a z úst Bassermannových dne 2. února 1848 zavzněla v komoře bádenské, zaujala celé Německo. Idea říše stala se v lidu živou, všechny vrstvy planuly pro velikost vlasti; 5. března r. 1848 v Heidelberce učiněn byl počátek k svolání německého parlamentu do Frankfurtu n. M. a dne 31. března sešli se tam nejznamenitější muži Německa, aby vykonali přípravy k budoucímu ústavodárnému sněmu. „Ein freies, einiges Vaterland" čtlo se jako heslo ve všech letácích z Frankfurtu pocházejících a stávalo se programem každého Němce. Frankfurtský parlament šel vedle Bundestagu. Bundestag nejevil schopnost a vůli provésti to, co si přáli zástupci lidu, a šel proto i frankfurtský parlament jistou měrou proti Bundestagu. Cíl frankfurtského shromáždění vyslovil president jeho, když pravil: „Deutschland will Eins sein, Ein Reich, regiert vom Willen des Volkes unter Mitwirkung aller seiner Gliederungen." A tento cíl Bundestag chorý novým hnutím a klonící se vždy k dřívějšímu systému vlády přijati nemohl.

Výkvět Německa sešel se ve Frankfurtě, aby pojednal o osudech vlasti. Muži talentovaní, výmluvní, láskou k vlasti prosycení a charakterní radili se o budově nového Německa. Mezi členy parlamentu nalezneme znamenité právníky a historiky (Dahlmann, Droysen, Waitz, v. Raumer, Gervinus, Döllinger, Albrecht, Beseler, Simson), politické básníky (Anastasius Grün [-Auersperg], Uhland)

slavného jména germanisty (Jakub Grimm), esthetiky (Vischer) atd., nejlepší to muže tehdejšího Německa, přes to že byli snad v politice příliš dogmatiky.[1])

Frankfurtský parlament nepoložil si za cíl sjednotiti jen obyvatelstvo německé národnosti, nýbrž chtěl zříditi říši, jež by obsahovala všechny země spolku německého, tedy i ty země, které jsou obydleny i ne-Němci.

Než plán parlamentu neměl dojíti uskutečnění. Proti snaze německé ve Frankfurtě postavilo se obyvatelstvo slovanské, a aby dalo na jevo, že nepatří do svazku velkého Německa a že chce tvořiti také tak jednotu, jako ji utvořili Němci, počalo pomýšleti o svolání sjezdu všech Slovanů.

Frankfurtský parlament byl nejmocnějším podnětem k vzniku myšlénky svolati sjezd všech Slovanů, ale nebyl podnětem jediným. Slované v Rakousku především vedle v Němcích viděli nepřátely svých zájmů mezi Maďary.[2]) Maďary zachvátilo jako ostatní národy rakouské totéž revoluční hnutí, které naplňovalo celou Evropu v březnu r. 1848, Maďaři volali jako se volalo všude jinde po svobodě a toužili, aby měli svůj stát, který by s druhými zeměmi rakouskými byl v poměru unie personální. Uhry, Sedmihradsko a království hrvatsko-slavonské a hranice Vojenská měl býti ten celek, jemuž pány

[1]) Ziegler Th.: Die geistigen und socialen Strömungen des Neunzehnten Jahrhunderts. Berlin 1899. 289.

[2]) Springer A.: Geschichte Oesterreichs seit dem Wiener Frieden 1809, Leipzig 1865. II.

by byli Maďaři. Maďaři nechtěli znáti jiných národností nežli své a proto, že slovy jen a ne ve skutečnosti hlásili se k rovnoprávnosti, proto setkali se s odporem národů nemaďarských v Uhrách. Proti snahám maďarským stáli Slováci, Rumuni, Srbové a Hrvaté. Slováci nemohli očekávati, že by se jim od vlády maďarské dostalo pojištění bytu národního, Rumuni marně volali, aby jim s Maďary, Sékely a Němci v Sedmihradsku bylo pojištěno právo stejné, žádost Srbů ve Srěmu, v Báčce a banátě temešvárském i příslušné hranici Vojenské za obnovení práv byla oslyšena, a mezi Maďary a Hrvaty, žádajícími, aby bylo spojeno království hrvatské, slavonské a dalmatské s Vojenskou hranicí v celek jediný od Uher úplně neodvislý, nedalo se ani mluviti vážně o jednání. Počínání Maďarů a jakékoliv úspěchy jejich r. 1848 byly plné nebezpečenství pro národnosti nemaďarské v Uhersku, všechny národnosti tam musely státi proti Maďarům a ohlížeti se proti nim po spojencích. Slované v Uhrách spásu svou počali viděti v jednotě Slovanstva, již před r. 1848 sice jen literárně Kollár nakreslil, ale jež nyní v politické praksi doplněná zdála se přinésti aspoň nějaké úspěchy.

Snahy dvou národů, Němců a Maďarů, staly se podnětem k svolání sjezdu slovanského. Půda pro myšlénku tu byla hnutím literárním před r. 1848 upravena, za nebezpečenství se dvou stran měla se realisovati.

Kdo první přišel na myšlénku svolati sjezd slovanský?

Již za doby zahájení sjezdu slovanského od-

pověď na otázku tu byla záhadnou.[1]) Kdo tiskem první učinil návrh sjezd svolati, víme, v čí hlavě však prvně myšlénka ta vytryskla, nedovedeme zjistiti. Nebyla to asi hlava jediná, která pomýšlela na shromáždění všech Slovanů. Podmínky stejné byly dány, a mohl bez sdělení nějakého vzniknouti i stejný výsledek.

Když rozlétly se po Evropě zprávy o snahách Němců a Maďarů, začala se roditi myšlénka sjezdu slovanského.

Hned před velikonocemi (20. až 23. dubna r. 1848) Slovák Ľudevít Štúr do Prahy zavítavší sešel se s některými repealisty[2]) a radil, aby se uspořádalo shromáždění všech Slovanů, a v tutéž dobu v Národním výboru poznaňském učiněn byl návrh,[3]) aby Čechové, kteří se všemi Slovany mají největší styk, byli vyzváni k svolání sjezdu slovanského. Sjezd obmýšlený dle přání Národního výboru po-

---

[1]) Dopis F. L. Čelakovského z Vratislavi 26. června r. 1848. ČČM. 1872. 370. — P. J. Šafařík napsal o sjezdu z Vídně, dne 6. května r. 1848 Fr. Palackému: „Kdo jsou ti muži, jenž to vedou? Zdeť to již ve veřejných listech se roztahuje, ačkoli to ode mne nevyšlo, nýbrž, nemýlím-li se, odjinud, zdá se mi od jižních Slovanů.“ (List v korr. Palackého v zem. archivu).

[2]) Paměti Josefa Václ. Friče. V Praze 1886. III. 21. — Co více tvrdí týž autor v článku: Dr. Josef Miloslav Hurban. Osvěta 1888, 615, je pravdě nepodobné. Frič chce tam prioritu sjezdu slovanského sobě přiřknouti. Než k jeho věku a postavení r. 1848 nezdají se tvrzení tam podaná zasluhovati víry.

[3]) Moraczewski J.: Opis pierwszego zjazdu słowiańskiego. Poznań 1848, S. 8. — V protokolle schůzky přípravného výboru dne 30. dubna r. 1848 se píše: „Dr. Jordan osvědčoval, že v Poznaňsku všeobecně takový sněm slovanský žádají.“

znaňského měl býti parlamentem slovanským a opposicí proti Frankfurtu. Návrh ve výboru poznaňském přednesený byl přijat a zároveň uloženo, aby písemně byl sdělen s některým členem národního výboru českého. Než když dopis dostal se do Prahy, přicházel již pozdě. Myšlénka sjezdu slovanského byla se v Čechách zrodila a rozšířila před jeho příchodem, a proto odpověď z Čech pro národní výbor poznaňský mohla zníti jen tak, že myšlénka i Čechům je známa již a že sjezd stane se skutkem.

Na jihu slovanském také vyprýštila snaha uspořádati sjezd „spolku slovanského". Hrvat Ivan Kukuljević dne 20. dubna r. 1848 v „Národ. novinách horv. dalm. slav." vyslovil touhu po sjezdu slovanském.[1]) On jasně uvedl podnět k myšlénce té: především snahy Němců a po druhé politiku Maďarů. Kukuljević cítil, že by se mohlo vytknouti napodobení jednání Němců, avšak on volání po spolku slovanském jen za napodobení pokládati nechtěl. „I Slované," zdůvodňoval, „jsou jak Němci rozptýleni po mnohých státech a žijí pod mnohými vládami. I Slované mají jako Němci báti se o svou národnost a pak o svou svobodu ve smyslu našeho věku i ducha. Slované zastupují jako i Němci jisté člověčské a svobodné myšlénky před druhými národy. Proto nemohou ani Slované ani Němci jiné politiky míti k národu svému i ke svobodě člověčenstva." Prostředek k spolku slovanskému

[1]) Smičiklas F.: Život i djela J. Kukuljevića Saksinskoga. Rad jug. akad. U Zagrebu 1892. CX. 142.

znal Kukuljević jediný: obecný sněm všech větví národa slovanského, a neviděl a nechtěl viděti žádné překážky v tom, že větve jednotlivé náležely pod různé vlády a měly různá nářečí. Na sněmu spolku slovanského měli býti tudíž zastoupeni vedle vyslanců Slovanů ruských, polských, srbských, černohorských, bulharských, bosenských i Slované pruští, saští i všech krajin rakouského císařství, aniž by se jednotlivé vlády svrhly a „osobní zřízení a vlastní důležitosti každé jednotlivé země" proměnilo. Kukuljević již, ač ne zcela rozhodně, poukazoval na Prahu, že by měla býti sídlem společného sněmu slovanského, a chtěje, aby i v poměru spolku slovanského a císařství rakouského bylo jasno, prohlašoval: „Vládnoucí nyní dynastii, kterou jsme pod Ferdinandem I. přijali, žádáme si i na dále za svou uznávati a, pokud budeme moci, brániti. Očekáváme pak od ní, že nám ony strany co nejdříve přidruží, které po historii i po zákonu, nebo po krvi i kmenem k našemu státu nebo k jihoslovanskému národu příslušejí." [1])

Kukuljević byl první, který tiskem vyslovil myšlénku sjezdu slovanského. On byl stoupencem Kollárovy vzájemnosti slovanské a přenášeti se ji pokoušel do prakse politické. A musel nalézti pro přenášení to ohlasu u Slovanů. Vyslovil tiskem to, co se do té doby buď tlumilo, buď tajně sdělovalo.

Mezi Čechoslovany, Poláky i Hrvaty vyrostla v stejnou dobu myšlénka sjezdu slovanského, a přece sjezd slovanský, jak již současníci poznáme-

---

[1]) Překlad český v Nár. Novinách z 30. dubna 1848. S. 85.

návali, byl dílem českým.[1]) Čechové Kollárem byli intellektuelní původci vzájemnosti slovanské, Čechové postarali se o realisování myšlénky sjezdu slovanského, a proto sjezd slovanský náleží jim jediným.

Tištěný návrh Kukuljevićův v Praze byl přijat se sympathiemi. Národní noviny Havlíčkovy otiskly jej dne 30. dubna r. 1848 jako článek úvodní, a den před tím ve večerní schůzce několika českých literátů[2]) uvažovalo se o provedení vysloveného mínění. Mezi hosty přítomen byl nadšený a plamenný Ľudevít Štúr. Ten hořel pro myšlénku Kukuljevićovu a proto staral se o první kroky k jejímu uskutečnění. Hned umlouval na druhý den o 10. hodině dop. schůzku do bytu J. E. Vocela v Krakovské ulici a přijal na sebe úkol již druhého dne přinésti do schůze koncept provolání, které by se vydalo k národům slovanským. Návrh Kukuljevićův uskutečniti bylo tedy již 29. dubna v Praze rozhodnuto a bylo tehdy již i na jisto postaveno, že místem sjezdu slovanského má býti Praha. Praha nejen z praktických stránek (komunikace a p.) zdála se k úkolu tomu nejvýhodnější, zdála se nejvýhodnější i pro svůj význam, který měl její život pro všechny Slovany. Vždyť Prahu kreslili si Slované jako středisko snů slovanských, „kde se spojuje umění severu i východu s uměním jihu i západu, kde z každé ulice, z každého paláce, domu, ano

---

[1]) Moraczewski J.: Opis pierwszego zjazdu słowiańskiego. Poznań 1848. 13.

[2]) (Jordan J. P.): Aktenmässiger Bericht über die Verhandlungen des ersten Slavenkongresses in Prag. Slavische Centralblätter. 1848. 138.

z každého kamene promlouvá historie slovanská zlatými ústy, a v níž . . . slovanská vzájemnost provázena jsouc bodrou učeností pozdvihla zlatý svůj trůn,“ [1]) a nemohli proto býti proti tomu, aby v ní se sjezd konal.

Když 30. dubna v bytě Vocelově započatý krok se přetřásal, nepochyboval nikdo, že sjezd slovanský bude těšiti se hojné účasti. Myšlénka o něm vznikla současně na místech několika, a to bylo dokladem, že sjezdu slovanského je potřebí. Přítomní (Vocel, Štúr, Zap, rytíř Neuberg, Dr. Jordan a j.) vedle toho zavázali se pro sjezd mezi Slovany podniknouti čilou agitaci, a tak účast na něm zdála se býti zajištěnou. Štúr dle slibu den před tím učiněného přinesl i návrh proklamace o sjezdu slovanském. Ačkoliv znění návrhu toho nepodařilo se nám nalézti, není pochyby, že byl jen stilistickým přepracováním myšlének Kukuljevićových.[2]) Kukuljević i Štúr byli hlasateli Kollárovy literární vzájemnosti, oba rozšiřovali učení Kollárovo i na půdu

[1]) St. Vraz píše tak v Praze K. J. Erbenovi 1. dubna 1844. Marković Fr. - Kouble J.: Stanko Vraz. V Praze 1882. 86. — Lípa Slov. 1848. S. 49 napsala: „Zlatá Praha měla se státi středištěm sbratřených národův slovanských, aspoň v Rakousku obývajících, anať myšlénka vzájemnosti nejprvé v kmenu českém probleskla a nejrázněji pěstována byla.“

[2]) Vysvítá tak z dopisu P. J. Šafaříka (Vídeň 2. května 1848 Joh. Norb. rytíři z Neuberku v knihovně Musea král. Českého v Praze: „Der Zweck muss präciser ausgesprochen werden im österreichischen loyalen Sinne“), jemuž byl koncept onen do Vídně zaslán, že Štúr přijímal pro praksi politickou v provolání myšlénku Kollárovu, a tím lišil se od austroslavismu háјeného Šafaříkem, Palackým a j.

politickou, mohl proto Štúr přijati bez ústupku jakéhokoliv svému přesvědčení návrh Kukuljevićův.[1]) Návrh Štúrův dal podnět k debattě, ale věcných oprav velkých asi neutrpěl. Jistě i po změnách některých zněl otevřeně ke všem Slovanům, tedy i nerakouským, a nevyzníval rakousky a loyalně. Návrh byl koncipován, bylo potřebí mluviti o tom, kdo proklamaci má podepsati. Z účastníků první schůze nebyl snad ani jediný, který by byl znám všem Slovanům a který by se těšil u nich důvěře všeobecné. Ve schůzce prvé nebyl ani Palacký, ani Šafařík. Konečně z důvodů taktických bylo i nutno pomýšleti na to, aby i šlechta mezi podepsanými byla zastoupena. A proto, ač bylo by se dalo čekati, že v první schůzce hned bude zvolen prozatímní výbor, neuskutečnilo se to, a podepsání provolání bylo ještě odloženo. Musel, dříve nežli se tak stalo, býti získán pro věc Palacký, musel býti zpraven o započatém kroku ve Vídni dlící Šafařík, a konečně měla se pro sjezd získati šlechta. Obě poslední věci na sebe vzal vyjednati rytíř z Neuberku.

Jednání s Palackým a s jeho přáteli bylo do odpoledne ukončeno, a oni získáni pro myšlénku sjezdu. Z toho, že se naklonil Palacký pro sjezd pracovati, dalo se souditi, že neodepře ani Šafařík účastniti se a podniku v čelo se postaviti. Mohlo se proto ještě téhož dne (dne 30. dubna) odpoledne

[1]) Slovanské mínění Štúrovo před r. 1848 illustruje dostatečně jeho dopis dat. ve Vídni 1846. 31/10. Поповъ Н.: Письма къ М. П. Погодину изъ славянскихъ земель (1835—1861). Москва 1879. 465—467.

(o 3. hod. v měšťanské besedě) započíti s volbou přípravného komitétu. Bylo stanoveno, že počet jeho má obnášeti 12 členů, že se má zveličiti o 5 měšťanů, a že se mají zvoliti čtyři náhradníci Vykonané volby ohlásily zvolení do výboru: Zapa, Villaniho, Štulce, Riegra, Hanky, Neuberka, Grzybowskiho, hr. Vojt. Deyma, Palackého, Vocela, Erbena, Jordana; z měšťanů: Brabce, Kašpara Jaroše, Mňoučka, Rypoty a zvolení za náhradníky: Braunera, Štorcha, Havlíčka, Slavíka. Tento výbor byl později rozšířen a dne 3. května r. 1848 ustanovil si následující předsednictvo: Předsedou výboru byl zvolen Josef Matiáš hr. z Thunu, jeho náměstkem hr. Bedřich Deym, za sekretáře Mikovec, Lambl, Krejčí a za jednatele Zap Později nastala ještě ta změna, že náměstkem místo hr. Bedř. Deyma stal se Jan rytíř z Neuberka.

Poprvé, kdy ohlásily se mocně dva směry protivné v přípravném výboru jako předzvěst jich stálého boje až do ukončení sjezdu slovanského, bylo dne 1. května. Dvě strany srazily se tu poprvé, strana česká a polská. První zastupoval v debattě Fr. Palacký, druhou v Praze dlící člen deputace polské K. Malisz.[1]) Palacký stál na tom, aby jasně byl v prohlášení vysloven účel sjezdu a zdůrazněn princip zachování Rakouska, Malisz, jemuž šlo o to, aby sjezd slovanský stal se krokem k reorganisaci rozbité Polsky, hleděl spíše, aby

---

[1]) „P. Malisz, člen deputace polské, mluvil o směru Poláků v, abysme jim učinili možnost, aby se s námi spojit mohli. Z naší strany tvrzeno, že se musíme držeti principu zachování Rakouska." Protokoll schůzky z 1. května r. 1848 v archivu mus. v Praze.

v abstraktním všeslovanství utápěla se proklamace a tím byla dána naděje vztyčiti program polský. Austroslavism Palackého byl členům dosavadního výboru bližší a prospěšnější, a proto raději naklonili se k názorům Palackého nežli Maliszovým. Rozhodnutí to ovšem nemělo znamenati odmítnutí Poláků pro budoucnost. Oni ostatně sami nehledali příčiny k passivitě; doufali stále, že podaří se jim v budoucnosti zviklati pravý a stanovený cíl sjezdu a zaměniti úkol přijatý úkolem svým.

Pro sjezd slovanský dle vlastního písemného prohlášení byl Šafařík získán od schůzky 2. května.[1]) Šafařík shodoval se s tím, s čím Palacký již den před tím zvítězil.[2]) Měl-li míti slovanský sjezd význam nějaký, bylo třeba, tak soudil Šafařík, aby byl precisně vytčen cíl sjezdu a aby zdůrazněno bylo rakouské a loyalní stanovisko. Šafařík radil, aby se co nejopatrněji postupovalo při počátcích sjezdu a aby se všemu bránilo, co by zvláště vládu mohlo získati pro stanovisko sjezdu nepřátelské. Šafařík z toho důvodu i mínil, aby Slované mimorakouští nebyli veřejně zváni, nýbrž jen soukromně a v tichosti (dopisy), a aby až při zahájení sjezdu

[1]) Stalo se to dopisem Šafaříkovým dat. ve Vídni 2. května 1848. — K tomuto dopisu náleží i příloha podpisů pro proklamaci, jež je omylem v knihovně Mus. v Praze přiložena k dopisu dat. 3. května 1848. Protokoll schůzky dat. je 2. května.

[2]) P. J. Šafařík politický program Fr. Palackého, vyslovený v listě do Frankfurtu z 11. dubna r. 1848, přijímal úplně za svůj. V listě datovaném dne 21. dubna r. 1848 ve Vídni píše Šafařík Palackému: „Vaše odpověď Frankf. jest ohlas mého srdce, mého smýšlení.“ (Korrespondence Palackého v zem. archivu v Praze.)

otevřeně byli představeni, ne však jako členové sjezdu, nýbrž jen jako hosté. Některým zdál se poslední návrh Šafaříkův býti až příliš úzkostlivý, přece však, aby radě Šafaříkově zadost bylo učiněno, byla vložena ke konci proklamace věta: „Chtějí-li jiní Slované mimo mocnářství naše žijící nás přítomností svou poctiti, budou nám hostmi srdečně vítanými.“

Od 2. května počalo se i mimo Prahu působiti pro získání podpisů pro proklamaci. Šafařík pro začátek ve Vídni Slovany tam dlící získával pro sjezd a od 2. května zasílal výboru přípravnému jména těch, kdo chtěli provolání podepsat. Poláci agitovali mezi lidmi svými. Proklamace i její překlady [1]) byly definitivně hotovy večer dne 4. května r. 1848, takže již druhého dne (5. května) v Národních Novinách dáno slovanskému světu první veřejné oznámení a vybídnutí k sjezdu slovanskému.

Svolavatelé sjezdu v provolání [2]) lkali nad minulou slovanskou neuvědomělostí a rozdrobeností a spásu pro slovanské bratry viděli v jich spojení. Doba příhodná prý se Slovanů namnoze sňala dřívější břímě, tak že oni aspoň částečně svobodni jsouce mohou uvažovati a usnášeti se o tom, co je k jejich prospěchu. A jako ostatní národové evropští za svůj prospěch uznali srozumění se a sjednocení, tak uznávají to za svůj prospěch i Slované. „Němci

---

[1]) Text český a „ilirský“ zhotovil Štúr, německý a lužicko-srbský Jordan, polský Grzybowski. (Protokoll schůzky z 2. května 1848 v archivu musej.)

[2]) ČČM. 1848. II. 17—18.

povolali ku sjednocení svému do Frankfurtu parlament, kterýž na tom stojí, aby jemu mocnářství rakouské ze své neodvislosti tolik ustoupilo, kolik toho k jednotě německé potřeba, a aby mocnářství se všemi zeměmi mimo-uherskými do nové německé říše se vtělilo. Takový krok zrušil by netoliko jednotu Rakouska, ale i spojení a samostatnost kmenů slovanských, jichžto národnost by se tím v nebezpečenství uvedla.“ V tomto nebezpečenství nemohli Slované nežli sáhnouti k obraně toho, co jim je nejsvětějšího, k obraně národnosti. Protož zvou k sjezdu do Prahy na den 31. května r. 1848 zástupce Slovanů rakouských, a rádi uviděti chtějí jako hosty Slovany nerakouské.

První, kdo zahájil na provolání řadu podpisů, byl předseda výboru Josef Matiáš hr. Thun. Po Thunovi podepsán byl Vojt. hr. Deym, pak Jan rytíř z Neuberka, dále P. J. Šafařík, V. Malisz, Fr. Palacký, V. Hanka, L. Štúr, J. P. Jordan, J. E. Vocel, K. V. Zap, Dr. Fr. L. Rieger, W. Grzybowski a j.

Prohlédneme-li postup myšlének v provolání, poznáme, že možno tu mluviti jen o všeobecném vytknutí cíle sjezdu slovanského. Sjezd vyvolal především Frankfurt, jak přiznává provolání, ale nebylo na vznik sjezdu slovanského bez vlivu i hnutí maďarské. Provolání nestanovilo nic určitého, pokud se týká obsahu a formy sjezdu, bylo jen prvním a urychleným signálem, který měl teprve na sebe vzíti nějakou tvářnost. Když ve schůzce dne 3. května byl přečten návrh provolání a měla začíti debatta o podpisech, mnozí postřehli nekon-

kretnost myšlénky sjezdu. Co vlastně sjezd měl býti? Palacký tehdy přál si, aby to byla soukromá schůzka k obhájení slovanské národnosti, Vocel chtěl, aby sjezd byl něco jako německý Germanistenverein nebo Philologenverein, Rieger byl toho domnění, že sjezd bude něčím, co bude se vyvíjeti jako podřaděné činnosti Národního výboru a ne vedle ní. Otázka nebyla zodpovězena před uveřejněním provolání, a tak po jeho uveřejnění zbyl úkol přípravnému komitétu, aby nejen se staral o sezvání hostí slovanských, ale také vypracoval do zahájení sjezdu program jeho a jednací řád.

Měl-li se sjezd těšiti účasti a sympathiím, bylo nutno pro něj zahájiti čilou agitaci. Dobře vycítil to P. J. Šafařík, když psal dne 3. května r. 1848 Fr. Palackému z Vídně: „Všecka věc na tom visí, aby začne-li se, konalo se rychle, rázně a pořádně. Prosím Vás pro Boha, pečujte a přičiňte se, aby se tak stalo. Raději nic, nežli abychom se stali před světem a našimi nepřátely směšnými, abychom se ukázali slabými. Uchovejž nás toho Bůh!“ [1]) Stykem osobním, dopisy, články novinářskými musilo se působiti pro myšlénku sjezdu. Šafařík svou osobou získal pro sjezd jistě nejvíce. Sotva že ve Vídni zvěděl o započatém kroku, zjednával ve schůzce Slovanů podpisy k proklamaci, a když došla ho provolání tištěná, přes všechnu zaneprázdněnost svou rozdával je, posílal s dopisy do slovanských zemí, prosil známé, aby noviny i neslovanské byly informovány o sjezdu správně atd.

---

[1]) Korrespondence Palackého v zemském archivu v Praze.

V Praze veškera tíha agitace spočívala na jednateli přípravného výboru Zapovi. On měl informovat noviny pražské a vésti korrespondenci. Práce s tím spojené bylo tolik hned od počátku, že musilo býti přidáno Zapovi několik pomocníků. Hanka, Jordan, Rieger a j. s radostí nabídli zde své schopnosti. Sjezd svým cílem byl neurčitý, a neurčitost ta jevila se i ve zvaní. Nebyli zváni jen Slované rakouští, ale i nerakouští a to různých směrů a různých politických programů. Bylo přijato, že má býti z Florencie pozván A. Mickiewicz, ač o něm nemohlo býti pochyby, že kdyby se byl dostavil, byl by se dostal do opposice proti austroslavismu Palackého, [1]) a nerakouským Slovanům v dopise poznamenáváno: „Ať Vás to nemýlí, že provolání pouze k rakouským Slovanům zní. My to v našich posavadních okolnostech jinak učiniti nesměli, a vybízíme Vás tímto zvláště, abyste na našem sjezdu jak nejčetněji zastoupeni byli.“ [2])

Slovanům ve Vídni, Petrohradu, Moskvě, Kazani, v Kurniku u Poznaně, v Bydhošti, Krakově, Berlíně, Florencii, Drážďanech, Lvově, Frauheimu blíže Mariboru, Brně, Lublani, Zadru, Pešti, Záhřebě, Bělehradě, Štýrském Hradci, Celovci, Dol. Karlovci, Gorici, Těšíně, Vratislavi, Paříži a j. poslána proklamace, a vedle toho vybídnuti byli někteří ze Slovanů, aby pozvání jim zaslané nepokládali jen za pozvání pro sebe, nýbrž i ostatní své

[1]) Hofmann L. K.: Adam Mickiewicz. Naše doba 1899 až 1900. 1 a d.

[2]) Koncept při protokollu schůzky dne 5. května r. 1848 v archivu musej. v Praze.

rodáky. Klácel a Oherál měli agitaci provésti na Moravě, A. Kuzmanić v Dalmacii, Bosně, Hercegovině atd., Todor Pavlović měl působiti mezi Slovany srbskými a bulharskými, K. Havlíček [1]) odejel do Haliče a na slovanský jih, K. J. Erben a Vil. Duš. Lambl odcestovali do Hrvatska [2]) získávat členy atd. — agitace zajisté veliká, která mohla opravňovati k dobrým výsledkům.

Sotva že bylo tiskem vydáno pozvání k sjezdu slovanskému, poznali prozíravější muži v prozatímním komité, že neurčitostí proklamace mohla by se učiniti chyba. Slované, a zvláště Čechové, všude byli prohlašováni za veliké rusofily, a dalo se přirozeně tudíž očekávati, že se stran Slovanům nepřátelských, od Němců a Maďarů, využije se neurčitosti pozvání proti snahám Slovanů, a zvláště o to starost bude, aby vládní kruhy se postavily proti sjezdu. Kdyby se tak bylo stalo, byl sjezd předem pohřben. Šafařík, který dřívějšími radami svými, aby stanovisko rakouské bylo zdůrazněno, možnosti takové hleděl předejíti, znovu listem ze 4. května z Vídně upozorňoval, že sjezd musí býti jasně vymezen a účel jeho veřejně v novinách vytknut, tím jediným že odzbrojí se ti, kdo podkládáním protirakouských tendencí chtěli proti sjezdu bojovati. Dopis Šafaříkův stihl do Prahy však teprve tehdy, kdy již proklamace byla uveřejněna v Nár. Novinách. Stilisaci první nebylo

[1]) Tůma K.: Karel Havlíček Borovský. V Hoře Kutné 1885. 166 a d.

[2]) Černý J. M: Boj za právo. V Praze b. r. 240.

možno měniti, a proto dne 5. května r. 1848 pod dojmem dopisu Šafaříkova bylo na vybídnutí shromáždění Fr. Palackým sepsáno osvědčení k neslovanským obyvatelům říše rakouské, jako doplněk a vysvětlení proklamace.[1]) Osvědčení s formálními změnami přijaté[2]) bylo sice adressováno k neslovanským obyvatelům říše rakouské vůbec, ale míněno bylo vlastně především k německému obyvatelstvu Čech.

Ti, kdo podepsali pozvání dřívější k sjezdu, v osvědčení zaujali stanovisko nyní určitě rakouské. Odmítali podezření nějakého separatismu, panslavismu, rusismu a pod. a ujišťovali, že jsou „odhodláni, k dědičnému našemu, podle zásad konstitučních nad námi panujícímu domu Habsbursko-Lotharinskému zdržeti bez porušení starou věrnost, i hájiti zachování celosti a samostatnosti císařské říše rakouské všemi nám možnými prostředky“. Zásadu úplného stejného práva všech národností v říši rakouské a praktickou její platnost přijali jako bod programu pro sjezd a prohlašovali, že obmýšlené shromáždění slovanské „nemá v sobě žádné jiné příčiny, nežli žádost, abychom přátelským sroz-

---

[1]) Vedle proklamace vydán byl později také německý leták „Ein Wort zur Verständnis über Slawenversammlung in Prag“ obsahem s proklamací se kryjící.

[2]) Palacký Fr.: Spisy drobné. Díl I. Spisy z oboru politiky. K tisku upravil a sestavil Dr. B. Rieger Praha 1898. 24—26. — Že osvědčení tu v překladu otištěné původní formou znělo jinak, dotvrzuje protokoll prozatímního výboru o schůzi z 5. května 1848 v Měšťanské Besedě, uchovaný v archivu Musea král. Českého v Praze.

uměním se rozdělených od sebe kmenů dosáhli tohoto nám svatého cíle spolu nejjistějším i nejpokojnějším způsobem.“

Kam sjezd míří, mohlo býti po osvědčení jasno. Sjezd měl zabývati se politikou, již vytkl Fr. Palacký pro Rakousko ve svém listě do Frankfurtu z 11. dubna 1848, a řekněme s hr. M. Thunem, měl jednati „dle české politiky hlavně proti německému parlamentu“.[1]) Vyhlášení toho úkolu sjezdu bylo ovšem jako by provolání vojny proti snahám polským. Polák Grzybowski netajil se tím v schůzi dne 5. května,[2]) ale přece nemohl zanechati všech nadějí v sjezd slovanský. Poláci mohli ještě po osvědčení činiti si naděje do budoucího shromáždění Slovanů, poněvadž kdyby sjezd nepodařilo se jim přes vytknutý jeho program získati pro své plány, nebylo pro ně špatným sympathie projevovati té politice, která stála nejen proti Frankfurtu, ale také proti Rusku.

Prozatímní výbor osvědčením z 5. května postavil se na stanovisko rakouské, ale tím neurčitostem nebylo učiněno ještě konce. Kdo chtěl jednati o Rakousku a rovnoprávnosti v něm národů, musil přijíti na to, že ti, kdo r. 1848 utlačovali, byli sice Němci a Maďaři, ale že neutlačovali jenom Slovany, nýbrž i národy rakouské neslovanské. Byla proto na snadě otázka, nemají-li se na sjezd

---

[1]) Protokoll z 5. května r. 1848 v archivu mus. v Praze.

[2]) „Gřibowski, vyjádření, že nechceme od Rakouska pustit, že bude jako provolání vojny naproti Polsku.“ Protokoll z 5. května r. 1848 v archivu mus. v Praze.

pražský pozvati i národnosti rakouské neslovanské? Ve schůzi dne 11. května učinili někteří návrhy v tom smyslu a přispěli k tomu, že byl dne 11. května cíl a účel sjezdu prozatímním výborem definitivně vymezen. Dr. K. H. Caspar přál si, aby Italové a Rumuni byli členy sjezdu, Dr. Rieger chtěl zváti české Němce na sjezd, a na něm aby všichni účastníci vzájemně rokovali jako Rakušané; oba návrhy však byly zamítnuty, a tím jasně vyřčeno, že sjezd má se vztahovati jen na Slovany rakouské.

Dne 11. května byl program porad sjezdu slovanského pevně stanoven, ale nesnázím a pochybám nebyl učiněn v prozatímním výboru konec. Co dělat s Poláky? Zda dostaví se, až se dovědí o čistě rakouském stanovisku sjezdu? Zda přijmou stanovisko české totožné se stanoviskem jihoslovanským za své? Když hr. M. Thun ve schůzi dne 13. května kladl znovu důraz na to, co bylo dva dny před tím v shromáždění přijato, poznamenával, že sice Poláci nemají býti od sjezdu zaháněni, že však stěží dá se pro vytknutý účel sjezdu od nich něco očekávati.[1]) Nebylo tajno ani Thuna, ani kohokoliv jiného, že i většina Poláků rakouských nesdílí české stanovisko rakouské a že vždy i jim jednati se bude spíše o odtržení Haliče od Rakouska. O polské straně rakousky smýšlející a politicky významné nedalo se tehdy mluviti, aspoň

[1]) M. Thun: „Polané sotva s námi se sjednotí v našem rakouském smyslu. Musíme jíti prostřední cestou ani od nich se docela oddalovati, ani v jejich smyslu označinkovati. Vůbec málo od nich očekávati musíme pro náš oučel“ Protokoll z 13. května r. 1848 v archivu mus. v Praze.

nevěděl určitě z přípravného komitétu o straně takové nikdo, leda jen vyskytly se naděje a hádání, že by taková strana dosti silná mezi Poláky býti mohla, a ta že by pro účel sjezdu přijatý mohla dobře pracovati, ovšem jen tehdy, kdyby tomu nepřekážel terror těch jejich bratří, kteří žili vášnivě jen pro znovuzřízení staré Polsky. Obavy před protirakouskými snahami Poláků nebyly jen obavy prozatímního výboru, nýbrž byly to obavy, které vyskytly se i jinde. Ve Lvově trvale usazený Čech Fr. Jachim v dopise ze dne 16. května r. 1848 varoval prostřednictvím Fr. Palackého sjezd před Poláky, an psal: „Nedejte se klamati od nich, abyste tím snad sami neb bratři Slováci ke škodě nepřišli. Vaše vznešené i svaté idey o vzájemnosti slovanské nemají u lidí těchto žádné ceny, leda by jich k dosažení jiných záměrů svých použiti mohli. Mezi těmito pak první místo zaujímá „navrácení samostatné Polsky v davnych granicach", t. j. spolu s národem rusínským, který podmanivše utiskovali a ještě dále utiskovati chtějí. Z té příčiny jim ani Vaše nebeská vzájemnost nemůže chutnati, neboť ona zamýšlí pravdivou rovnost mezi národy, kterou oni sice ústy vychvalují, v srdci svém ale rovně tak nenávidějí jako přepjatá strana Čecho-Němců." [1]) A Čechoslované ve Vídni dlící hned po přečtení pozvání a přečtení jmen Poláků (Malisz, Grzybowski) přišli na otázku: což Poláci zanechali své myšlénky, odtrhnouti Halič od Rakouska, a třeba že ano, zda vůbec jména Poláků pod neurčitým

[1]) Korrespondence Fr. Palackého v zemském archivu v Praze.

pozváním nebudou záminkou k vystoupení proti sjezdu jakoby protirakouskému? Dopisem anonymním ze dne 9. května z Vídně obavu tuto oznámili přípravnému výboru, ale na věci sotva co dalo již se měnit. Jako hosty i Slovany nerakouské zvalo přípravné komité, a nyní odmítnouti účast hostí vůbec pro obavy z Poláků nebylo možno. Jedině dalo se působiti ještě napřed, aby vyslanci, kteří by z Poláků sjezdu se měli účastniti, byli lidé konservativní. Z popudu přípravného komitétu listem z 22. května 1848[1]) W. Grzybowski psal proto do všech končin Polska, aby Poláci byli pamětlivi toho, že se jedná Slovanům o zachování národnosti od Moskalů a Němců, aby sjezdu se účastnili, ale aby poslali do Prahy lidi umírněné a rozvážné, ne ukvapené a vášnivé, poněvadž každý výbuch mohl by věc slovanskou zničit. Vybídnutí Grzybowskim poslané v Polsku kolovalo, ale jak bylo přijato, nevíme.

Jak chovala se vláda k myšlénce sjezdu slovanského?

První, kdo vídeňské ministerstvo zpravil o obmýšleném sjezdu slovanském, byl P. J. Šafařík. Učinil tak nejdéle do 3. května, hned asi v době, kdy došly jeho samého z Prahy zprávy, a uváděl, že myšlénka sjezdu je Rakousku nanejvýš prospěšná. Ministerstvo nerozhodné nevědělo, co o sjezdu si myslit, ale zahájit boj proti sjezdu nemohlo se odhodlat; vytýkalo jen, že zprávu Šafa-

[1]) Otištěn ve spisu: Moraczewski J.: Opis pierwszego zjazdu słowiańskiego. Poznań. 1848. 68—71.

říkovu o sjezdu měl guberniální president Lev Thun provázeti přípisem ministerstva, a již tím dalo na jevo, že myšlénce sjezdu nakloněno příliš není. Z rodiny panovnické o sjezd interessoval se bratr císaře Ferdinanda I. František Karel a jeho manželka Žofie, a oba zdáli se sjezd provázeti svými sympathiemi.[1]) Ale sympathie ani ministerstva ani členů rodiny panovnické tehdy nebyly zakotveny v pevné půdě a nemohly znamenati proto mnoho pro sjezd. Ani ministerstvo ani rodina panovnická v té době nepřijímaly za politický svůj program austroslavism Palackým vyřčený listem do Frankfurtu z 11. dubna 1848, a proto již nedalo se očekávati, že by při sjezdu spolupůsobily sebe nepatrněji.

Přípravný výbor měl pro sjezd vypracovati jednací řád a program předmětů, o nichž by se na sjezdě jednalo, ale k práci té došel dosti pozdě, teprve několik dní před zahájením sjezdu, když již objevovali se v Praze první slovanští hosté. Přípravný výbor nechtěl k jednání o těch dvou věcech přikročiti dříve, až se Šafařík vrátil z Vídně do Prahy a účastnil se přímo práce.[2]) Šafařík byl prvním, jenž již ve Vídni dopisem z 4. května 1848[3]) upozorňoval na nutnost vykonati tyto práce přípravné, a hned toho dne činil návrhy, aby měl sjezd shromáždění dvoje: *a*) sezení pro každý národ

---

[1]) Dopis Šafaříkův z 3. května 1848 Janovi rytíři z Neuberku v knihovně Musea království Českého v Praze.

[2]) V protokolle schůze z 19. května 1848 v archivu mus. v Praze stojí: „Na sepsání programu má se počkat na Šafaříka."

[3]) Dopis v knihovně Musea království Českého v Praze.

zvlášť, a to 1. pro Čechy, Moravany, Slováky, 2. Poláky, 3. Jihoslovany t. j. Slovence, Hrvaty a Srby, a ta aby nebyla veřejná; *b*) sezení generální, kde by se scházeli všichni účastníci, a kde by se z nutnosti mohlo mluviti i neslovansky (na př. německy, latinsky). Vedle toho Šafaříkovi jednalo se, aby lidé nepovolaní na sjezd se nedostali, a proto doléhal v listu z 9. května [1]) na K. V. Zapa, aby v řádu pro sjezd pomýšlelo se na jisté omezení přihlášených účastníků. „Bojím se," psal, „že se vloudí lidé zlí a zrádní, jediné tím oumyslem, aby všecko (lstivě a chytře) zkazili. Židé křestění i nekřestění ať naprosto nebudou připuštěni. Prosím, aby to od Výboru výslovně do Statutův bylo přijato. Nelze vysloviti, jak mnoho zlého ti lidé již natropili, i zde, zvláště proti nám podvodně a zrádně jednajíce. Nepravím to, že bych je chtěl utiskovati, ale oni národem v pravém smyslu slova nejsou (země nemají, rolníci a vojíni nejsou, což základ národu), a proto ať se do záležitostí mezinárodních nepletou."

Dne 24. května konečně Šafařík súčastnil se schůze výboru přípravného,[2]) a proto na program jednání dán byl návrh jednacího řádu pro sjezd vypracovaný dle rad Šafaříkem daných P. J. Jordanem.

Kdo má býti přijat za úda sjezdu? To byla otázka, která rozvířila nejvíce mysl. Slovanský sjezd byl proti Frankfurtu, měl tudíž proti vý-

---

[1]) Dopis v knihovně Musea království Českého v Praze.

[2]) Protokoll v archivu mus. v Praze.

květu mužů německých býti postaven výkvět mužů slovanských; ale pak bylo jasno, že údem sjezdu může se státi každý, kdo by se jen přihlásil. Bylo nutno proto stanoviti jisté omezení. Dr. Rieger soudil, že přihlásiti by se z počátku mohl každý, ale pak, až by aspoň tři muži nepochybně vážení se sešli z každého kmenu, aby se členové nedostatečně kvalifikovaní vyloučili. Zach navrhoval, aby přihlásivší se členové každého kmene vyvolili si prozatímní výbor, a ten aby provedl teprve volbu údů skutečných, Jordan byl proti jakémukoliv odmítání přihlášených, a k němu družili se i jiní, kteří se obávali, aby jakýmkoliv vylučováním nenastala zbytečná nedorozumění. Většina prozatímního výboru naklonila se pro omezení účasti v jednáních sjezdu, a tak sjezd pracovníky svými měl býti sjezdem ne Slovanů rakouských vůbec, nýbrž sjezdem Slovanů rakouských vážnosti jisté a důvěry požívajících.

Jednací řád sjezdu slovanského byl v počátcích českého konstitučního života prvním řádně vypracovaným, sepsaným a vydaným řádem jednacím. Vyrostl v době rozhárané, neuznávající vždy forem při jednání a nezvyklé na život parlamentární, ale přes to jeho zpracování není k hanbě původcům. Jeho budovatelé musili překlenouti několik obtíží. Sjezd nebyl sjezdem účastníků mluvících jazykem stejným, nebyl určen jen pro ty, kdo se na něm súčastnili, nýbrž měl býti obrácen proti Němcům a Maďarům a získávati sympathie celé Evropy, nesměl jednati těžkopádně a zdlouhavé, poněvadž účastníci přibyli na něj z daleka,

měl jednati o zájmech rozličných národů a formálně měl přece vystoupiti na veřejnost jako jedno tělo. Bylo tedy obtíží již formálních dost a dost, a měli proto autoři řádu dosti práce. Vždyť již určení terminů pro jazyky slovanské bylo věcí jistě nesnadnou.[1])

Řád jednací[2]) sjezdu slovanského, obsahující 22 článků, dal by se rozděliti na tři skupiny: články o zřízení sjezdu, o jednání sborů a výborů a konečně o veřejných shromážděních a usneseních.

Členové sjezdu slovanského měli býti dle řádu rozděleni ve tři sbory dle hlavních oddílů rakouských Slovanů. První sbor byl určen pro Čechy, Moravany, Slezáky a Slováky, druhý pro Poláky a Rusíny a třetí pro Slovince, Hrvaty, Srby a Dalmatince. Přihlásiti se k sjezdu mohl každý, ale o přijetí kteréhokoliv sboru rozhodovali tři důvěrníci toho kterého kmene prozatímním výborem stanovení. Každý úd přijatý hned mohl vstoupiti do sboru a při přijímání ostatních údů spolu hlasovati. Jakmile sbor byl zřízen, nastala volba předsedy, místopředsedy, písaře sborového a jeho náhradníka. Každý člen přijatý do sboru měl dostati legitimaci podepsanou od předsedy a sborového písaře, která oprávňovala navštěvovati nejen sezení sboru svého, ale i sborů druhých. Každý sbor

---

[1]) V protokolle schůze z 24. května r. 1848 v archivu mus. v Praze najdeš: „Přednosta při sekcích. — Starosta / Přednosta } president celého sjezdu. — Rozhodlo se pro slovo předseda.“

[2]) ČČM. 1848. II. 20—24.

byl povinen zvoliti ze sebe šestnáct údů, kteří měli zasedati ve velkém výboru sjezdu slovanského, pak měl voliti kandidáta pro starostenství, jednoho sjezdového písaře a jednoho jeho náhradníka. Výsledky voleb ohlásily se předsedou sboru přednostovi prozatímního výboru, a jakmile se to stalo, svolal přednosta údy všech tří sborů do velkého výboru volené a vyzval je, aby ze tří kandidátů starostenství od sborů navržených jednoho zvolili. Majorita rozhodovala. Po vykonané volbě starosty zbylí dva kandidáti starostenství byli prohlášeni za podstarosty. Přednosta výboru prozatímního byl z hlasování vyloučen. Za místo jednání sjezdu byl vybrán sál ostrova Žofínského a s jeho majetníkem V. Novotným vyjednáno bezplatné jeho propůjčení.[1]) Na Žofíně dne 1. června měl býti sjezd zahájen. Přednosta výboru prozatímního měl to veřejně ohlásiti a oznámiti jména voleného starosty, podstarostů a tří sjezdových písařů. Tím okamžikem mělo přestati úřadování prozatímního výboru. Starosta, podstarostové a tři sjezdoví písaři měli nastoupiti pak svůj úřad a po oslovení starostově „v mateřském jazyku“ měl jeden z písařů sjezdových přečísti jména údů zvolených do velkého výboru, jména náhradníků sjezdových písařů, jména předsedů, místopředsedů a písařů ve sborech. Poslední se starostou, dvěma podstarosty a třemi sjezdovými písaři měli činiti dohromady malý výbor. Druhý sjezdový písař měl při zahájení sjezdu přednésti řád jednání a rokování, třetí písař sjezdový

---

[1]) Dopis toho se týkající v archivu mus. v Praze.

pak měl oznámiti hlavní předměty, jež připravil a doporučil prozatímní výbor k jednání a k poradě. Zahájení sjezdu po stanovení dne a hodiny první řádné schůzky jednotlivých sborů od jich předsedů mělo se ukončiti krátkými doslovy řečníků od jednotlivých sborů volených. Zřízení sjezdu bylo formální, a proto prozatímní výbor jednotlivými články řádu jednacího hleděl, aby co nejvážněji sice, ale také v nejkratší době zahájení bylo skoncováno.

Těžiště jednání leželo ve sborech a výborech a pro ty, dle takového jich určení, bylo třeba vypracovati také příhodný, úkolu jich odpovídající řád. Řád ten byl volnější a připouštěl různé výklady a možnosti. Tak mohl každý sbor se rozděliti dle potřeby při jednání svém na dva nebo více menších oddílů, a žádalo se pouze, aby práce sborů byly předkládány výboru jen jako práce společné od sboru celého. Každý sbor byl povinen zvoliti si tři „zapisovače“, aby zapisovali ústní jednání sboru a sestavili za vedení sborového písaře protokoll; písař musil dáti protokoll třikrát opsati, a opisy ty měl, když je podepsal, sděliti druhým sborům. Pro druhé sbory každý sbor ustanovil volbou po dvou poslech; ti byli tam zástupci sboru svého a měli informovati o všech věcech týkajících se jejich národnosti sbory druhé a o jich jednáních zprávu dávati sboru svému. Poslové práva hlasovati v druhých sborech neměli. Aby se každý člen sjezdu mohl dověděti, zdali se projednává v některém sboru pro něho zajímavá otázka, byl přijat článek, aby písařové sboroví rychle sdělovali písařům sjezdovým všecko, o čem

se v jejich sborech v sezeních nejbližších jednati bude. Předměty ve sborech měly býti probírány dle toho pořádku, který po návrhu prozatímního výboru byl určen od malého výboru. Hotová snesení ve sborech učiněná i jich důvody dostaly se do rukou starostovi. Když všechny tři sbory stejné snesení učinily, bylo to teprve usnesení společné celého sjezdu, nestalo-li se tak, pak snesení učiněná byla jen projevem vůle jednotlivých sborů. Usnesení, na nichž se shodly všechny tři sbory, měl malý výbor sestaviti a ve veřejném shromáždění publikovati. Kdyby se bylo stalo, že snesení sborů o některé věci lišila se jen v bodech nepodstatných, bylo možno, aby velký výbor učinil v tom případě srovnání, byly-li však příčinou jednotnosti věci podstatné, tu měl jeden ze sjezdových písařů sestaviti o tom zprávu a předložiti ji malému i velkému výboru; tyto výbory po úradě učinily k předloženým usnesením své poznámky a znova zaslaly věc sborům k jednání.

Řád pro veřejná shromáždění a usnesení byl úplně jednoduchý. Bylo tak proto, že všechno, cokoliv na těchto schůzích se projednávalo, bylo úplně rázu formálního, nebylo možno, aby tam kdy došlo k nějakým debattám. Pozvání k shromážděním a usnesením veřejným měl činiti veřejně v časopisech starosta s písařem sjezdovým, místem byl vždy sál ostrova Žofínského. Jednání mimo starostu mohl zahájiti i podstarosta a hned započíti se mělo se zprávou o souhlasných jednáních sborů, což tiskem bylo již přítomným rozdáno. Každé snesení mělo býti od řečníků ze tří sborů

zvolených odůvodněno, načež starosta zahájil o předneseném hlasování. Návrh byl přijat, když shromáždění vstalo a zvolalo: „Přiznáváme se.“ Po hlasování usnesení sjezdu byla předčítána také v jazyku německém.

Dne 24. května prozatímní výbor přijal formu, v jaké se sjezd slovanský měl pohybovati, i bylo třeba ještě, aby připravil výbor návrhy důležitějších otázek, které by tvořily obsah jednání sjezdového. K uskutečnění tohoto požadavku byla určena schůze prozatímního výboru dne 27. května.[1] Moravan František Zach po úradě s členy výboru zkoncipoval pro schůzi tuto návrh programu „předmětů, o nichž se na slovanském sjezdu rokovati mělo“. Návrh Zachem přednesený neměl býti pokládán za něco nenahraditelného pro sjezd slovanský, nýbrž měl býti to jen návrh, který, kdyby byli někteří členové sjezdu přinesli návrh lepší, mohl býti návrhem novým zaměněn. Programem předmětů pro sjezd neměl výbor prozatímní úmysl pevně stanoviti jednání sjezdu a snad jiné body na denní pořádek nepřipustiti, nýbrž první užíval jen práva, které náležeti mělo každému členu sjezdu. Jenže právě proto, že výbor prozatímní byl první, jenž návrh činil, a že to byl výbor, ne jednotlivec, nedalo se mysliti, že by program Zachem navržený a přijatý schůzí z 22. května byl býval zamítnut.

Program předmětů obsahem těsně připínal se k prohlášení prozatímního výboru z 5. května.[2])

[1]) Protokoll v archivu mus. v Praze.

[2]) ČČM. 1848. II. 24—32.

Stál pevně na stanovisku Palackého idee státu rakouského vysloveném v listu z 11. dubna do Frankfurtu. A s tohoto stanoviska byly také sjezdu k zodpovězení připraveny tyto otázky: 1. Jsou-li účastníci sjezdu pro uzavření slovanského spolku (v říši rakouské) k vzájemné obraně a v jakém způsobu? 2. Pod jakými výjimkami žádají Slované utvoření rakouského spolkového státu? 3. Jaké mají přání členové sjezdu vzhledem na Slovany mimorakouské, a jakým způsobem dá se slovanská věda a umění nejlépe zvelebovati? 4. Mají-li výroky frankfurtského parlamentu pro kteroukoli část slovanského Rakouska právní platnost? a nemají-li, jak se má od Slovanů proti tomu protestovati? K těmto čtyřem otázkám družila se otázka pátá, vztahující se jaksi na způsob, jímž by se odpovědi dřívějších otázek sjezdu předložených vyplniti měly: Mají-li se od sjezdu na všeobecná uznaná usnesení zvláštní deputace k vědomosti císaře podati? K otázkám položeným prozatímní výbor připojil i odůvodnění jich. Mělo to býti sice jen odůvodnění, ale byla to zároveň odpověď. A tak po přijetí programu dne 27. května mohlo se většinou uhodnouti, jaký bude výsledek jednání sjezdu, jestliže jeho průběh půjde těmi cestami, které výbor prozatímní naznačil.

Program předmětů vycházel z názorů, Herderem propracovaných a mezi Slovany tehdy tak rozšířených, že snaha po konstituční svobodě a národním vyvinování je u Slovanů historická a původní. Tím mělo býti řečeno, že tehdejší hnutí Slovanů nebylo napodobením hnutí národů jiných,

nýbrž bylo zjevem původním. Svolavatelé sjezdu nezapřeli vliv hnutí cizích jako hnutí ve Vlaších, Francii i v Německu úplně, připouštěli jej, ale jen potud, že zrychlil u Slovanů vývoj věcí, a ne že by byl jeho první příčinou. Budova starého systému vládního padla, mělo se začíti se stavbou budovy nové, ale k tomu nestačily síly jedné vlády, národové dostali tu úlohu, „aby se sami zasadili o zavedení pořádku a ochránění svobody sotva vydobyté". A jestliže kde národové měli tuto povinnost, bylo to jistě v Rakousku. Od západu i od východu hrozil národům rakouským nepřítel, národové rakouští byli nuceni síliti se vřelým bratrským soucitem. Sjezd slovanský do Prahy svolaný měl se raditi za povážlivého stavu Rakouska. Rakousko vlastně tehdy málem že nevzalo za své. Království Lombardsko-Benátské bylo odtrženo, panovník prchl z Vídně, Jihoslované a Maďaři vedli boj, který sliboval zachvátiti celé Uhry, a ministři vídeňští netěšili se důvěře panovníkově, podléhali vídeňské luze, smýšleli německy a byli proti Slovanům. Slované za takových poměrů byli nuceni hledati si sami spásy. „Spasení zakládá se jediné na úzkém spolku národů. Nepoznají-li to národové sami, že státní jejich byt, jakož i jejich konstituční svobody jenom tenkráte zachovati se dají, když se všichni spojí ve spolkový stát, není na světě žádné lidské moci, která by je nyní k tomu přinutiti mohla." Zvláště národové slovanští v říši rakouské měli by vstoupiti v národní spolek a ve smlouvu k obraně a odporu, poněvadž je v jejich zájmu nejvíce, aby říše rakouská

jako spolkový stát se mohla sesíliti. Tím pojištěn by měl každý i sebe slabší národ své svobody konstituční a svoji národní samostatnost, tím posílí se neodvislost a celistvost říše, a „svobodný spolek slovanských národů rakouských pojistí císařské koruně i tenkráte znamenitého lesku, kdyby se část říše zcela odloučiti měla.“ Utvořením státu spolkového dají se narovnati národní spory v říši, zabrání se bezvládí a národové chráněni budou před cizími vpády.

Spolek svobodných slovanských národů rakouských měl býti spolek stejně oprávněných národností. Stejné právo všem národnostem je prý prvek tkvící již ode dávna v povaze slovanské. Slované nechtějí žádné nadvládě a proto rádi podati chtějí své ruce ostatním národům říše, Němcům, Maďarům, Italům i Rumunům, chtějí-li tyto národnosti spojiti své síly se silami slovanskými k ujištění rakouského spolkového státu. Srozumění národů rakouských všech jazyků mohlo by se státi předmětem sněmu národního ve Vídni. Takovýto sněm navrhoval, ač ne s nadějemi růžovými, v dopise z 10. května r. 1848 [1]) již Šafařík, a v programu myšlénka jeho docházela od prozatímního výboru přijetí. Na sněmu tom všichni rakouští národové měli by stejný počet zástupců, všechny národnosti byly by stejně oprávněny a neodvisly, měly by úplnou vnitřní svobodu. A budou-li přijaty tyto zásady, jistě najdou se i prostředky, jimiž se dá proti cizině zaručiti neodvislost říše. Útisk Slovanů

[1]) V knihovně Musea království Českého v Praze.

v Uhrách ovšem musil by přestati. Slováci, Rusíni, Srbové, Hrvati musili by míti volnou cestu „k vyvinování svých národních práv“, musili by míti volnost zvláště na sněmích užívati svého mateřského jazyka. Totéž právo musilo by Slovanu ve Vídni před Němcem býti zajištěno. „Srozumění a naučení se několika jazykům jest ve všech rakouských zemích nevyhnutelnou výminkou pro ty, kteří ve veřejném životě vystoupiti chtějí.“

K nerakouským Slovanům odůvodnění výše uvedených otázek předmětů sjezdu slovanského vyslovovalo vřelý soucit a přálo si především, aby ukončen byl spor ruskopolský a osvobození došli Slované pod jařmem tureckým. Rusové a Poláci dojdou, tak se soudilo, do přístavu pokoje, jakmile ujme se na obou stranách zásada stejného oprávnění obou národností, Slované v Turcích jsou na prahu chrámu svobody a vejdou v něj, jestliže dají se vésti rekovnými Srby. Slovany v Turcích osvobozené pak v náruč svoji přijme „bratrský svazek slovanského spolkového státu“.

V budoucnost lužických Srbů měl naději výbor prozatímní proto, že doufal, že vláda saská vzpomene si na „svůj slovanský rod“ a nebude tudíž nepřátelsky vystupovati proti lužickým Srbům. A tutéž naději skládal výbor i v Prusy a myslil, že zanechají Prusové „systematického zněmčování slovanských krajin ve Slezsku, Lužici, v západním a východním Prusku“.

Uvedené názory vztahovaly se na politickou praksi národů slovanských, bylo třeba vysloviti ještě prostředky, jimiž by po kulturní stránce Slo-

vané své spojení mohli utužiti. Kollárovy názory o literární vzájemnosti a prostředky k ní tam navrhované znova přihlásily se o své uskutečnění. Poněvadž idea Kollárova byla všeobecně známou, mohl výbor jen stručně obrátiti se k vyjmenování prostředků. Byly učiněny návrhy: 1. aby za řádné předměty vyučování bylo prohlášeno ve všech slovanských zemích na všech vyšších školách vyučování všem slovanským nářečím; 2. aby slovanští učenci, po příkladu vědců vlašských a německých, se shromažďovali každoročně k poradám a k vzájemné výměně myšlének a konečně 3. aby ústavy pro vědy a umění v zemích slovanských za úkol si položily přede vším ušlechtění slovanských vloh a dovolily na této dráze svobodnou konkurrenci všech Slovanů, „neberouce ohledu na náboženství“.

Pokud se týče poměru Slovanů rakouských k Německu, to jest parlamentu frankfurtskému, mohl zaujati prozatímní výbor jediné jen stanovisko: odmítavé. Sjezd měl vyzníti rozhodným protestem proti všem výrokům frankfurtským a proti všem krokům, které byly učiněny v Rakousku pro obeslání frankfurtského parlamentu, ať již s přivolením ministerstva nebo bez něho. Rakouští Slované vedeni svým prospěchem mohli se postaviti jedině na stanovisko samostatnosti mocnářství rakouského, třeba že připouštěli možnost, že „rakouští spolkoví státové mohou jako úplně samostatné země s Německem, buď si ono již spolkem národů neb knížat, v diplomatické spojení vejíti“. Slované rakouští za panovníka svého uznávali jedině císaře a krále Ferdinanda, odpírali každé jiné „vrchnictví“

a nepřipouštěli mezi sebou a vladařem „jiného prostředníka krom příslušných parlamentů“. A výbor prozatímní kojil se tou nadějí, že toto stanovisko protifrankfurtské stane se stanoviskem nejen Slovanů rakouských, nýbrž i stanoviskem rakouských národů všech.

Mohlo býti jasno, jak si přál výbor prozatímní zřízení Rakouska a proměnění jeho ve stát spolkový, a jednalo se jen o otázku, jak návrhy učiněné a v případě sjezdu přijaté měly by se uskutečniti. Jestliže odůvodnění prvních návrhů ve schůzi 27. května nezadalo příčinu k debattě, nestalo se tak při otázce poslední. Musil se předem při tomto bodu stanoviti poměr sjezdu k vládě a sněmům. Hrabě Lev Thun, guberniální president, který účastnil se schůzí zatímního výboru,[1]) neuznal za nutné, že by sjezd potřeboval uznání vládní, poněvadž sjezd slovanský pokládal jen za sjezd národů pracující více pro duševní sesílení nežli pro sesílení politické, rytíř Neuberk proti tomu namítal, že předmětem sjezdu bude především politika, že Slované musí časem míti svůj řádně volený slovanský sněm, a pro ten konati přípravy, bylo by úkolem sjezdu slovanského. Sjezd, jak někteří si jej představovali, měl býti jen „morální demonstrace“, a proti ní stavěl se rytíř Neuberk předvídaje, že „brzo nebude rozhodovat morální demonstrace, nýbrž meč“. Šafařík a Palacký, a k nim přidával se hr. Lev Thun, chtěli, aby sjezd slo-

---

[1]) Jméno hraběte Lva Thuna vyskytuje se v protokollech výboru poprvé při schůzi dne 13. května r. 1848.

vanský byl pouze sjezdem slovanským, a neuznávali pro tu dobu možnost spojení se sjezdu slovanského se sněmy vládními. Sjezd neměl míti moci zákonodárné a proto nepotřeboval spojiti se se sněmy a nepotřeboval žádné sankce zákonů. Ale zda pak neměl býti sjezd jen čisté akademické debattování? Zach znova uváděl, že sjezd potřebuje k provedení přijatých návrhů moc výkonnou, a dovozoval, že mocí tou mohou býti jedině provisorní sněmy. Sjezd slovanský pro ně měl připraviti a projednati veškeren materiál. Když bylo po hlasování, pro jednání sjezdu bylo přijato, aby o všech návrzích sjezdem souhlasně přijatých zpraven byl zvláštní deputací panovník, a zároveň připuštěna byla možnost, že zákonně volení zástupci národů mohou na sněmích žádati o potvrzení přijatých snesení, když totiž sněmy usnesení sjezdová přijmou jako návrhy zákonů. — Vypracováním programu pro sjezd byla vyčerpána přední úloha prozatímního výboru. Výbor přál si, poznáváme to z celé jeho práce, aby sjezd slovanský vyzněl jednolitě a mocně proti Frankfurtu a pro samostatnost Rakouska, a jistě doufal, když dne 27. května večer stál nad hotovým svým úkolem, že přání jeho bude splněno.

* * *

Když dne 5. května r. 1848 v Národních Novinách bylo poprvé veřejnosti sděleno, že se bude v Praze 31. května konati sjezd slovanský, setkala se zpráva ta s příznivým ohlasem u všeho obyvatelstva

slovanského. Všechny české časopisy projevovaly souhlas s myšlénkou pronesenou a s radostí stopovaly kroky, které k uskutečnění sjezdu směřovaly. Noviny v německém jazyku v Čechách vycházející nebyly ovšem tak za jedno v postavení svém k sjezdu jako noviny české. Ty redakce, které byly pro parlament frankfurtský, přirozeně vystupovaly proti sjezdu slovanskému, druhé redakce německé byly sjezdu aspoň potud příznivy, že otiskovaly o sjezdu nestranné zprávy.

Z českých časopisů slovo nejvážnější o úkolu sjezdu přinesl Časopis českého Musea.[1]) J. E. Vocel, tehdejší redaktor Časopisu, v článku vítajícím sjezd jako první veřejné osvědčení samostatného národního života rakouských spojených Slovanů hleděl nabádati k přemýšlení o tom, o čem by se mělo na slovanském sjezdu jednati, a připravoval tím cestu k programu předmětů sjezdu slovanského. Vocel stál pevně na rakouském stanovisku zaujatém od výboru prozatímního osvědčením z 5. května r. 1848 a přál si, aby sjezd proto byl shromážděním poradním „o prostředky, kterými by dobrotivým králem národům rakousko-slovanským pojištěná národnost a svoboda se upevniti a proti všechněm nepřátelským odporům hájiti mohla“. Na sjezdu mělo se jednati o tom, „kterak by Slovanstvo pravé, přirozené místo své v soustátu rakouském nalezlo“, zvláště, jak by mohl býti uveden neporušený živel slovanský do škol, úřadů, vojska

[1]) Wocel J. E: O čem by se mělo jednati na Slovanském sjezdu? ČČM. 1848. I. 544—545.

a loďstva rakousko-slovanského, na sjezdu mělo dojíti k rokování o budoucím jak literárním tak i politickém a diplomatickém spojení rakouských Slovanů a k stanovení poměru rakouských Slovanů k národům zahraničným jak slovanským tak i cizím. Vocel všechny body, jež navrhoval v článku svém, jistě sdělil veřejnosti po úradě s členy výboru prozatímního, a proto jest snadno vysvětliti shodu, jevící se v myšlénkách článku Vocelova a v odůvodnění programu pro sjezd slovanský.

Národní Noviny 19. května r. 1848 sjezd slovanský prohlašovaly za ukončení nesvárů mezi jednotlivými národy slovanskými. Slované jen silami spojenými mohou, tak soudily, odolati návalům „cizinstva" a „nezřízeného panovnictví". Rakouští Slované v sjezdu mají prostředek, aby společně strhali hráze, které nastavěla mezi Slovany špatná politika dřívější, oni musí v Rakousku Slovanstvu dopomoci k tomu postavení, které si podle práva zaslouží. „Pak, a jen pak bude státi říše rakouská jako pevný hrad uprostřed Evropy proti pohromám, které naší svobodě hrozí od severu, proti pohromám, které naší národnosti hrozí od Němců a Maďarů."

Mimočeské časopisy slovanské otiskovaly provolání k sjezdu na význačnějším místě, některé přidávaly i své poznámky. Lvovský časopis „Postęp" [1]) psal obsahem totéž, co napsaly „Národní Noviny", a vybízel jen, aby volby na sjezd slovanský co nejdříve se vykonaly, nebo aby Rada narodowa

---

[1]) Postęp. 1848. 13. maja 1848. Nr. 12. S. 46.

vyslala ze svého středu do Prahy representanty národnosti polské i rusínské. Na jihu slovanském „Kmetijske in rokodelske Novice“ [1]) slibovaly, že Slovinci hojně se sjezdu súčastní, a zvláště ujišťovaly, že Lublaňský spolek slovinský pošle na sjezd své poslance, kteří především budou míti uloženo jednati o tom, aby jednak rakouské císařství zůstalo ve své celosti nedotknuto a panovníkovi se zachovala věrnost, podruhé aby Slované a Němci jako národy byli si rovni, a konečně aby se Slované rozhovořili, „jak by se národnost slovanská nejjistějším a nejpokojnějším způsobem ustanovila“.

Německé časopisy zahraničné stály celkem proti sjezdu. „Beilage zur Allgemeinen Zeitung“ [2]) v dopise z Prahy (dat. 18. května) nevěřila ve velký význam sjezdu a myslila, že pro něj Němce hlava boleti nemusí. Rakousko dle ní nemůže býti stělesněním samostatnosti a národnosti slovanských národů, a to již proto, že živel slovanský v Rakousku je přerván a prostoupen živly cizorodými. Kurandovy „Die Grenzboten“ [3]) v první části článku „Prag und der neue Panslavismus“, psaném těsně před 30. květnem, myšlénku sjezdu odsoudily jako velikou fantasii. Sjezd, prorokoval pisatel, nemůže proto přinésti ovoce žádného, poněvadž národové, kteří na sjezdu se mají sejíti, nemají společných zájmů. Čechové stojí na stanovisku austroslavismu.

---

[1]) Kmetijske in rokodelske Novice. 1848. 17 vél. travna VI. 83—84.

[2]) Nro. 153 z 1. června 1848.

[3]) Die Grenzboten 1848. 383 a d.

Poláci nechtějí o suverenitě a integritě Rakouska ničeho slyšet, a v Praze jistě se jim nejedná o nic jiného, než aby Čechů mohli využiti jako prostředku k osvobození své vlasti. Illyrům pak nejde tak o Rakousko, jako o království illyrské, a „Bosňáci" nechtějí nic více, nežli aby byli zbaveni panství tureckého. Čech s Dalmatincem nemají společných zájmů, Čech s Němcem jsou si v interessech bližší nežli Čech s Hrvatem, Polákem a Rusem. Myšlénka sjezdu slovanského je výplynem filologické učenosti, nemá reelné base, a proto bude sjezd bez výsledku.

Vedle časopisů jednotlivci a korporace slovanské dávali po celý měsíc květen na jevo své sympathie k slovanskému sjezdu. Někteří slibovali účast přítomností, jiní se omlouvali, že sjezdu súčastniti se nemohou, jiní konečně posílali návrhy své, o nichž na sjezdu by se mělo jednati.

První sjezd veřejně pozdravil v Praze dlící Polák, Karel Malisz, básní, otištěnou v časopisech českých v překladu.[1]) Pěl:

Vítaje své bratry Čech, ruce jim podává,
Bratři k sobě spěchají lásky ve objetí:
Polák, Čech a s Bulharem Rusín, brat od Sávy,
Od Volhy tu není brat — ještěť nepovstává,
Než na hody svobody v krátce též přiletí,
A pak budou hodovat všecky děti Slávy.

Po Maliszovi, když bylo pozvání k sjezdu slovanskému rozšířeno, řada projevů pro sjezd co den

---

[1]) Poutník z 6. května 1848.

rostla. Dalmatinci v Šibeniku adressou ze 17. května 1848 [1]) dali na jevo, že v sjezdu vidí počátek nové doby pro národy slovanské, a přáli si, aby jen jednota, vytrvalost a zmužilost byly Slovanům hvězdami vůdčími; očekávali především, že vejdou ve spojení s jich bratry nad Unou, Sávou a Dunajem pod ochranou rakouského císaře konstitučního, a nevzdávali se naděje, že Slovanům podaří se získati i přízeň Němců, poněvadž národ slovanský „v tu dobu nic jiného pro slovanskou národnost nevymáhá, leč čeho Němci na sněmu frankfurtském dosáhnouti hledí.“ Dne 18. května oznamovaly již Nár. Noviny, že od Jihoslovanů přislíbili přijeti na sjezd Vincenc Medunić, Jan Mažuranić, bar. D. Kušljan a J. Praus, dne 19. vědělo se v Praze, že se dostaví do Prahy prof. Cibulski a M. Bakunin,[2]) ve Lvově dne 21. května 1848 Národní rada rusínská (Рада народ. русская) pověřila za své poslance do Prahy Jana Borysikiewicze, H. Hynelevyče a A. Zaklińského,[3]) dne 22. května r. 1848 jmenovalo v Bělehradě „pravitelstvo srbského knížectví“ za své posly na sjezd Lazara Arsenoviče a Jana Marinoviče,[4])

---

[1]) Národní Noviny 1848. 251.

[2]) Národní Noviny 1848. 149.

[3]) Dopis v archivu mus. v Praze — Uvedeným poslům dostalo se doporučení od Fr. Jachima na Fr. Palackého. Dopis dat. ve Lvově dne 21. května 1848 v korrespondenci Palackého v archivu zemském v Praze.

[4]) Dopis v pozůstalosti Fr. Palackého uchovaný u p. prof. Dra. B. Riegra.

města v Čechách [1]) a na Moravě [2]) volila pro sjezd svoje zástupce a vyhotovovala jim průvodní listiny, na všech stranách byly přípravy k sjezdu v plném proudu.

V květnu bylo psáno se všech stran Evropy plno omluvných dopisů prozatímnímu výboru sjezdu. Jménem haličských Rusínů listem z 20. května [3]) Ivan Bějickij vysvětloval, že Rusíni zaneprázdněni jsouce do Prahy nemohou přijeti. Projevuje jménem svých krajanů radost nad myšlénkou sjezdu prosil, aby na Rusíny, když nebudou přítomni, se nezapomnělo. Jsou mnozí, kdo prý popírají, že by Rusíni byli zvláštní samostatný národ, a mezi ty patří především Poláci. Ti chtějí míti stát v starých hranicích od moře Baltického k moři Černému s jedinými institucemi a s jediným jazykem, to znamená, že chtějí panovati nejen nad slabými Rusíny, ale nad Slovany vůbec. Že by stanovisko polské sjezd přijal, nedoufal Bějickij, nýbrž prosil jen, aby se proti Polákům čelilo a pomocná ruka se podala od Slovanů vývoji rusínské národnosti. Dalmatinci v Zadru dopisem z 21. května úplně schválili rakouské stanovisko výborem pro sjezd zaujaté a slibovali pro budoucnost svoji pomoc; stejně jako dopis Dalmatinců zaderských vyzněl i list [4]) Slo-

---

[1]) Ku př. v Chrudimi zvolili Fr. Cvetlera. Dopis z 28 května 1848 v archivu mus. v Praze.

[2]) Ku př. občané panství Dačického, Budiškovského, Budkovského a Krásonického zvolili Mateje Mikšíčka. Dopis z 22. května 1848 v arch. mus. v Praze.

[3]) List v archivu mus. v Praze.

[4]) V archivu mus. v Praze. Datován 22. května 1848.

vana uherského, Johanna Swatého, který ne bez příčiny upozorňoval na Maďary jako nepřátely snah illyrských a slovanských vůbec, a tím i jako na nepřátely sjezdu slovanského. Polští exulanti v Ženevě patřili mezi ty, kdo na sjezd přijeti nemohli, a proto omlouvali se (listem z 25. května psaným od A. J. Kisielewského,[1]) přáli sjezdu mnoho zdaru a čekali, že Slované v Praze zaujmou nepřátelské stanovisko k carství, „nepříteli všech Slovanů“. Jako exulanti polští v Ženevě, psali i Poláci z Paříže (dopis z 28. května 1848,[2]) přidávajíce jen návrh, aby výsledky sjezdu byly tiskem vydány a rozeslány. A v tutéž asi dobu zasílal na hr. Frant. Thuna jménem polské emigrace omluvný list generál Dembiński z Vratislavi, vyslovuje při tom přání, aby sjezd přičinil se o smír Maďarů a Jihoslovanů a aby vyzněl proti Rusku.[3])

Čím bližší byla doba zahájení sjezdu, tím více vznikalo projevů pro sjezd a návrhů, o nichž by se mělo na sjezdu jednati. Z Turina (list 24. května 1848[4]) Ital Juvenal Vegezzi-Ruscalla nabízel, že pro sjezd by žurnalisticky působil, poněvadž cítí, že to, co chtějí Slované, je spravedlivé a Italovi sympathické. Ital právě tak jako Slovan musí býti

---

[1]) V archivu mus. v Praze. Připojen seznam spisů, které byly vydány ve Švýcarsku a které by se měly na sjezdu rozšířiti. Mezi spisy uvedena práce M. Bakunina „La Pologne et la Russie“.

[2]) V archivu mus. v Praze.

[3]) Dle Helferta v Oest. Jahrbuch 1896. 165.

[4]) List psaný francouzsky s odůvodněním, že je frančtina řeč internacionální. V archivu mus. v Praze.

proti nespravedlivé hegemonii německé, a právě tak jako si přeje, aby Italie patřila Italům, musí podporovat i snahy čelící k tomu, aby Polsko náleželo Polákům, Čechy Čechům, Illyrie Illyrům. Ve Frauheimu dne 27. května r. 1848 [1]) připravil pro sjezd kaplan Oroslav Caf, nadšený myšlénkami Kollárovými a stoupenec názorů hlásaných Janem Bleiweisem,[2]) některé návrhy a poslal je do Prahy. Hořel pro utvoření království „Slovenija" a spásu Slovinců viděl ve spojení se Slovany ostatními, především ve spojení Slovanů jižních. Přál si, aby s Hrvaty byli Slovinci úžeji spjati, a do Slovenije aby se dostali i uherští Slovinci nad Murou, zvaní „Vandalovje". Takový sjezd, jako byl do Prahy svolán, měl by se dle Cafa pořádati i v Bělehradě, když ne pro všechny Slovany, tedy aspoň pro „Illyrce". Slovinci prý musí se z poroby vyprostiti. Jazyk slovinský musí býti zaveden do škol i úřadů, musí býti zřízeno slovinské gymnasium a vysoké učení v Lublani, a vedle toho musí se pomýšleti, aby vzájemnost slovanská počala se uskutečňovati. Slovanům rakouským nedostává prý se časopisu, jenž by přinášel články ve všech slovanských nářečích, v literaturách slovanských není postaráno o vydávání mluvnic a slovníků slovanských, slovanští vědci jsou ustavičně v malých stycích. Sjezd v Praze by prý měl vzíti i v úvahu, zda není nutno založiti Bulharskou Matici, ústav, který by byl analogií Matice České. A jako Oroslav

[1]) Dopis v archivu mus. v Praze.

[2]) Кулаковскій II.: Иллиризмъ. Варшава 1894. 226.

Caf, psal do Prahy dne 29. května stejně za spolek „Slovenja“ z Vídně, jehož předsedou byl Dr. Fr. Miklosič,[1]) výbor spolku. I on stál na stanovisku austroslavismu, i on prohlásil se pro panovnický rod Habsbursko-Lotrinský, i on přál si, aby jazyk slovinský byl zaveden do škol i úřadů a úředníci aby byli znalí jazyka toho slovem i písmem, i on toužil po slití Slovinců krajinských, štyrských, korutanských a přímořských v království „Slovenija“ a uznával, že Rakousko má býti říší samostatnou, od německého spolku neodvislou. Po vídeňském spolku „Slovenija“ přání totožná pronesly i jiné spolky slovinské. Dopisem z 30. května 1848 družil se spolek „Slovenja“ v Štyr. Hradci k prohlášení svých krajanů vídeňských, a právě tak Slovinci korutanští učinili z Celovce psaním ze dne 8. června.

Někteří exulanti čeští v Berlíně písemným sdělením Dra. Martina Alexandra Přibyla z 31. května[2]) dali na jevo, co od sjezdu slovanského očekávají. Byli plni nedůvěry a obav, byli nasáklí až příliš soudobým revolucionářským radikalismem a příliš nejasni ve svém programu politickém. Nechtěli ani slyšeti o austroslavismu a soudili, že úspěchů lid musí si dobyti mečem i krví. „Což, pravda-li,“ psal Dr. Přibyl, „co se zde onde šeptá,

[1]) Dr. Fr. Miklosič omluvil svoji osobní neúčast na sjezdu slovanském nemocí. Dopis dat. „Wien 29./5. 1848“ a adressovaný na Fr. Palackého v korrespondenci Fr. Palackého v zemském archivu v Praze.

[2]) V archivu mus. v Praze.

že prý ti tři nejmocnější proti lidu se spojili? Pak dobrou noc, milá volnosti — smrt pak poctivá milejší než bídný život! Tedy Čechové! aneb nyní, aneb nikdy! Čech stojí a padne řečí svou! Tedy: nic s Němci! . . . Je-li nám ale, jak věru potřeba káže, do spolku, do spojení, tedy spojme se s krevními bratry svými, se Slovany . . . A hle, toho se Němec velmi velice bojí, toť jest to jeho strašidlo, jež ‚Panslavismem' pojmenoval. Mám za to: nemá-li Slovanstvo zahynouti, povstati musí co jeden národ. Bude to velikán překrásný a Německo proti němu cvrčkem malitkým. Všecky pak Slovany řiď jeden vývoda čili cár, tak však, aby každá čeleď slovanská sama v sobě ouplně samostatná, svou paní byla, cár ale aby všecky čeledi zevnitř obstarával, hájil atd. Jindy by českému králi toto čestné právo bylo náleželo, teď Rus si ho měj."

A když již sjezd byl zahájen a jeho sekce jednotlivé byly v práci, ještě mimo Prahu pomýšleli někteří, nač při jednáních sjezdu by se nemělo zapomenouti. Tak P. Milostín Kurka 10. června sepsal dva návrhy a poslal je do Prahy, ale nepovídal, až na přání, aby sjezd každoročně se obnovoval, nic jiného, nežli co věděl každý stoupenec ideí Kollárových.

Od národů neslovanských sjezdu slovanskému dostalo se projevů přátelských i nepřátelských.

Ti, kdo ve Francii zajímali se o Slovany, poslali do Prahy dne 30. května 1848 adressu.[1]) Byla

---

[1]) V archivu mus. v Praze.

to adressa spolku „Société Slave de Paris“, v níž sekretář společnosti professor Cyprien Robert ujišťoval účastníky sjezdu slovanského o přízni členů spolku.

Němci přirozeně zaujali k sjezdu stanovisko odmítavé. Němci zvláště ve Vídni byli již rozhořčeni proti Čechům, jednak že Fr. Palacký měl státi se ministrem kultu a vyučování, jednak že prolétala pověst, jakoby dvůr z Vídně přesídliti chtěl do Prahy, po úspěšných krocích pak k uskutečnění sjezdu slovanského nepřátelství Němců, zvláště vídeňských, ještě více stoupalo.[1])

Němci shromáždění ve Frankfurtě n. M. cítili se myšlénkou sjezdu uraženi a prohlašovali ji za zrádcovství vlasti. Dne 27. května r. 1848 poslanec Mareck ze Štyr. Hradce učinil mimo jiné návrh: „die deutsche Sprache ist zwar Staatssprache, jedoch soll in jenen Kreisen, wo der grössere Theil eine andere Sprache als die deutsche spricht, diese andere Sprache sowohl in Communal-Angelegenheiten, im Unterrichtswesen, als auch als Gerichtssprache eingeführt werden“ [2]) a v odůvodnění výslovně podotýkal, že činí to pro svolaný sjezd slovanský, poněvadž Slované, zvláště jižní, domnívají

---

[1]) Dopis P. J. Šafaříka bar. Neubergovi z 14. května 1848 z Vídně v knihovně mus. v Praze.

[2]) Stenographischer Bericht über die Verhandlungen der deutschen constituirenden Nationalversammlung zu Frankfurt am Main. Herausgegeben auf Beschluss der Nationalversammlung durch die Redactions-Commission und in deren Auftrag von Professor Franz Wigard. Frankfurt a. M. 1848. I. 118.

se, jakoby Němci, kde jsou v menšině, chtěli míti nadvládu. A několik dní po té ve schůzi dne 7. června r. 1848 nastala v shromáždění bouře[1]) pro slova „Slované společně upírati budou platnost výrokům frankfurtského parlamentu v kterékoli části slovanského Rakouska", která nalézala se ve 4. odstavci programu sjezdu slovanského ze dne 27. května r. 1848.

Poslanec Glass v této větě viděl hození rukavice jednotě německé, poslanec Wiesner roztržení německého území a čin vlastizrádný, von Wartensleben chtěl, aby se proti Čechům ke zbrani sáhlo atd. atd. A měli co ohnivé řečníky tišit poslanci Arnold Ruge a Mühlfeld, kteří sjezd pokládali za věc v tehdejším hnutí zcela přirozenou, zbuzenou spisovateli a málo nebezpečnou již proto, že program vydaný nebyl projevem sjezdu, nýbrž předlohou pro sjezd od prozatímního výboru vypracovanou, o které se ještě tehdy ani nemohlo věděti, bude-li přijata nebo ne.

Maďaři v šťastném výsledku obmýšleného shromáždění Slovanů v Praze viděli posílení slovanských národností v Uhrách bojovně postavených proti nadvládě a snahám maďarským, a proto se starali buď o úplné překazení sjezdu nebo o seslabení jeho významu do té míry, že by byl sjezd jen provinciálním shromážděním českým. Ke konci května (před 28. květnem) vydalo i ministerstvo uherské výnos,[2]) adressovaný knížeti Ester-

[1]) Ibidem I. 236 a d.

[2]) Černý J. M.: Boj za právo. V Praze s. a. I. 262.

házymu. Esterházy tehdy právě se nalézal v Innsbrucku u dvora císařského a měl působiti tam proti sjezdu slovanskému. Ministerstvo uherské pokládalo pozvání Slovanů v Uhrách na sjezd do Prahy za popuzování panslavistické a ukazovalo i Esterházymu na prostředek, který by měl doporučiti, aby sjezd slovanský byl jen „provinciální shromáždění národa českého". V Uhrách se vědělo, že do Prahy zavítati chtějí i Poláci z Haliče, a že budou-li přítomni, bude sjezd slovanský skutečně sjezdem všech rakouských Slovanů, ale vědělo se tam také jako všude jinde, že Poláci haličtí touží více po samostatnosti a nezávislosti Haliče, nežli by se klonili k českému a jihoslovanskému austroslavismu. Proto domnívali se Maďaři, má-li sjezd v Praze státi se bezvýznamným, že je nutno Poláky haličské od ostatních Slovanů rakouských odtrhnout.

Esterházy měl tudíž pracovat u dvora, aby snahám Poláků po samostatnosti a nezávislosti Haliče bylo vyhověno, pokud toho jednota mocnářství dopouštěla, a započatým jednáním o to mělo se vzbuditi u Poláků haličských přesvědčení, že k vyplnění přání svých nepotřebují hledati opory ve spolku s ostatními větvemi slovanskými. Pokud Esterházy působil ve směru ministerstvem uherským mu naznačeném u dvora i ministerstva, nevíme, ale počal-li jednati, jistě musil naraziti na odpor.

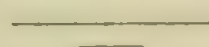
Ve Vídni nemohli přivoliti k uznání samostatnosti a nezávislosti Haliče, poněvadž nebyli k tomu naléhavě nuceni, a nechtěli k podobné žá-

dosti přivoliti, poněvadž v každém podobném uznání viděli trhání jednoty Rakouska. Případ Uher nesměl nalézti žádného případu obdobného, uznání nezávislosti Haliče bylo by bývalo pro jednotu Rakouska nebezpečnější nežli slovanský sjezd v celém svém obmýšleném rozsahu. — — —

III

SLAVNOSTNÍ ZAHÁJENÍ SJEZDU

SLOVANSKÝ SJEZD V ČINNOSTI

III

Kvapem blížil se den zahájení sjezdu slovanského. Záhy přijížděli na sjezd do Prahy účastníci ze všech slovanských stran.

Dne 29. května r. 1848 byli v Praze již Poláci z Poznaně (R. Berwiński, J. Moraczewski), z Haliče (A. Walewski, L. Lukaszewicz), z Berlína (W. Cybulski), Rusíni (J. Borysikiewicz, H. Hynelevyč, A. Zakliński), Srbové (P. Stamatović, N. Gruić), Slováci (M. Hurban, B. Nosák, M. M. Hodža), Čechové z Moravy (J. Helcelet, J. Lepař, B. Bloudek, F. V. Prúdek), Hrvati (bar. D. Kušljan) a konečně jeden Rus, M. Bakunin.[1]) Bakunin těšil se u širšího obecenstva zvláště pozornosti, byl pokládán za celebritu sjezdu,[2]) a to proto, že byl již dříve v některých novinách českých[3]) i dopisech soukromých[4]) označován jako výtečný řečník, znamenitý spisovatel a neohrožený trpitel za myšlénku svobody.

---

[1]) Národní Noviny 1848. 184.

[2]) Bohemia 1. června 1848.

[3]) Bohemia 25. dubna 1848. — Včela 26. dubna 1848.

[4]) List F. L. Čelakovského V. Staňkovi z 8. května 1848. CČM. 1872. 329.

Dne 30. května odpoledne dojela největší část účastníků k sjezdu slovanskému.[1]) Bylo to asi 30 Poláků, 24 Jihoslovanů, ostatní část doplňující počet na něco přes 150 osob skládala se ze Slováků, Slezanů, Čechů z markrabství a království.[2]) Přijeli do Prahy staří i mladí, všichni vedeni velikou myšlénkou vzájemnosti slovanské. Z Jihoslovanů v Praze bouřně pozdraveni byli stařičký Vuk Karadžić a Stanko Vraz, o nichž nejednou v Praze daly se čísti v novinách zprávy plné obdivu a chvály. Jednoho muže marně bychom hledali mezi účastníky. Je to tvůrce vzájemnosti slovanské, Jan Kollár. Ten omluvil svoji nepřítomnost v dopisu ze dne 1. června r. 1848 hrozbami, které od Maďarů musil snášeti. „Mně před několika dny," vysvětloval zarmouceně Fr. Palackému, „jakýsi maďarský voják skrze kapelníka odkázati dal, že půjdu-li do Prahy ku sjezdu, že mne buď při odchodu buď při návratu zastřelí." [3])

---

[1]) Actenmässiger Bericht über die Verhandlungen des ersten Slavenkongresses in Prag. Slavische Centralblätter 1848. 152.

[2]) Národní Noviny z 30. května 1848.

[3]) Korrespondence Fr. Palackého v arch. zemském v Praze. Dopis Kollárův byl zaslán současně s dopisem J. Wetta, tamtéž uloženým a dat. „V Pešti, dne 1. června r. 1848." J. Wett píše: „Jak jsme se pospolu radovali a těšili, že i nás 31. květen v Praze uvítá; sotva však noviny zprávu o tomto sněmu do Pešti přinesly, demonstrace nejhrubší se panu Kollárovi od Maďarů učinila; bylo mu řeknuto, odebere-li se do Prahy, že na živu ho nenechají. Kdo tuto zuřivost zná, musí v takové hrození věřiti, pročež radost naše pokalena, protož podílu na sněmování Vašem bráti popřáno nám nebylo."

Slovanským hostům s domů vstříc kynuly prapory v slovanských barvách, jásavý hluk a radostný šum davu doprovázely přibylé účastníky až na Žofín, kde měli se poprvé za doby nového života ústavního pozdraviti Slované ze všech končin slovanských. „Svornost“ a „Slavie“ byly hostům čestnou stráží, prapor český a trojbarevný na předu průvodu nesené byly symbolem myšlénky vzájemnosti slovanské, jež v Čechách se zrodila. Když na Žofíně na tribunu vystupovali representanti jednotlivých větví slovanských a z krajin svých tlumočili pozdravy ve svých národních jazycích, nadšení shromážděných rostlo, zachvacovalo všechny přítomné a propukalo v jásot a volání: Sláva, Živili, Niech źyję! A jakmile umlkla ústa posledního řečníka, celý dav naplnil ostrov, barvy krojů slovanských zalily kde jaké místečko, a z hrdel všech řinuly se zvuky písně: „Hej Slované, ještě naše slovanská řeč žije!“

Sjezd slovanský byl svolán ke dni 31. května, ale zahájení jeho musilo se odložiti na 2. června. Stalo se to proto, že pro pozdní příjezd hostí nebyly vykonány k zahájení všechny přípravné práce. Nejprve, jak dle řádu pro sjezd od přípravného výboru bylo určeno, jednalo se o přijímání členů. Prozatímní výbor dne 30. května jmenoval k zřízení tří sekcí důvěrníky. Pro Poláky a Rusíny byli to J. Lubomirski, M. Krainski a J. Borysikiewicz, pro Jihoslovany P. Stamatović, Drag. Kušljan a St. Vraz, pro sekci českoslovanskou V. Hanka, J. Helcelet a M. J. Hurban. Dne 31. května byl zápis přišlých hostí v českém museu. Poláci ze Slezska

dávali se zapisovati a byli přijati ve sboru polsko-rusínském; po ukončeném přijímání členů přešlo se k zřízení jednotlivých sekcí, k volbě presidia v nich a k volbě 16 osob za členy velikého výboru sjezdového. Předsedou sboru jihoslovanského zvolen byl P. Stamatović, jeho náměstkem Fr. Zach, písařem stal se Dr. J. Subbotić a jeho náhradníkem O. Brlić; ve sboru polsko-rusínském za předsedu většina povýšila K. Libelta, náměstkem jeho H. Hynelevyče, písařem A. Walewskiho, za jeho náhradníka A. Zaklińského. Sboru československému v čele stáli P. J. Šafařík jako předseda, Dr. J. Dvořáček jako náměstek předsedův, K. Storch jako písař a V. Nebeský jako náhradník písaře.[1]) Ustavené sekce sešly se poprvé ráno dne 1. června. Schůzka jich byla rázu formálního. Přípravný výbor činil tam svoje sdělení a pak stalo se snesení, aby velký výbor v plném počtu o polednách oznámil zemskému presidentovi hr. Lvovi Thunovi, že dne následujícího má býti sjezd slovanský otevřen. Vedle Thuna představil se i velký výbor Josefu knížeti z Lobkovic, vrchnímu veliteli národní stráže pražské.[2])

Odpoledne dne 1. června bylo určeno k ustavení se výboru malého. Jednotlivé sekce ohlásily svoje kandidatury. Za starostu sekce československá kandidovala Fr. Palackého, jihoslovanská St. Vraze a polsko-rusínská J. Lubomirského. Starostou zvolen byl aklamací Fr. Palacký a tím druzí dva

[1]) HZ. ČČM. 1848. II. 51 a d.

[2]) HZ. ČČM. 1848. II. 6.

kandidáti starostenství dle řádu byli jeho náměstky. Za písaře přiděleni byli zvoleným M. Prica, K. Zaleski a K. Havlíček, a jich náhradníci: Drag. bar. Kušljan, J. Borysikiewicz a V. Seidl.

Na dopoledne dne 2. června [1]) bylo určeno zahájení sjezdu slovanského. Byl to den, na který všichni účastníci sjezdu vzpomínali vždy s nadšením a pohnutím. Když po 8. hodině ranní shromáždili se v budově českého musea členové i hosté sjezdu, a když odtamtud vyšli řadami členů „Svornosti", „Slavie" a legie studentské k chrámu v Týně nejznamenitější mužové tehdejšího světa slovanského, nebylo srdce, které by nebylo překypovalo radostí, nebylo oka, které by se nebylo zarosilo. Slované svorni, jako jedno tělo zde vystoupili, aby spojili se pevně proti společným nepřátelům. Myšlénka svornosti zdála se rozpínati křídla nad hlavami účastníků, když v Týně před sochami slovanských apoštolů Cyrilla a Methoděje kněz V. Štulc jménem přítomných obracel se vroucí modlitbou k trůnu Nejvyššího, duch bratrské lásky vedl ty, kdo za zpěvu zbožných písní ubírali se k ostrovu Žofínskému poradit se o potřebách Slovanů. Prapory a znaky všech slovanských národů v mocnářství rakouském a uprostřed nich černožlutá korouhev císařská v sále pro zahájení sjezdu určeném prozrazovaly každému účastníku úmysl

[1]) HZ. ČČM. 1848. II. 6. omylem klade „slavné otevření sjezdu" na 3. června r. 1848. — V pozůstalosti Fr. Palackého u prof. Dra. B. Riegra uloženo jest pro slavné otevření sjezdu „Pro memoria", stanovící pořad slavného shromáždění.

pořadatelů, jakým duchem jednání sjezdu by se mělo nésti. Sbor jihoslovanský usedl si na pravo, polsko-rusínský na levo a sbor československý jako ze všech nejčetnější zaujal místa za oběma sbory jmenovanými po celé šíři. Nastalo ticho ohlašující počátek sjezdu slovanského.

Dle řádu vypracovaného pro sjezd měl přednosta prozatímního výboru sjezd zahájit. Přednostou byl Matyáš hr. Thun, než ten vykonati úlohu tu odepřel omluviv se nemocí.[1]) To by byla omluva jistě dostatečná, ale byla s pravdou v odporu. Matyáš hr. Thun dostal se totiž do rozporu před zahájením sjezdu s důvěrníky pro organisaci jednotlivých sekcí od prozatímního výboru jmenovanými a na venek jen rozpor ten omlouval chorobou. Thun stál pevně na tom, co stanovil řád sjezdový, a bránil se, aby i Slované nerakouští byli do sekcí přijímáni, poněvadž tím vlastní cíl sjezdu se překračoval. To bylo mu jasno, že budou-li i Slované nerakouští, zvláště Poláci, míti fakticky s rakouskými Slovany tatáž práva v sekcích, a jestliže jen pojmenování bude hosty lišit od skutečných členů, že sjezd v mezích mu stanovených nezůstane, nýbrž že začne jednati o cílech, které sáhaly daleko za účel sjezdu programem již pevně určený. Thun jednal zcela správně, jestliže vytýkal před sjezdem, že přijímáním všech Slovanů mění se program sjezdový, a jednal i tehdy správně, když vzdal

---

[1]) ČČM. 1848. II. 7. — Doplněk víry hodný k officielní zprávě dle sdělení J. Jirečka podává Černý J. M.: Slovanský sjezd v Praze roku 1848. V Praze 1888. 15.

se pro sjezd se změněným programem sjezdovým, s nímž nesouhlasil, vší činnosti. Thun těsně před zahájením sjezdu stál proti sjezdu a nebral účast od té doby na žádné schůzi sjezdové. Náměstkem Matyáše hr. Thuna v přípravném výboru byl Jan rytíř z Neuberka. Otevřel sezení pozdravem, oznámil jméno zvoleného starosty Fr. Palackého a prohlásil úkol přípravného výboru za vyplněný. Fr. Palacký jako starosta uvítal hosty a povšechně promluvil o cílech sjezdu.[1]) Myšlénky Herderovy o povaze Slovanů a idee francouzské filosofie, k nimž položil základ jednak Montesquieu, jednak Rousseau, a jež v Německu zdomácněly filosofií Kantovou,[2]) do slovanské minulosti promítané ozvaly se v jeho řeči. Svoboda a cit bratrské lásky spojily prý na sjezdu Slovany, a těmi páskami pevně spjatí Slované mají za úkol na sjezdu upamatovati pobouřený tehdy svět na „prostičkou, ale věkověkou pravdu: „čeho sobě nechceš, jinému nečiň,“ — božský to pramen všeho práva a vší spravedlivosti, a ukázati světu, „kterak rovnoprávnosti národův rozuměti a šetřiti se má“. Když po řeči Palackého byly vykonány formalie řádem sjezdovým předem určené a přečten byl program předmětů, o nichž se mělo na sjezdu jednati, vystupovali řečníci, aby všeobecnými rysy vyjasnili hlavní idee, které vedly k myšlénce svolati sjezd Slovanů ra-

---

[1]) Františka Palackého spisy drobné. Praha 1898. I. 44—46.

[2]) Rieger B.: Ústava Rakouska dle Františka Palackého v l. 1848—49. (Zvláštní otisk z „Památníka Palackého“.) V Praze 1898. 605.

kouských, aby uvedli nejnaléhavější potřeby národů slovanských a vyslovili zásady, jimiž chtějí se říditi dobývajíce si práv svých a dle nichž chtějí se chovati i ku kmenům neslovanským, především svým sousedům. Z Poláků kníže Jiří Lubomirski, prodchnut o povaze a budoucnosti Slovanů týmiž názory jako Palacký, přiznával se k zásadám pravé lidskosti a svobody v úvodní řeči starostou vytknuté a naznačoval i taktiku, jež pro Slovany nejlépe by se doporučovala. „My Slované," pravil „dle přirozené povahy své chceme se uvarovat všelikých válek, z kterých jenom despotové kořistí, aby pak národy jimi sesláblé opět do poddanství svého uvedli; ale též nechceme tento pokoj za cenu svobody."[1]) Poměr Slovanů rakouských k Vídeňákům vyložil Dr. Dvořáček.[2]) V odmítavém chování se k Slovanům neviděl reakci, jak pověst rozšiřovala, nýbrž přirozený prospěch národů slovanských, kteří z ohledů národních musili se postaviti ne proti Vídeňákům, nýbrž jen vedle nich. Stav Slovanů na jihu Hrvat M. Topalović líčil v delší řeči.[3]) Rozdělení politické Slovanů, zvláště Slovanů jižních, pokládal za nejhorší ze všeho toho, co od sebe Slovany dělí, a program svůj jako Hrvat a jako Slovan vyřkl stručně: „Nechceme ani z Pešti ani z Vídně dostávati rozkazy, ale jen svého bána a pak krále za hlavy uznáváme. A nyní, když jsme se všichni Slované sešli, ve srozumění tím snadněji dojdeme

[1]) Národní Noviny 1848. 206.

[2]) Národní Noviny 1848. 210.

[3]) Národní Noviny 1848. 210.

svého cíle: jeden za druhého budeme bojovati, jeden druhému k vítězství pomáhati.“ Prof. J. P. Koubek vyslovoval naději,[1]) že sjezdem osvědčí Slované světu poprvé, že jsou po boku Románů a Germánů třetí hlavní živel člověčenstva. Poslání Slovanů spočívá v tom, aby rozšiřovali a posilovali svobodu a osvětu. Slované sjezdem zveličili do té doby pěstovanou vzájemnost slovanskou jen na poli literárním také o vzájemnost politickou a jako hesla svá postavili si svobodu a národnost nebo raději národnost a svobodu na základě slovanské svornosti, jednoty a lásky. Srb N. Gruić[2]) věřil v budoucnost Slovanstva skvělou, jestliže prostý lid slovanský bude přiveden k tomu, aby v boji za práva své národnosti byl odhodlaným a vytrvalým. Jménem Rusínů J. Borysikiewicz[3]) prosil za uznání, že Rusíni jsou národ zvláštní a že mají právo býti přijati do federace slovanských národů. Rusíni nechtějí nic více nežli co si přejí i ostatní národnosti slovanské: býti účastni všech svobod a platiti stejně jako národnosti druhé. Slovák M. M. Hodža[4]) rozvinul svůj program pro Slovany a poměru jich k národům sousedním. Svornost a jednota měly Slovanům zaručiti sílu, rovnost nejen lidí, ale i národů měla srovnati celé člověčenstvo. Nenávidět sousedních národů Slované neměli. „Přijímejme,“ zdůrazňoval M. M. Hodža, „od jiných

---

[1]) Národní Noviny 1848. 201.

[2]) Národní Noviny 1848. 213.

[3]) Národní Noviny 1848. 213.

[4]) Národní Noviny 1848. 213.

národů všechno, co hezkého, co lidského jest, beze vší závisti. Neštiťme si i vzdělanosti německé, neboť jest i naše. Vždyť jsme i my pomáhali pracovati na této roli, a nikdy nedá se tak odloučiti, tak zcela národ od národa odloučiti, aby jeden na druhý neměl znamenitého vlivu.“ Řadu řečníků ukončil P. J. Šafařík.[1]) Bylo nutno, aby mluvil on, který vedle Kollára byl otcem vzájemnosti slovanské, který těšil se v celém světě slovanském největší úctě a vážnosti jako dokonalý znalec slovanské minulosti i přítomnosti, slovanských nářečí a jako ochotný a láskyhodný přítel a člověk. Nadešla nejskvělejší chvíle života Šafaříkova. Podléhaje náladě v shromáždění, v citech rozechvěn povstal, aby ukončil řečí ohnivou slavnostní zahájení sjezdu slovanského. Šafařík nemluvil obsahem více, nežli co řekli již jako předchůdci, ale působil více na shromáždění nežli ti, kdo mluvili před ním, a to proto, že jednak mluvil více nadšen a rozohněn, jednak že mluvil to Šafařík. On slovy plamennnými vítal příchod doby nové, kdy přestala vláda bodákův a špehův a kdy se národové uvázali ve svá věčná práva, on prosil, aby sjezdem hleděli Slované dokázati, že nepravdivá jsou tvrzení, jakoby Slovan nebyl schopen „úplného svobodství“ a „úplného

---

[1]) Národní Noviny 1848. 197. Černý, Sjezd 18—20. — J. E. Sojka („Naši mužové“. V Praze 1862. 233) vypravuje o Šafaříkovi při této příležitosti: „Na řečnění nebyl připraven, okamžik ho povzbudil,“ dí očitý svědek, „pohled na sbor, v němž ustředěny se jevily jeho vlastní idey, roznítil ho.“ Tvrzení toto není zcela správné, neboť v Palackého „Pro memoria“ (uloženo u p. prof. Dr. B. Riegra) jest výslovně poznamenáno: „Pan Šafařík pronese několik slov k závírce.“

vyššího politického života". „Buďto se očisťme," domlouval, „skutkem a dokažme, že jsme schopni svobodství, anebo se přelejme cvalem v Němce, Maďary a Vlachy, bychom nebyli déle jiným národům k obtíži a urážce, bychom nepřenesli pohanění a snížení naše na syny naše. Buďto doveďme, abychom s pravou chloubou mohli říci před národy: Já jsem Slovan — anebo přestaňme Slovany býti. Mravní smrt jest nejhorší smrť. Slované nechtějí nic jiného nežli spravedlnost, jejich heslem jest mravní síla. Neboť všecko, co pod sluncem, převyšuje síla mravní. Síla, kteráž hvězdami hýbá a jimi v nekonečeném víru a neskončeným prostorem točí, síla, kterouž vesmír na své centrum tlačí, nevyrovná se síle velkeho národu, který ke mravnímu povědomí sebe přišel a svého bytí v spravedlivém boji hájí." Úloha sjezdu slovanského jasně vyplývá z uvedených zásad: sjezd má o tom porokovati, chce-li národ slovanský celou svou silou se zasaditi o svá práva, chce-li jich vydobýti nejen pro sebe, ale i jiné národy. Je to úloha těžká, a jen prací dá se uskutečniti. „Běžíť nám všem o skutky, o děje," končil Šafařík. „Z otroctví není bez boje cesty k svobodství — buď vítězství a svobodné národství, buď čestná smrt a po smrti sláva."

Když dozněla poslední slova Šafaříkova, shromáždění propuklo v nadšený jásot. Jedni se objímali, ohniví Jihoslované tasili meče, některým zarosily se oči.[1]) Těmi projevy bratrské lásky bylo

[1]) Jireček J.: Paul Joseph Šafařík. Oesterreichische Revue, 1865. VIII. 46.

ukončeno zahájení sjezdu. Zdálo se, že Slované mají stejné zájmy, že mají také jeden společný program. Měli sice hlavní idee společné, ale neměli všichni stejné interessy. A to proto, že neexistoval, jak napsal K. Havlíček, nikdy národ slovanský, nýbrž kmen, a že kmen ten skládal se z několika národů s jinou minulostí a jinými potřebami materielními i duševními v přítomnosti.

* * *

Druhého dne po slavném zahájení sjezdu slovanského (3. června) započala se vlastní činnost sjezdu slovanského. Jednotlivé sbory zasedly k jednání o programu, který byl prozatímním výborem sjezdovým připraven a dne 2. června ve velkém sezení přijat. Program měl býti vůdcem při jednání, aby se nezabíhalo do bezúčelných debatt, a přispěti ke zkrácení času při zasedání jednotlivých sekcí.

Poněvadž vzdálenější Slované, zvláště Jihoslované, spěchali, aby co nejdříve mohli se vrátiti domů, bylo jednáno dopoledne i odpoledne.

První otázka, jež byla ve všech sborech předmětem debatty, zněla: Zda jsou Slované pro uzavření slovanského spolku ke vzájemné ochraně uvnitř říše rakouské a jsou-li, v jakém způsobu se to státi má. Ve všech třech sborech otázka stala se příčinou nesrovnalostí. Nesrovnalosti ty daly se očekávati již dle útvaru sborů. Nemohli býti jednotni ve všem Slovinci, Hrvati, Dalmatinci a Srbové, nemohli Čechové postaviti se ve všem na stano-

visko Slováků a nemohli konečně Poláci svůj program věnovati zájmům Rusínů.

Ve sboru československém dne 3. června 1848 bylo jednání velice živé.[1]) V té sekci byly vlastně dvě strany rozdílných zájmů: Slováci, kteří při všech debattách brali v úvahu předem vždy své postavení v Uhrách, Češi, kteří hleděli státi především proti Frankfurtu a kteří toužili po postavení svých zemí v mocnářství rakouském tak, jak si určili ve své první petici. Mohlo by se mysliti, že sbor československý dal bez dlouhého rozvažování odpověď na otázky programu sjezdového a sice ve smyslu odůvodnění jednotlivých otázek, než to se nestalo. Pochyby, které byly v prozatímním výboru, znovu vyskytly se tady, znovu debattovalo se o tom, zda sjezd je spíše sborem poradným nežli sborem, který by měl možnost usnešení svá v skutek uvésti. Dr. Frič varoval před tím, aby se uzavíraly nejsmělejší věci, které nedají se provésti, poněvadž Slované nemají moci v rukou, a chtěl, aby se připravily jen návrhy některé, které by se předložily k přijetí sněmům, až by se sešly. Štúr stál proti tomu názoru a tlačil na to, aby sjezd všechno hleděl sám uskutečniti. Že by se měl utvořiti spolek k vzájemné obraně, shodovali se řečníci všichni, ale jak by se to státi mělo, v tom se daleko rozcházeli. J. Malý myslil, že spolek by se

[1]) „Protokoll zavedený v posezení sboru československého dne 3. června r. 1848“ v archivu mus. v Praze. — Helfert v „Oest. Jahrbuch“ 1896, 180 uvádí jako prvního řečníka v debattě dne 3. června o otázce položené Šafaříkem Fr. Palackého. Zachovaný protokoll toto mínění nepotvrzuje.

měl organisovat tak, že by měl střed a stálý svůj výbor v Praze. Fr. Terebelský odůvodňoval, že spolek může se omeziti jen na ty Slovany, kteří mají sněmy a tím výkonnou moc, a takto sdružení Slované že musí pomoci ostatním nesamostatným Slovanům dobýti stejného práva; Bačkora starší toužil po výboru u každého sbratřeného kmenu a doplňoval tím vlastně návrh Malého. Všechny tyto názory však nebyly pro celé jednání nijak směrodatnými a také průběh schůze kolem nich celkem se netočil. Oč šlo, bylo, je-li nutno akcentovati tak zachování Rakouska, jak se zvláště od prozatímního výboru dálo.

Strana, v jejímž čele stál v sekci Štúr,[1]) bránila se tomu a sice z toho důvodu, že někteří při

[1]) V protokolle schůze ze dne 3. června v archivu musejním v Praze stojí: „Štúr. Cíl náš měl by býti zachovati říši rakouskou. Náš cíl jest zachovat nás. Nejdříve musíme sloužit sobě, pak jiným. Dosavád Rakousko stálo a my hnili. Co by nám řekl svět, kdybychom o nic více nestáli, než o zachování Rakouska. Pádem Rakouska nepadáme my. Jsou z toho ohledu veliké těžkosti, a rakouská vláda je doteď na půdě německé a tudy německá; musíme ji přinutit, aby se přestěhovala na slovanskou zem. Ještě slovanské země nejsou spojené, ba ještě ani samostatné, aby něco uzavírat mohly. Jen Češi, Moravané a Poláci užívají nějaké samostatnosti, nikoli Slované uherští. My patříme k uherskému sněmu. Od koho co možná pro nás očekávati? Ani přistoupení Poláků není při této výmince jisté. Nejdříve se musí zlomit uherské poměry, převaha Maďarstva by se zničila, jest hlavní úkol náš. Maďaři chtí se stát všemožně centrální mocí rakouskou, proto zvou císaře, aby šel do Uher. Němci mají strach před Maďary, ten strach má také vláda, proto jim nic odepříti nemůže. Ale proto musíme my také energicky vystoupiti. Chraňme se toho, by se vláda vrhla do náručí Maďarů. Jiná těžkost při zachování rakouské říše jest to, že Němci

jednáních více kladli váhu na to, aby Rakousko bylo zachováno, než aby viděli v heslu tom způsob, jak slovanští národové rakouské říše mohou se nejlépe spojiti k obraně i dobýti stejných práv politických. Štúr dobře soudil a poznával, že pád Rakouska znamená pád slovanských národností v Rakousku, a proto přál si, aby Rakousko sice zůstalo, ale aby se změnilo tak, jak toho dle ducha doby prospěch národů, zvláště slovanských v Rakousku vyžaduje. „Chceme", pravil, „jako samostatné spojené slovanské obce stát pod rakouskou říší. Neříkejme, že chceme zachovati Rakousko ani utvořit rakouskou slovanskou říši. Ale samostatné slovanské obce byly podmiňovány v mysli Štúrově zvláště jako Slováka zrušením převahy, již v tehdejší době měli Maďaři. Štúr činil proto návrh, aby se jednak přijalo, že sekce československá je pro utvoření samostatných slovanských obcí spojených v Rakousku, jednak aby se přikročilo hned, aby

---

ve Frankfurtě chtějí mít Rakousy k sobě; budou tedy z jedné strany Maďaři, z druhé Němci. Proti nám mají Němci starou antipathii a tudy jsou nakloněni se bratrovati s Maďary. Spojí-li se a zachovají-lí převahu v Rakousku, co z nás bude? My nemáme posud samostatné slovanské obce v Rakousku. Vyslovme se, že chcem jako samostatné spojené slovanské obce stát pod rakouskou říší. Neříkejme, že chcem zachovat Rakousko ani utvořit rakouskou slovanskou říši. Toť nás připraví o všecky sympathie evropejských národů; řekněme, že chceme jako samostatné slovanské obce stát pod vládou rakouskou; tím dáme accent Slovanům. Pak s nimi může vláda rakouská žít. Proto musíme sílu Maďarů ztroskotat, dokud Maďaři jsou v převaze. Jsou-li Čechové paralisováni a darmo se budou pokoušet, aby rakouský kabinet k slovanské politice přivedli."

vláda rakouská ztroskotala převahu maďarskou. Štúr s míněním svým nezůstal v sekci osamocen. Z české strany byl to hlavně K. Havlíček, který vyslovil se určitě pro návrhy Štúrovy a to z toho důvodu, že zdály se mu býti tehdy nejreelnější. A Havlíčkovi reelnost byla věcí hlavní za té doby, kdy legálnost přestala a kdy cestou legálnosti daleko se nedošlo, poněvadž jíti po ní se nemohlo. Havlíček také nemyslil, že by appellace na sněmy mnoho znamenala, považoval to vše jen za formálnost a myslil, se prospěje se Slovanstvu jen tím, co sjezd slovanský vykoná sám svou vlastní silou, Havlíček viděl ve sjezdu shromáždění mužů vyslaných z vůle národů a nemohl se proto kloniti k myšlénce, že by sjezd slovanský neměl moci a vlivu. To, co prvního sjezd mohl podniknouti, bylo obrátiti se, jak si přál i Štúr, proti Maďarům. Jakmile by vojna vypukla, mělo se Maďarům vpadnouti do zad a měl se tak učiniti pokus vtlačiti je do těch mezí, kde dříve byli. Havlíček šel i dále nežli Štúr, nehleděl jen na Slovany v Uhrách, ale pamatoval také na Poláky. Uznával za správnou jejich snahu domoci se samostatnosti, jenže cestu, jíž by se to státi mělo, znal jen jedinou: cestu diplomatickou. Z řečí všech členů v sekci dalo se jasně vycítiti, že sjezd uznává nutnost vystoupiti proti jednání Maďarů s národy slovanskými v Uhrách, ale ne z řečí všech jevila se stejná odpověď na otázku, má-li sjezd tolik síly, aby snahu svou mohl uskutečniti. Dr. Dvořáček, aby jednání nebylo bez výsledku. přál si, aby se vydalo ihned provolání, týkající se sbírání pluků dobrovolnických a zá-

roveň po vyslancích do Záhřeba Hrvatům a Srbům vzkázalo, že kdyby k vojně došlo, že jsou Slované ochotni a připraveni jim pomoc přinésti. Sekce byla by se naklonila k návrhům Dvořáčkovým, jenže pochybnost nastávala, a na tu poukázal Hodža, nebudou-li Poláci v takovém kroku, mířeném proti Maďarům, státi proti většině sjezdu. Konečně o celé věci nepřišlo ani k snesení. Rozhodování o takových otázkách nemohlo býti přímou a jasnou odpovědí na to, co se předkládalo jako první článek programu sjezdu slovanského, a proto nebylo ani nutno a dle řádu dovoleno, rozhodování podobné činiti.

Když se mělo přikročiti ke konečné odpovědi na otázku: jsou-li shromáždění pro uzavření slovanského spolku uvnitř Rakouska k vzájemné obraně a jak by se to státi mělo, učiněny byly dva návrhy. Jeden od Hurbana, druhý od Šafaříka. Hurban navrhoval: ‚Slovanský sněm žádá ve jménu slovanských kmenů, v rakouském soustátí žijících, aby všechny kmeny slovanské všude a ve všech částkách tohoto soustátí stejná práva řeči a národnosti své měly, totiž aby všichni Slované svou národní řečí spravováni byli; když by pak Němci, Vlaši a Maďaři bratrské kmeny naše pro řeč a národnost jejich tlačili, jsou všichni Slované povinni jich se ujmouti. Pod národností pak chceme, aby se rozuměla taková svoboda, aby národ řeč svou nejen ve všech veřejných záležitostech měl, ale i aby jeho synové na úřady a hodnosti povýšeni byli ve své vlasti a aby on neobmezeně vládnul majetností svou.‘ Šafařík podával tuto formulaci

svých názorů: ‚Shromáždění vyslancové slovanských obcí a národů celého rakouského soustátí, zaujímajíc v to i země koruny uherské, vstupují na základě konstitučních svobod v jednotu k hájení své národnosti v úplném slova toho smyslu tam, kde práva národnosti již požívají, k vydobytí jí sobě tam, kde toho práva posud zbaveni jsou. K tomu účelu chtějí použiti všech prostředků, kteří v právně zřízené společnosti k hájení přirozených práv proti utiskovatelům možni a platni jsou.‘ Hurban, když uslyšel návrh Šafaříkův, odvolal svůj, poněvadž návrh Šafaříkův byl promyšlenější, a tak jednání konečně otáčelo se jen kolem jediného bodu. Většina řečníků se stylisací Šafaříkovou nebyla spokojena. Několika se zdálo, a připustil to i Šafařík, že jeho návrh je neurčitý, všeobecný a že nebude působiti tak, jak by toho bylo potřebí. Hodža proto usiloval, aby návrh Šafaříkův byl přijat jen jako prozatímní a aby opatřen byl přídavkem obsahujícím vyzvání, aby se národy slovanské spojily v jednu obec, která by s jednotlivými municipálními zřízeními měla své vlastní ministerstvo s hlavou panovníka rakouského. Štúr byl proti návrhu Šafaříkovu vůbec, poněvadž viděl v něm jen obvyklé plačtivé prosby a žádné činy. Šafařík přes námitky učiněné nemohl se nakloniti k změně. Činil tak dobře věda, že jiným způsobem sjezd mohl by se vysloviti jen tehdy, kdyby měl po ruce brannou moc, a kdyby se za tehdejších poměrů byl určitěji vyslovil, byla by celá záležitost zasáhla tak hluboko do evropských poměrů, že by státy zahraničné obrátily na Ra-

kousko pozornost a hleděly pracovati k tomu, aby se v Rakousku udržela nadvláda německá a maďarská, čili byly by se postavily proti snahám Slovanů. Šafařík svými důvody zvítězil, a tak skoro jednohlasně přijat byl sekcí jeho návrh.

O jednání sekce jihoslovanské máme sice zprávy velice nepatrné, ale přece můžeme tvrditi, že sekce jihoslovanská stála v odpovědích programem stanovených otázek na stanovisku českého austroslavismu. Dne 3. června vedle bodu prvého dala i odpověď zásadní na to, pod jakými výjimkami přejí si Slované utvoření spolkového rakouského státu. Sekce jihoslovanská v schůzích svých pouze činila zásadní rozhodnutí o bodech pro jednání jí předložených, formulování usnesení pak předávala k vypracování zvláštnímu výboru.

Sekce polsko-rusínská, o jejíž jednáních máme také jen velice kusé zprávy, jednání své sice o bodech propramu započala, ale nedokonala. To jest věc jistá, že odpovědi sekce polsko-rusínské nebyly by se kryly se sneseními druhých dvou sborů. Stáli-li Jihoslované a Čechoslované na stanovisku austroslavismu, nemohli od Poláků — a ti byli ve sboru polsko-rusínském směrodatnými — čekati pro své snahy pomoci. Jihoslované a Čechoslované v Němcích a Maďařích viděli své nepřátely, Poláci chovali se nepřátelsky k Němcům, ale nikdy ne k Maďarům. V těch spatřovali své přátely, je chovali ve vděčné památce a doufali, že vítězství snah maďarských značí přiblížení se k uskutečnění programu po obnovení Polsky. Poláci od Maďarů čekali pro své cíle podpory a nemohli proto stavěti

se proti nim. Vystoupiti proti Maďarům po boku Jihoslovanů a Čechoslovanů, bylo by značilo obětovati program národa polského programu druhých Slovanů rakouských.

Nemáme určitých zpráv, ale jest pravděpodobno, že program sjezdu slovanského, o němž se mělo začíti jednati, setkal se ve sboru polsko-rusínském s odporem a pro své příliš jasně vyslovené stanovisko rakouské byl sekcí polsko-rusínskou zamítnut. Poláci, mělo-li se jednati o jich politických záležitostech, musili program sjezdu rozšířiti na veškero Slovanstvo a nemohli jednati o zachování Rakouska, ku kterémužto programu většinou chovali se nejen chladně, nýbrž i nepřátelsky. Aby rozpor mezi sborem polsko-rusínským a sbory druhými neobjevil se hned při počátku sjezdu, učiněn byl v sekci polsko-rusínské návrh od K. Libelta, aby vypracoval se nový program pro jednání sjezdu slovanského. Jako odůvodnění pro tuto náhlou změnu veřejnosti uvedeno, že se tak děje proto, aby dosažen byl rychlejší konec jednání, příčinou pravou asi byl odpor vzniklý v sekci polsko-rusínské proti stanovisku rakouskému sjezdového programu.[1]) Libelt chtěl, aby všechny sekce mohly se co nejrychleji shodnouti a co nejjednotněji vystoupiti na venek, a proto navrhoval, aby se nej-

---

[1]) Sr. co Lev hr. Thun píše ve spise Úvahy o nynějších poměrech hledíc zvláště k Čechám. V Praze 1849. 83. „. . . se vplyvem Liebeltovým a jiných neustupných nepřátel Rakouska mezi Poláky sjezd spustil dráhy . . ., čímž se stalo, že se pominula otázka v sekci české již vítězně rozhodnutá: má-li se zachování celitosti rakouské vysloviti co zásada sjezdu?“

prve vypracoval manifest k národům evropským, jímž by se objasnily zásady a cíle sjezdu slovanského, pak aby se podala petice panovníkovi, která by obsahovala žádosti národů slovanských v Rakousku, a konečně aby byl zavřen spolek národů slovanských a opatřeny byly prostředky k podporování oněch zásad a cílů.[1]) Návrh Libeltův byl pro Poláky proto příznivější nežli přijatý program sjezdu, že byl neurčitější, že nezaujímal a nevnucoval žádných názorů a tím sliboval volnost a bezohlednost v debattách a sneseních jednotlivých sekcí. Polsko-rusínský sbor návrh Libeltův přijal, a přijetím tím zastaveno bylo jednání další všech sekcí.

Když počalo se jednati v sekci českoslovanské o druhé otázce: pod jakými výjimkami se má státi utvoření rakouského spolkového státu, dostavila se do místnosti deputace Jihoslovanů, aby požádala o urychlení jednání. Žádala tak proto, poněvadž došly z jihu slovanského zprávy o událostech, které vyžadovaly, aby k nim shromáždění Slovanů zaujalo stanovisko. Jihoslované v té době byli již projednali odpověď na otázku druhou[2]) a když výsledek svůj v českoslovanské sekci ohlásili, Šafařík navrhl, aby se od sboru českoslovanského dala odpověď na otázku druhou právě taková, jakou dali Jihoslované. Jaká to odpověď byla, o tom zprávy nás nedošly, ale jaká byla pravděpodobně, snadno dá se uhodnouti. Jihoslované stáli na půdě austroslavismu, jistě tedy dávali odpovědi

[1]) HZ. ČČM. 1848. II. 10.
[2]) HZ. ČČM. 1848. II. 10.

takové, které odůvodnění jednotlivých otázek programu nabízelo, a proto také v sekci československé sám Šafařík mohl navrhnouti, aby odpověď Jihoslovanů na otázku druhou byla přijata jako odpověď sboru československého.

Když dne 3. června r. 1848 zasedaly sbory sjezdu slovanského, došly do Prahy zprávy o poměrech mezi uherskými Srby. Na národním shromáždění v Karlovcích (13. května r. 1858) ustavili se totiž Srbové pod vojvodou Štěpánem Šuplikcem a patriarchou Josefem Rajačićem, od národu zvolených, a žádali, aby ty země, které byly dříve pod vojvodou spojeny, byly spojeny i nyní.[1]) Shromáždění v Karlovcích vyvolilo také deputaci, která by se k panovníkovi obrátila a žádala za vyplnění vyslovených přání. Sbor jihoslovanský v Praze, když o všem tom byl zpraven, rozhodl se, že by bylo Srbům prospěšno, aby deputaci srbskou u dvora panovníkova v Innsbrucku podporovala také deputace vyslaná jménem celého sjezdu a skládající se z údů všech tří sborů, a proto dopisy, pak i přímo vyslanci, v jednotlivých sekcích působili pro uskutečnění svých žádostí.[2]) Jenže jihoslovanský sbor nechtěl jen, aby deputace od sjezdu podporovala

---

[1]) Hrvatski pokret u proljeću godine 1848. U Zagrebu 1898. 62 a d. — Springer A.: Geschichte Oesterreichs seit dem Wiener Frieden 1809. Leipzig 1865. II. 284.

[2]) Nejobšírnější pramen tištěný pro tuto otázku je: „Actenmässiger Bericht über die Verhandlungen des ersten Slavenkongresses in Prag“ (Slavische Centralblätter 1848, 161) a tu se praví: „. . . neuere Nachrichten aus den südslavischen Ländern . . . hatten die dieselben repräsentirende Sektion veranlasst an den grossen Ausschuss das Verlangen zu stellen, es möge in Folge der

svojí přítomností u dvora deputaci srbskou, nýbrž i dále aby žádala, by byla schválena nařízení bána Jelačiće, zavádějící stanné právo v Hrvatsku a Slavonii a zakazující bezprostřední styk jurisdikce slavonské s uherskými úřady,[1]) a aby všechno bylo

Unaufschieblichkeit des Gegenstandes allsogleich von dem Kongresse eine Deputation aus allen drei Sektionen gewählt und an Se. Majestät nach Innsbruck mit der Bitte abgesandt werden, der Kaiser wolle die von der serbischen Nationalversammlung in Karlowitz gefassten und durch eine grosse Deputation sogleich an Se. Majestät zur Bestätigung zu übergebenden Beschlüsse in allen ihren Punkten genehmigen, so dass die Deputation des Slavenkongresses zugleich im Namen dieses mit der serbischen und croatischen Deputation gemeinsam wirke. Dieses Verlangen der Südslavensektion war der erste Probierstein, in wie weit die slavische Vereinigung und gegenseitige Unterstützung gehen wolle; denn es handelte sich hier nicht blos um Worte, sondern im Falle auch um Thaten. Mit grosser Begeisterung wurde das Verlangen von den beiden anderen Sektionen unterstützt und bereits wurde die Vorbereitung zur Wahl getroffen, als auch die polnische und die ruthenische Nation das Verlangen aussprach, es möchten bei dieser Gelegenheit auch die, von den Polen und den Ruthenen vorher abgesondert an die Regierung eingereichten Petitionen hier in Einklang gebracht und gleichfalls Sr. Majestät von der Deputation des Kongresses an das Herz gelegt werden. Auch diesem Verlangen schlossen sich die Sektionen gern an . . ."

[1]) V protokolle sboru československého ze dne 3. června 1848 v archivu mus. v Praze čteme: „Od sboru Jihoslovanů doručen byl dopis, v němž sbor oznamuje, že Srbové se sestavili pod vojvodou a patriarchou od národu vyvolenými dle svých starých práv a chtějí, aby země, které stály pod vojvodou, opět spojeny byly. Toto uzavření donáší se zvláštní deputací, aby sbor československý a polský k tomu se připojil a deputaci k Jeho Milosti odtud vyslal, která by srbskou deputaci podporovala. Touž deputací aby se podporovala prosba, aby výroky Bána se potvrdily a co proti nému od Maďarů vymoženo, aby se odvolalo."

odvoláno, čeho dosud se Maďarům podařilo proti bánovi vymoci. Když o návrhu sboru jihoslovanského mělo se jednati v sboru polsko-rusínském, nastaly tam prudké hádky. Návrh Jihoslovanů o deputaci byl zřejmým ohlášením nepřátelství Maďarům. Než Poláci Maďary za nepřátely svých snah neměli, naopak čekali od nich velmi mnoho pro budoucnost, a proto zcela přirozeně hleděli se vymknouti z nemilé situace. Teprve když Libelt, duše sboru polsko-rusínského, naklonil se pro návrh Jihoslovanů, celá sekce polsko-rusínská šla za Libeltem a slíbila v deputaci se súčastniti, ale teprve tehdy, až by se rozhodly některé zásadní otázky.[1]) Ve sboru československém nemohlo býti velikých sporů. Tam všichni shodovali se v tom, že se na Maďary s jich strany ohledy bráti nemohou, a proto záhy byli i vyvoleni členové deputace za sbor československý.[2]) Jiná věc ovšem byla, zda má deputace působiti i ve věci poměru bána Jelačiće k vládě. Štúr byl toho mínění, že se tak státi nemá. Potvrditi vojvodu a patriarchu, to vláda učiniti může, ale potvrditi jednání bánovo nemůže proto, že by jednala sama proti sobě, třebas

---

[1]) V protokolle sboru československého ze dne 3. června 1848 jest zaznamenáno: „V polském sboru vznikly . . . spory, poněvadž Poláci Maďary ve vděčné památce mají a podporu od nich očekávají. Drem. Liebeltem byli o prospěchu srbského návrhu přesvědčeni a připojili se z toho ohledu k českému sboru.“ Zpráva tato se doplňuje protokollem sezení širšího výboru dne 5. června r. 1848, Šafařík tam sděloval: „Pak se Poláci usnesli, že před přijmutím principiálních otázek k této deputaci se nepřipojí.“

[2]) Byli to Jaromír hr. Černín, Dr. Čejka a Dr. Dvořáček.

by s jeho jednáním tajně byla srozuměna. Mohlo by se také státi, že by vláda jednání bánovo nepotvrdila, a tím by pak jen přispěla k tomu, že by bán ve své činnosti ustal. Štúr se svými důvody prorazil. Pro podporu srbské deputace bylo přijato vyslati deputaci od sjezdu, ale deputaci té bylo doporučeno, aby o záležitostech bánových se ani slovem u dvora nezmiňovala.

Měla-li deputace v záležitosti srbské býti vyslána jako deputace od celého sjezdu, bylo potřebí k tomu dle § 18. sjezdového řádu souhlasu širšího výboru. Nutnost svolati výbor širší jevila se však nejen pro tuto okolnost, ale i pro výše zmíněný návrh, který ve sboru polsko-rusínském učiněn byl od K. Libelta. Dne 5. června se výbor širší sešel [1]) a počal jednati o těchto dvou otázkách. Pokud se týče deputace ve věci srbské, nebyly nejen sekce všechny, ale ani jednotlivci v těch sekcích, které se třeba vyslovily pro vyslání deputace, souhlasni. Poláci nebyli pro vyslání deputace, ale aby nerušili souladu a nevzbudili domnění, že jsou neústupni a nehledí na prospěch Slovanstva jako celku, nýbrž jen na své prospěchy, svolovali k deputaci, ale jen s podmínkou, že se dříve rozhodnou některé otázky zásadní. Československý sbor byl opravdově proto, aby se deputací pomohlo Srbům, jenže rozcházeli se členové jeho při jednání výboru širšího o to, kdy by se tato deputace od sjezdu měla odeslati. Někteří Jiho-

[1]) Protokoll sezení širšího výboru dne 5. června r. 1848 v archivu mus. v Praze.

slované v čele s Dr. J. Subbotićem tlačili na to, aby deputace byla vyslána ihned a to proto, aby deputace od sjezdu mohla se státi podporou deputaci srbské u dvora, dříve nežli by této dostalo se nějaké odpovědi. Se strany české naproti tomu Šafařík namítal, že by stačilo, kdyby deputace od sjezdu byla vyslána až po jeho ukončení ke dvoru. Jednání sjezdu, dle odhadu Šafaříkova, nemělo míti delší trvání nežli sedm dní a za tu dobu není ani možno, aby věc srbská u dvora byla rozhodnuta. Ostatně Šafařík ani nevěřil, že by Srbové odpovědí panovníkovou byli uspokojeni. Císař jako panovník konstituční nemohl věc rozřešiti, a kdyby byl snad mohl, ani by nebyl chtěl tak učiniti. Proti okamžitému odeslání deputace do Innsbrucku vyskytly se však i námitky jiné. Odesláním deputace přišel by sjezd o několik schopných pracovníků a tím by jen jednání sjezdu bralo újmu. Srbové mohli by, stojí-li o okamžité podporování deputace srbské, podporovati ji jinak. Dr. Dvořáček mínil, že by se deputace srbská u dvora mohla tak dlouho pozdržeti, dokud by tam nepřišla deputace od sjezdu, P. Trojan, aby aspoň částečně bylo jihoslovanskému sboru vyhověno, mínil, že by čeští vyslanci právě v Innsbrucku dlící (Dr. F. L. Rieger a hr. Albert Nostic) mohli jménem Čechů u panovníka působiti, aby se naklonil příznivě přáním slovanských bratří. Než všechny tyto rady nemohly dojíti přímé odpovědi. Odeslání deputace ve věcech srbských bylo odvislo od rozhodnutí o návrhu K. Libelta, přijatého již sborem polsko-rusínským, a rozhodnutí to bylo také aspoň částečně rozhod-

nutím po přání Jihoslovanů. Aspoň přijetí návrhu Libeltova musilo znamenati, že okamžitě deputace od sjezdu k podpoře deputace srbské vyslána býti nemá. Jihoslované nahlédli také tuto okolnost, a dříve ještě nežli došlo k rozhodnutí o návrhu Libeltově, za nálady věštící Libeltovi sympathie oznámili, že jsou s tím srozuměni, aby se deputace hned neposílala.[1])

Libeltův návrh co do obsahu skládal se z tří částí, a jako doplněk k němu bylo připojeno, jakým způsobem návrh měl by se provésti. Libelt upozorňoval, že celá Evropa má na sjezd slovanský obráceny oči, a proto že je slušno a nutno, aby se celé Evropě osvědčilo, jaké jsou záměry Slovanů. Bylo by tudíž potřebno, aby se vydal ke všem národům evropským manifest. Aby panovník rakouský byl informován o snahách svých slovanských národů, proto doporučoval Libelt, aby ve

---

[1]) V pozůstalosti Fr. Palackého, uložené u p. prof. Dra. Bohuše Riegra, jest listina dat. v Praze dne 4. června r. 1848 a podepsaná Drem. Văc. Červinkou. Je to návrh učiněný sboru „o sprostředkování příměří a vyrovnání v boji Lombardsko-Benátském — ze strany slavného sboru slovanského". Červinka tu žádá, aby deputace, která v záležitostech jihoslovanských má býti ke dvoru poslána, jednala též o sprostředkování příměří a vyrovnání v boji Lombardsko-Benátském. Návrh svůj odůvodňoval Červinka takto: „Národ Lombardsko-Benátský bojuje o svobodu svou, a na tisíce bratrů našich bojuje tam proti nim." Smír dle mínění Červinkova by se měl uzavříti, „když Lombardsko-Benátčané v příměří svolují, aby ta záležitost na sněmu říšském urovnána byla." Tento návrh asi vůbec k jednání nepřišel. Snad byl zadržen, a to proto, že již dříve bylo ustanoveno jednati jen o otázkách Slovanů se týkajících. V protokollech nikde není o něm zmínky.

zvláštním osvědčení, císaři podaném, se vylíčilo, čeho si žádají veškeré větve v rakouském císařství. Část třetí z návrhu Libeltova doporučovala, aby se sjezd shodl na prostředcích, jimiž by se dalo docíliti udržení svazku národů slovanských. K provedení návrhu svého Libelt žádal zvolení tří komisí. Každá měla s prací svojí býti hotova ve třech dnech. Po třech dnech měla první komise předložiti svůj návrh jednotlivým sborům a tyto měly ve dnu návrh projednati, pak se měl druhého dne projednati od sboru návrh druhé komise a třetí den návrh třetí komise. Když by celá věc tímto způsobem se prováděla, dalo by se jednání sjezdu valně zkrátiti. Libelt počítal, že po šesti dnech sjezd mohl by býti ukončen. Libelt také navrhoval zásady, na nichž by manifesty měly spočívati. Byly to zásada bratrství všech lidí, zásada volnosti pro všechny a konečně zásada, aby se Slované spojili jako jedno plémě v přirozený svůj poměr vzájemný. Libelt nebyl také toho mínění, že by nějaký parlament mohl míti vliv ve věci slovanské. Vliv ten přikládal jen sjezdu a přál si proto, aby se sjezd slovanský odbýval dvakrát do roka střídavě vždy na jiných místech.

Ačkoliv návrh Libeltův setkával se s přijetím příznivějším, nesetkával se přece s přijetím všeobecným. Ti, kdo toužili po činech a chtěli co nejdříve viděti výsledky snah, namítali, že návrh Libeltův je nepraktický. Zach jako jeden z mluvčích opposice pochyboval, že by Slovanům co pomohly manifesty, a doporučoval, aby místo o návrhu Libeltově jednalo se o tom, aby Slované vstoupili ve

spolek, a aby se stanovily výjimky, za kterých by se spolek takový měl uskutečniti. Zach stál při všech svých přáních na zásadě rovnosti národů a chtěl, aby spolek jen pro přítomnost omezoval se na národy rakouské, později pak aby se staral také získati nerakouské národy slovanské k národům rakouským. Srb N. Gruić Slovanům sliboval spásu a budoucnost jen pod tou podmínkou, že seberou brannou moc, a stoje na tomto názoru nutně byl proti jakýmkoli manifestům. Měly-li býti manifesty, tak soudil, účty skládané od Slovanů, nemohl pochopiti, proč Slované považují za nutné někomu účty takové vůbec skládati, a měly-li manifesty býti jen informacemi pro cizinu, tu nebylo potřebí, aby stylisací takových informací zabýval se sjezd, když Slované měli svoji žurnalistiku. Podporovatelé návrhu Libeltova zastávali se toho, aby manifesty byly sepsány a to proto, že považovali, jak pravil Hrvat M. Prica, národy evropské za jednu rodinu, jejíž členové nejsou k sobě nijak lhostejni. O snahách Slovanů kolovaly jen bájky a nepravdy, a ty bylo potřeba rozprášiti a ukázati pravé tužby národů slovanských. Sjezd slovanský, tak si přál Fr. Palacký,[1]) měl v osvědčeních svých

---

[1]) Dle protokollu sezení širokého výboru dne 5. června r. 1848 (v archivu mus. v Praze) pravil Palacký: „Libelt navrhuje, abychom učinili osvědčení světu, co a jak to chceme. Chceme všichni svobodu, ne všichni ale vidíme, co a jaká to svoboda. Máme svobodu slíbenou a užíváme jí již. Tato je ale jen svoboda osob a stavů, svoboda politická. O té pak posud se rokovávalo. Jest pak jiná svoboda, svoboda národů co mravních osob. Svoboda jednotlivých osob zaklíčena v pravidle: „Co nechceš, aby jiní

ukázati, že všichni Slované chtějí svobodu, svobodu nejen osob a stavů, svobodu politickou, ale také svobodu národů jako mravních osob. Svoboda národů pak spočívati měla na téže zásadě jako svoboda jednotlivých osob, na zásadě: ‚Co nechceš, aby jiní ti činili, nečiň také jim.' Úkol sjezdu tudíž byl vysloviti svobodu národů na základě rovnoprávnosti a z přijaté této zásady mělo vyzařovati všechno jednání sjezdu. Vedle toho bylo nutno ještě promluviti o otázce spíše taktické, to je o tom, má-li vyslovená zásada býti bořením státních svazků, zvláště má-li každý národ míti své osobní řízení, nebo zda by měly zůstati dva i více národů pod jedním společným řízením. Rozhodnutí sjezdová v těchto věcech měla býti dle Palackého sdělena císaři i celému světu. Palacký dobře cítil, že sjezd moci zákonodárné neměl, a věděl, že proto musí

ti činili, nečiň také jim.“ Svoboda národů se může osnovat na té samé zásadě. Svoboda tato národů co mravních osob posud nikde určitě nevyslovena. Našeho sjezdu úkol jest: aby vyslovil svobodu národů na základě rovnoprávnosti. V ten smysl by se mělo vydat ibned osvědčení. Tato svoboda bude náš regulativ v našem dalším jednání. Cokoli učiníme, bude applikací této rady. Na př. v poměrech našich v Uhřích etc. Teď ještě z jednoho stanoviska. Má-li zásada tato bořit státní svazky, zvlášť má-li mít každý národ osobní řízení, nebo zda by měli zůstat dva i více pod jedním společným řízením. O tom se srozumějme. Srozumění to osvěčme světu i císaři, aby on naše usnesení provedl. Zákonodární moci nemáme, musíme ji hledat, aby se s námi spojila. Mám tedy za to, aby se učinil manifest k vládám vně i vnitř Rakouska co applikací naší této zásady. Ten aby obsahoval zásady naše vůbec. Pak v jakém poměru stojíme k císaři. Pak vstoupíme v úmluvu, jak bychom uskutečnění této zásady dosáhli.“

hleděti, aby se s ním moc zákonodárná spojila. Manifesty Palackému nebyly vším, nebyly mu rozřešením stavu slovanských národů rakouských, nýbrž znamenaly mu jen vyjasnění cílů všeho Slovanstva, po kteréžto práci mohlo se teprve jíti dále, k úradě o prostředcích, jimiž by se vyslovený program dal uskutečniti.

Když přišlo na hlasování o návrhu Libeltově, většina shromážděných vyslovila se pro mínění Libeltovo. Odhlasováním tím vymezeny byly sjezdu jiné koleje, než jaké naznačil v programu výbor přípravný, a po odhlasování tom nastala také potřeba, hned od zahájení sjezdu cítěná, pozměniti organisaci celého sjezdu.

Pro pozdější příchod některých účastníků bylo nutno pomýšleti na rozšíření počtu šestnácti členů v každé sekci dle § 5. jednacího řádu do velkého výboru volených, vedle toho pak praesidium domáhalo se, aby zvoleny byly zvláštní výbory výkonné, které by se ujaly provedení přijatých návrhů sjezdových. Učiniti závazná usnešení ve změně řádu všech sekcí náleželo výboru širšímu, i bylo proto přirozeno, že nedostatky výše uvedené staly se předmětem jednání širšího výboru dne 5. června.

Že se má rozmnožiti počet údů širšího výboru každé sekce, bylo mínění všeobecné, jen jednalo se o číslo, které by vyhovovalo všem sborům. Sboru českému, který v praksi vlastně již návrh prováděl, líbilo se číslo 19, druhé sbory byly by se také k mínění sboru českého naklonily, než přece zdálo se jim výhodnější, aby širší výbor zá-

vazného ustanovení pro všechny tři sekce nečinil, nýbrž změnu počtů údů ze 16 ponechal vždy jednotlivým sborům. Přání druhé i sboru českému se musilo zamlouvati, poněvadž jeho rozmnožení nijak nepřekáželo stavu ve sboru českém již ustálenému, vedle toho pak přání druhé slibovalo pro jednání sjezdu rychlost a vylučovalo, že by snad ještě později přijíti se mohlo do širšího výboru s žádostí, aby počet nově přijatý byl dále rozmnožen nebo zmenšen. Proto bylo zcela vysvětlitelné, že sbor český od svého návrhu upustil a přiklonil se k mínění druhých dvou sborů. Krokem sboru českého dosažena byla v otázce případné změny členů jednotlivých sekcí do širšího výboru jednomyslnost. Důležitější nežli jednání předcházející bylo jednání o zřízení nových výborů. Co sjezd zasedal, naráželo se na to, že není sboru, který by měl na starosti administrativní záležitosti sjezdu, a že není sboru, který by těše se všeobecné přízni a uznání hleděl si záležitostí ekonomických. Šafařík, duše sjezdu, vyciťoval oba tyto nedostatky a hleděl co nejdříve je odstraniti. Sbor ekonomický, jenž měl na starosti ubytování hostí, programy k večerním zábavám a p., vlastně de facto byl již z doby prozatímního výboru (zasedali v něm J. z Neuberka, Fr. L. Jaroš, Dr. K. H. Caspar, P. Trojan), ale výbor ten až do 5. června nebyl jako výbor od sjezdu uznán; výbor pro záležitosti administrativní musil býti úplně stvořen. Bylo-li proto jednání o výboru ekonomickém bez debatty ukončeno schválením výboru stávajícího, nebylo možno, aby bez debatty se utvořil výbor pro záležitosti administrativní. Vy-

boru tomuto mělo býti přiděleno několik druhů prací. Měl se starati o diplomatické práce sjezdu, měl pečovati o redigování protokolů, měl referovati starostovi o dopisech pro sjezd došlých a konečně měl býti jakousi tiskovou informační kanceláří, která by „o své újmě“ dopisovala do listů cizích i domácích. To všechno byl úkol výboru pro záležitosti administrativní, zvaného výbor diplomatický, v schůzi dne 5. června, před přijetím návrhu Libeltova; po přijetí návrhu Libeltova úkol výboru diplomatického měl býti ještě zveličen. Z počátku se myslilo, že by výbor diplomatický mohl vypracovati odpovědi na všechny tři body v návrhu Libeltově, později, aby věc rychleji spěla ke konci, svěřeno mu dle přání Libeltova sepsati jen manifest k Evropě. Druhé dva body odkázány byly dvěma novým výborům, do nichž každý sbor sám si volil po třech členech. Všechny výbory uvedené byly však pouze sbory, které měly míti na práci jen formální stránku toho, o čem se dříve ve sborech a širším výboru jednalo, měly to býti sbory, kterým náležeti mělo pouze redigování přijatých návrhů. Než sbory ty staly se přece něčím více, nežli pouhými stylisatory. Bylo tak proto, že v nich zasedali skorem všichni nejznamenitější muži sjezdu slovanského.[1])

---

[1]) Ve výboru diplomatickém zasedali: Předseda Fr. Palacký, Dr. J. P. Jordan, Fr. M. Klácel, J. E. Wocel, Jos. Praus, Lucyan Siemeński, Dr. Libelt, Drag. Kušljan, František Zach, Jędrzej Moraczewski. Do II. a III. výboru volby byly vykonány dne 8. června r. 1848. V II. výboru byli: Dr. Dvořáček, hrabě Otakar Černin, prof. J. Helcelet, Pavao Stamatović, Maksim Prica,

Návrh Libeltův, přijatý dne 5. června, měl sice přispěti k urychlení jednání sjezdu, ale přece nebylo by bývalo cíle toho dosaženo, kdyby nebyl Libelt doplnil návrh více ve všeobecnostech se pohybující konkretními odpověďmi. Všeobecnost otevírala dvéře dlouhým debattám, a těm musil se sjezd vyhnouti, chtěl-li brzy jednání své ukončiti. Proto hned dne 6. června [1]) předložil Libelt návrh

A. Brlić, Jerzy Lubomirski, Antoni Helcel, Leon Sapieha. Náhradníci: Mil. Hodža, Lud. Štúr, Maurycy Kraiński, Felix Buchwald, Zenon Pogłodowski. Ve III. výboru: Dr. Dvořáček, hrabě Černín, Dr. J. Helcelet, Pavao Stamatović, Maksim Prica, A. Brlić, Wojciech Cybulski, Janiszewski, M. Bakunin. Náhradníci: Mil. Hodža, L. Štúr, Dobrański, H. Hynelevyč, Rychard Berwiński. HZ. v ČČM. 1848. II. 55—56.

[1]) Tento návrh Libeltův vypracován dne 6. června a byl dříve nežli se o něm započalo jednati ve výboru širším předložen jednotlivým sborům. Znění původního návrhu Libeltova z 6. června chová se v archivu mus. v Praze pod názvem „Původní návrh a Příloha zápisu od 6. června 1848". Je to opis, který dne 6. června byl předmětem jednání sekce československé. Znění tohoto návrhu liší se poněkud od toho, které je otištěno v HZ. v ČČM. 1848. II. 34—37. HZ. ČČM. 1848. II. 35 uvádí m) Svoboda obchodu i průmyslu, v původním návrhu v arch. mus. v Praze chybí. Bod n) v ČČM. 1848. II. 35: bodu m) v původním návrhu v arch. mus. v Praze, kdež zní: „Opravy společenské (sociální), jmenovitě zlepšení stavu lidu dělnického". Bod 4. v ČČM. 1848. II. 35 „Berou za zásadu" atd. zní stejně na obou místech. V původním návrhu v arch. mus. v Praze však je připsána tato jeho změna: „Přejeme, aby ta pokolení slovanská, kteráž posud v nepřirozeném a násilném roztržení se nacházejí, společným jak slovy tak i jiných svobodných národů usrozuměním brzo do toho stavu přišla, kteréhož sobě žádají (změněno)." V ČČM. 1848. II. s 36 f. s nepřítelem „zevnitřním" změněno bylo v návrhu původním dle přípisu na straně „cizím".

jednotlivým sekcím, a to z důvodu, aby již dne 7. června mohlo započíti o něm jednání ve výboru širším a pak aby přijaté tam návrhy mohly býti odkázány výboru diplomatickému. Libeltův návrh [1]) obsahoval materiál pro konečné zpracování manifestu k národům evropským, materiál k adresse čili petici k panovníkovi a konečně materiál k vymezení prostředků, jež by vedly k „zachování, podporování i dosažení“ zásad a cílů v dvou manifestech vyslovených.

V manifestu k národům evropským jako zásady shromážděných národů slovanských vyhlašoval Libelt zásady v tehdejší době všeobecně uznávané, zásadu bratrství i lásky národů mezi sebou, „bez rozdílu štěpu nebo plemene“, pak zásadu úplné rovnoprávnosti národností a zásadu svobody lidu. Jako důsledky posledního principu nutně žádal, aby manifest vytýkal zvláště vševládu národu, jevící se v zákonodárné komoře jeho zástupců, pod jakoukoliv formou vlády, kterouž může jediné sám národ ustanoviti, pak bezprostřední volení a právo volení i volitelnost co nejméně obmezené, soustavu dvou komor, a to tak, že by komora vyslanců volila druhou komoru starších národu z počtu zasloužilých mužů v národě, a to jen na určitou řadu let, a konečně zřízení obecní a volebnost všech úředníků při správě zemské. Ze

[1]) Černý J. M.: Slovanský sjezd v Praze r. 1848. V Praze 1888. 33 a d. otiskuje Libeltův návrh manifestu evropského, ale otisk ten není dosti správný. Černý vynechal druhý bod manifestu dle HZ. ČČM. 1848. II. 34; a jeho bod druhý má býti bodem třetím.

zásady svobody lidu dále vyplynuly Libeltovi požadavky ozbrojení národního, to je stráže bezpečnosti po vsech i městech, a obrany národní stálé i pohybné, všude s volenými vůdci, a požadavek, aby vojsko zatím přísahu složilo na konstituci. Tisk, veřejné rokování i zakládání spolků měly býti svobodné, nikdo neměl býti uvězněn ani na majetku pokutován, leda že dle práva byl odsouzen. Trest smrti se měl zrušiti a mělo přestati i konfiskování statků. U věcech trestních bylo žádáno, aby bylo jednání veřejné, aby zde platnost měly soudy porotní. Ve školství domáháno se toho, aby školy obojího pohlaví byly veřejné a bezplatné a aby byly pod dohledem i správou celého národu. Svoboda všech vyznání i národností rozuměla se samozřejmě, z oprav sociálních navrženo bylo přičiňovati se o zlepšení stavu lidu dělného.

Všechny dosavadní body v manifestu Libeltově k národům evropským nebyly ničím pro národy slovanské význačným. To, co až doposud bylo uvedeno z návrhu Libeltova, bylo požadavkem nejen národů slovanských r. 1848, ale národů evropských vůbec, byl to důsledek hesel ve Francii vztyčených: rovnosti, volnosti, bratrství. Měl-li manifest ukázati, že národové slovanští mají svá zvláštní přání, bylo třeba aspoň myšlénky všeobecně v Evropě rozšířené přizpůsobiti potřebám národů slovanských a program z toho plynoucí jasně vyložiti Libelt proto přidal také k požadavkům všeobecným požadavky jen Slovanstva se týkající, ačkoliv ani tyto požadavky nezrodily se u Slovanů bez vlivů cizích. Z ideje Kollárovy vše-

slávosti a z ideje svobodného sebeurčení národů vytryskly čtvrtý a pátý bod návrhu manifestu, a to: aby jednotlivé větve slovanské, tehdy politicky rozloučené, opět se spojily v jeden národní štěp a tudíž že jen na čas v tehdejším svém poměru mají zůstati, a pak, aby žádné neslovanské parlamenty nemohly vnucovati svá ustanovení národům slovanským.

Byly-li vyloženy všechny zásady a důsledky zásad, na nichž Slované chtěli stavěti svoji budovu, bylo ke konci manifestu ještě nutno vytknouti cíle, k nimž Slované spěli a o nichž před ostatními národy evropskými chtěli promluviti. Cíle ty z toho, co bylo již dříve pověděno, dají se snadno uhodnouti. Zásady výše uvedené měly naplniti všechny slovanské národy, všichni slovanští národové měli prostředky dovolenými přičiniti se o jejich rozšíření. Všichni Slované měli se sbratřiti, měli utvořiti spolek jednoty duchovní a píliti k jednotě spolku obchodního. Snahou Slovanů v Rakousku bylo, aby seskupili se pod vládou panující tu dynastie a aby usilovali o podobné spolčení u Slovanů jiných. Národové slovanští měli uzavříti mezi sebou smlouvu, že „nikdy jedno pokolení slovanské ve spolku jsoucí proti druhému válečně vystupovati nebude, ale že ovšem jedno pokolení slovanské druhému ve válce s nepřítelem zevnitřním podle možnosti na pomoc pospíchati bude.“ Ze zásady svobody a rovnosti plynul také pro program slovanský cíl, aby odstraněny byly nátisky jednotlivým národům slovanským činěné, ze zásady bratrství vyzařovala tužba, aby přestaly boje a aby

mezi národy evropskými zavládl „svatý mír“. V obou těchto snahách dovolávati se měli Slované pomoci i národů neslovanských. Rostly naděje, že národové evropští ve jménu zásady „osvobozující se národnosti“ učiní konec všem nátiskům a že nakloní se k míru všech národů, k míru, za jehož trvání se spory mezi národy budou narovnávati cestou pokoje, společné svobody všech národů budou se chrániti a stane se nemožným, aby vedeny byly krvavé války jak vnitřní tak zevnitřní.

Druhá část návrhu Libeltova, materiál pro adressu k panovníkovi, byla neurčitá a ponechávala nejvíce místa k doplňkům. Vedle všeobecných zásad, které měly býti vysloveny v manifestu k národům evropským, měla hleděti si otázek, jaký má býti poměr spolčení národů slovanských v Rakousku k panovnické rodině, a splnění jakých požadavků očekávají Slované rakouští. Adressa k panovníkovi měla vysloviti princip, že utvořené spolčení národů slovanských v Rakousku chce býti pod žezlem panující dynastie, měla stanoviti poměr tohoto sdružení k národům jiného kmene pod vládou téže dynastie a měla uvésti přání jednotlivých národů slovanských v Rakousku. Že přání tato budou různá a že se nedají ve formě všeobecné uvésti, Libelt věděl a nechával v materiálu k adresse zde volné pole jednotlivým sekcím; pro všechny však sekce za možné považoval přijetí jednoho přání, které by jako prosba všech národů slovanských panovníkovi bylo podáno, totiž aby vystěhovalcům slovanským bylo možno mezi národy

slovanské v Rakousku se přestěhovati a mezi nimi v klidu žíti.

V části třetí, jednající o prostředcích, Libelt vyslovil všeobecnými slovy, jakých prostředků Slované mají užívati. Doporučoval prostředky veřejné i zákonné a zavrhoval prostředky tajné i násilné. „Moc tvořící se jednoty slovanské," uvažoval, „má býti moc mravní, moc samé národnosti i onoho historického povolání, které Bůh sám této národnosti předuložil. Boj jedině v ten čas Slované pozdvihnou, když práva jich lidská i božská uznána nebudou, i utištěni jsouce válčiti za ně přinuceni budou." S tohoto stanoviska nutně následovalo, že Libelt nedoporučoval žádných válečných organisací, nýbrž prostředky, abych řekl, spíše diplomatické.

Sjezd slovanský měl trvati na dále a měl vždy dvakráte v roce, v květnu a říjnu, se scházeti, pokaždé v jiném slovanském městě sídelním. Jeho ohlášení i usnesení sjezdu mělo se dáti cestami dovolenými: u národů časopisy, spolky, u vlád deputacemi a adressami. Výbor ze tří sekcí složený k vyřizování záležitostí vůbec a zvláště slovanských měl býti stálý. S tímto stálým výborem ve spojení by byly výbory jednotlivých národností. Vedle stálého výboru, výše uvedeného, s kompetencí spíše ve věcech politických, měl se utvořiti stálý literární výbor pro celé Slovanstvo, který by měl za úkol býti representantem a organisátorem duchovního sjednocení všech Slovanů. Jako o nejnutnější věci byl by se musil tento výbor postarati, jak si přával již Kollár ve

své „Vzájemnosti", o časopis všeslovanský, o všeslovanskou bibliotéku a slovanskou akademii.

Když dne 7. června r. 1848 ve schůzi širšího výboru [1]) byl předložen návrh Libeltův jako předmět jednání, byl poněkud změněn. Stalo se tak zvláště na žádost sekce československé, která jednak učinila přídavek k původnímu návrhu, jednak, a to bylo spíše formálně nežli věcně, návrh učiněný přepracovála. Sekce československá si přála, aby do materialu pro manifest k národům evropským připojen byl bod o svobodě obchodu i průmyslu, dále pak aby v stati třetí, jednající o prostředcích jako bod první, bylo přijato, že sjezd slovanský má se odbývati jednou do roka, vždy v květnu, a jen v nevyhnutelných případech také za rok vícekráte, a konečně stála sekce na tom, aby se jasně určilo, že akademie slovanská věd a umění má býti pro celé Slovanstvo a všichni národové slovanští mají v ní pracovati. Vedle těchto změn přinesl sbor československý do schůze širšího výboru z 7. června již přijatý materiál, který měl býti pojat do petice k panovníkovi jako žádosti sekce československé. Přijetí změn návrhu Libeltova dalo se snadno uskutečniti, poněvadž změny navrhované nebyly nijak závažné, schválení materiálu pro petici k panovníkovi však dalo se s těžkostí očekávati a to proto, že sekce československá musila bráti zřetel na celek žádostí a tudíž musila hleděti k tomu, aby její tužby nebyly

[1]) „Protokoll zavedený o sezení výboru dne 7. června 1848 o 11. hod. dopoledne" v archivu mus. v Praze.

v odporu s tužbami jiných národů slovanských. Pokud stál sjezd na stanovisku austroslavismu, vždy musil hleděti na poměr jednotlivých slovanských národů v Rakousku k Němcům a Maďarům. Dalo-li se vůči národu prvnímu docíliti jednotného stanoviska odporu, nedalo se tak mysliti vůči národu druhému. Slováci, sekce jihoslovanská a konečně Poláci vzhledem k Maďarům chovati se chtěli každý jinak.

Jako sekce československá tak i sekce jihoslovanská přicházela do schůze dne 7. června s připraveným materiálem pro druhou stať návrhu Libeltova, petici k panovníkovi, a mohla tudíž přičiniti se o vyjasnění svého stanoviska, pokud se týče poměru k Maďarům, před zástupci druhých národů slovanských. Největší zájem na rozřešení poměru k Maďarům ze sekce československé přirozeně měli Slováci. Slováci nechtěli se na dobro odtrhnouti od Maďarů za doby, dokud proti Maďarům nenabyli bezpečnějšího postavení, a spokojeni byli s tím, aby ve sněmě měli s Maďary rovná práva. Jihoslované proti tomu byli ve schůzi pro úplné odtrhnutí od Maďarů a zjevné nepřátelství s nimi, a jako program pro rakouskou monarchii prohlašovali ústy J. Subbotiće [1]) zásadu, aby se

---

[1]) „P. Subbotić: že se usnesli Jihoslované na tom, že nemožno, aby tolik národů pod jednou vládou maďarskou zůstalo, že přijali zásadu, aby se každý národ sám pro sebe pod rakouskou monarchií organisoval a v ní, jak uzná, k jiným příbuzným národům se připojil. Národnosti aby se rozdělily, tak aby každá svou vlastní zprávu a své territorium měly, foederované mezi sebou jsouce." Protokoll zavedený o sezení výboru dne 7. června 1848 o 11. hod. dopoledne v archivu mus. v Praze.

každý národ sám pro sebe organisoval pod rakouskou monarchií a v ní, aby se připojil k jiným příbuzným národům, jak by toho potřebu uznal. Národnosti, dle stanoviska Jihoslovanů, měly býti rozděleny, každá národnost měla míti svou vlastní správu a své vlastní území, a mezi sebou měly býti národnosti federovány. Jihoslované, když hájili tento názor, musili viděti v mínění Slováků nepřátelství k své slovanské národnosti, poněvadž nemohli si mysliti, že by Slováci, s Maďary v jisté shodě žijící, mohli přispěti jim ku pomoci proti Maďarům nebo aspoň Maďarům nepomáhati. Rozdíl mezi míněním Slováků i Jihoslovanů byl veliký. Nejednalo se jen o dobu, kdy Slováci mají se od Maďarů úplně odtrhnouti, nýbrž vlastně o to, možno-li očekávati od Maďarů něco dobrého pro nemaďarské obyvatelstvo v Uhrách nebo nikoliv. Slováci v té záležitosti kojili se pro budoucnost dobrými nadějemi, Jihoslované v Maďary neměli důvěry žádné. Navrhovali-li Jihoslované toužící po každém znesnadnění situace pro Maďary se svého stanoviska odtrhnutí okamžité, stavěli se se stanoviska Slováků Štúr a jeho přátelé proti požadavku Jihoslovanů a to proto, že za poměrů existujících uznávali za potřebné „zůstati zatím na jakémsi legálním poli“. Slováci neměli národ tak ve zbrani připravený jako Hrvaté a Srbové, a nemohli proto brannou mocí hroziti. Slováci neměli doma ani dosti myšlénkově připravenou půdu, nemohli vystoupiti zjevně proti Maďarům, poněvadž by si byli odradili řadu dobrých pracovníků, kteří proti Maďarům postaviti se nijak odhodlati nemohli. Dolé-

hali-li Jihoslované přece na to, aby Slováci přijali jich stanovisko, nezbývalo Slovákům nežli se proti doléhání tomu ohraditi. „Každý národ," pravil za Slováky Hurban, „řídí se svými okolnostmi; proto přece chceme, aby Slované byli jedno v jedné velké říši. Vytýká se nám slabost, jako bychom nechtěli bojovati. Dají-li nám Maďaři, co slušno, nemožno nám je vykořeňovati, meč proti nim tasiti. Dovolí-li Srbům, co chtějí, nevytáhnou rovněž meč, sic by měli potupu před celým světem. Nedají-li Maďaři, pak ovšem boj!"

Odmítavé stanovisko Slováků, a tím vlastně sekce československé, v otázce postavení národností nemaďarských, především slovanských, v Uhrách k Maďarům nebylo stanovisko, které by nebylo mohlo dosáhnouti většiny. Sekce polsko-rusínská nebyla také pro naprosté okamžité vyhlášení odboje Maďarům. Poláci v Maďarech neviděli nepřátel svých vůbec a proto stavěli se po bok Slovákům. Polák Malisz na jevo dal náladu, která u jeho stoupenců v diskussi ovládla. „Kdybychom i v Haliči," končil svoji řeč, v níž shrnoval, co před tím byl řekl, „všech svobod nabyli, nemohli bychom se z nich těšiti, kdyby též ostatní bratří s námi jich neměli. Nevzbuzujte evropský boj bez svrchované potřeby; hledejte cesty pokoje k vyrovnání těch sporů, k získání svobod, a mějte i na nás postačitelný ohled a na naše svobody." Kdyby bylo došlo k hlasování, není pochyby o tom, které stanovisko bylo by bývalo přijato jako stanovisko slovanského sjezdu. Bylo by to bývalo mínění Slováků. Než k hlasování nedošlo. Aby spor se od-

dálil, naklonila se většina shromáždění k náhledu, že debatta vedená měla býti jen informací, a zároveň bylo upozorněno na to, že jednotlivé sekce mají nejdříve své potřeby zvláště projednati a pak teprve že se má jednati o schválení těchto potřeb celým sjezdem.

Počátek v jednání o jednotlivých částech návrhu Libeltova v sekcích byl učiněn již dne 7. června ráno před zahájením schůze výboru širšího po ukončení schůze výboru širšího bylo v jednání tom pokračováno.

Ve sboru československém [1]) dvě stanoviska se potýkala: stanovisko české a stanovisko slovenské. Čechové chtěli, aby všichni národové byli samostatní; ale neklonili se všichni, ba ne ani většinou, k tomu mínění, že by se dle ethnografických mezí měly utvořiti státy. Přijetí názoru toho považovalo se s české strany za nebezpečné a to proto, že by Slovanům tím vznikly boje s Maďary, Turky a snad i jinými národy.[2]) Češi jako požadavek svůj

---

[1]) „Zápis o poradě českého sboru dne 7. června 1848 od 9 až do 12 ráno“ v archivu mus. v Praze.

[2]) „P. Vocel: Jest to dávno žádost i myšlénka naše, aby tyto kmeny všecky, které jednou k sobě patřily, zase jeden politický spolek učinily; jedná se jen o to, jestli to právě nyní politicky jest vysloviti takové přání, jaký vliv by to asi na Poláky mělo? Jestli by to prozřetedlné bylo, abychom se tak naprosto toho pustili, co máme, pak že by povstala otázka, jestli konstituce pro Moravu platí, utvoříme-li novou říši? Že jest nebezpečno podle etnografických mezí chtíti utvořiti státy, z toho že by povstaly půtky s Turky i s Maďary i s celým světem skoro. To nás až posud zdrželo od vyslovení žádosti této a spojilo úžeji s Iliry; neb jinak

vztyčili spojení zemí koruny České, ale tím neřekli, jak soudí o postavení Slováků. Slováci ke koruně České nemohli se počítati, a přece jen dobře se zase cítilo, že otázka slovenská jest příliš úzce spojena s otázkou českou J. V. Štulc, aby smířil stanovisko historických mezí s potřebou přítomnosti, přimlouval se za obnovení velkomoravské říše, čímž by Slovensko přistoupilo dle jeho názoru k zemím českým, než návrhem tím rozporu nemohl býti učiněn konec a to proto, že se nejednalo ani tak o historické meze, nýbrž o to, aby usnesením a snad i prováděním usnesení nevznikly boje především s Maďary. Ostatně Slováci od koruny Uherské ani se odtrhnouti naprosto nechtěli, nýbrž žádali jen, aby od Maďarů nebyli utiskováni a mohli s nimi společně jako stejně oprávněná národnost žíti; Slováci báli se dokonce i připojení k Čechám a to proto, že neměli naděje, aby v Čechách požívali větších výhod v platech, veřejném mluvení a rokování nežli Češi. Češi nemohli tudíž více chtíti nežli vysloviti se hlavně pro spojení zemí koruny České pod centrálními úřady a přimlouvati se, aby utlačování Slováků přestalo, a stanoviskem tím vyhověno bylo oběma stranám, české i slovenské. „Žádosti naše," pravil Slovák Hurban, „k slovanskému sjezdu jsou, aby dal, co může, sympathii i srdce, aby chránil, jakkoli může, národnost naši proti Maďarům, jinak nežádáme nic více. Nežádáme připojení ku koruně

bychom zabrániti nemohli, aby Poláci o podobné rozvázání nemilých svazků usilovali." Protokoll české sekce ze 7. června 1848 v archivu mus. v Praze.

České . . .“ „Odtrhnouti se však z nynějších poměrů,“ končil Hurban, „zrušiti tisícileté formy, třebas potlačující, není tak snadno. A konečně opětuji, ani Česká ani Uherská koruna nemá žádného významu bez nových myšlének.“

Třetí část návrhu Libeltova v sboru československém až na nepatrné, spíše formální změny přijata byla bez delšího debattování. Jen při článku prvém, kde se jako prostředek doporučoval sjezd slovanský dvakráte do roka konaný, nastal spor, který od vzniku myšlénky na sjezd se stále a stále opakoval. Byla to otázka, jaký je poměr sjezdů k sněmům. Po odpovědi v té věci musili se zvláště ptáti ti, kdo sjezdu slovanskému přičítali jen mravní význam. Kollise mezi sjezdy a sněmy mohla vždy nastati; jak by ji bylo možno předem odstraniti? Rytíř J. z Neuberku rozpor chtěl rozřešiti návrhem, aby sněmy předcházely sjezdům a sněmy aby obesílaly zvláštními deputacemi sjezdy slovanské, a ukončení počátku proti tomuto pořádku se beroucího viděl v tom, že by rakouský sněm všeobecný se postaral o zákonodárné stvrzení všeho, co na sjezdu slovanském v Praze bylo vypracováno. Že by sjezdy slovanské měly velkou budoucnost, o tom již tehdy se pochybovalo (Dr. Frič [1]), již tehdy vidělo se v nich něco, co je jen v době přechodní možné a co zanikne, jakmile neurovnané poměry přijdou do jistých drah.

[1]) V sezení českého sboru dne 7. června r. 1848 pravil Dr. Frič: „Spojení i potvrzení ustanovení sjezdu svým časem samo sebou přijde, prozatím jen ať se opětují sjezdy slovanské jakožto přechod, pak přijde bližší státní spojení.“

Aby sjezd přece měl větší váhu nežli mravní, k tomu působil zvláště sbor jihoslovanský. Dožadoval se, aby se jednalo a ku konečné odpovědi přišlo o smlouvě slovanských národů v Rakousích k uchránění a pojištění jich národností a k vydobytí práv tam, kde jich nebylo. Sbor československý rád v té věci podléhal nátlaku Jihoslovanů. Šafařík, který o otázce nejvíce přemýšlel, s odpovědí na otázku danou zvítězil v sboru československém, poněvadž mohl ji podepříti důvody nejsilnějšími. Šafařík přimlouval se za to, aby se všichni účastníci sjezdu slovanského zavázali čestně, že se přičiní o potvrzení smlouvy sjezdem vypracované od jednotlivých sněmů, a nepochyboval, že závazek ten dá se lehce vyplniti. V Čechách schválení elaborátu sjezdového bylo věcí jasnou, stejně mohlo se schválení předpokládati od prozatímní vlády srbské právě utvořené a od Hrvatů; pochybnější byl již výsledek na sněmu haličském, a dokonce nedalo se mysliti, že by Poláci k smlouvě přistoupili. Sjezd chtěl utvořiti smlouvu foederační a utvoření její mělo býti zabezpečeno prohlášením zásady, že smlouva foederační již platí, jakmile dva národy k ní přistoupí. Ostatním bylo zůstaveno přistoupiti později. Uzavřením spolku a uskutečněním foederace neměly býti vyloučeny ostatní neslovanské národy v Rakousích, těm ponechána býti měla volnost, aby po uzavření spolku přistoupily. Sdružení na počátku utvoření mělo se vztahovati jen na Slovany a nemělo znamenati moc svrchovanou pro spolek. Slované nechtěli se svojí národní foederací zároveň dosáhnouti souverenity,

jich spolek měl býti takový spolek, jako jsou ve státu spolky náboženské. „My Slované," odůvodňoval Šafařík, „jsme od dávna pokořeni v nejtěžším otroctví, až posud přelévají se Slované do jiných forem; až posud jsou naši hrdinové za Němce vydáváni, a vítězství slovanskou krví vydobytá přivlastňují si Němci, až posud jsou naše národy jenom k tomu vychovány, aby co vojáci pro slávu německou sloužily; nemáme úřadů, nemáme škol, nemáme soudů. Až posud musí v Maďarsku Slovák zakrývati svou národnost, a buďto mlčet aneb za Maďara, i také někdy za Němce se vydávati. On nesmí mezi Maďary jako Slovan žíti. To vše přestati musí. Jméno naše jest tam posud zohaveno, jen klení nejhoršího druhu a lání jest na Slovana v Maďarsku slyšet. To vše musí se změniti, Slovan musí rovná práva míti jako Němec i Maďar, ano Slované musí býti napřed, na první místo postaveni. Když 18 millionů Slovanů lopotí se i krev svou pro soustátí rakouské prolévá, tu zajisté záslužno, aby byl nejdříve Slovan, pak Němec, Maďar, Valach jmenován, v tom pořádku musí se národové rakouští v budoucnosti uváděti. O to se ale nyní musíme zasaditi, aby se to stalo, toť jest úloha slovanského sjezdu. Nemůžeme-li to, tuť jest zajisté lepší, abychom se ihned rozešli. My nechceme sobě souverenitu osobiti, vyloučiti Maďary a Němce z našeho spolku, nýbrž chceme udržeti soustátí rakouské, vydobýti si stejná práva s Maďary a Němci." Akt smlouvy měl se skládati z dvou částí, z prvé, která by pojednávala o svazku národů slovanských v rakouské říši, z druhé, která sdělovala

žádost Slovanů ostatním rakouským národům, aby přistoupili k spolku zaraženému, jedná-li se jim o zachování říše rakouské.

Jak se zachovala sekce polskorusínská k jednotlivým oddílům návrhu Libeltova ve schůzích svých od 7. června počínajíc, o tom zpráv dostatečných a spolehlivých nemáme. Že rokování v tomto sboru byla velice bouřlivá a jednání rozptýlené, toho mohli bychom se dohadovati již ze samého sestavení sboru, kdyby nebyly o této věci zprávy věrohodné.[1]) V sekci polskorusínské byli Poláci ze Slezska, z Haliče, ze zemí mimorakouských, Rusíni z Haliče, a konečně i Velkorus, každá z těchto skupin měla své zvláštní zájmy, a pro zájmy ty přirozeně sváděny byly půtky. Jako sbor československý, tak i sbor polskorusínský hned dne 7. června 1848 pro návrh adressy sjezdu slovanského k panovníkovi postavil svoje požadavky, ale že požadavky ty nebyly míněním ve sboru polskorusínském všeobecně zastávaným, snadno dá se domysliti. Rusíni, v čele majíce Borysikiewicze,[2]) byli plni nedůvěry k Polákům v Haliči pro nebratrské jednání jejich s Rusíny a přáli si proto, aby Halič, co se týče státní správy, rozdělena byla na část polskou a rusínskou. A Rusíni byli by bojem proti Polákům vyplnili hojně schůzí, kdyby nebyli se Češi do sporu přihlásili jako prostředníci.

[1]) Dopis Fialkův Burianovi z 26. června 1848. Čenský F.: Z dob našeho probuzení. V Praze 1875. 199—200.

[2]) Moraczewski J.: Opis pierwszego zjazdu słowiańskiego. Poznań 1848. 30—31.

Konečně bylo učiněno dohodnutí, které mělo zajišťovati i jedinou správu státní pro Halič i vzbuditi důvěru u Rusínů, že s nimi se bude rovnoprávně jednati jako s Poláky. Ve školách v Haliči jazyk vyučovací měl se určovati dle poměru žáků; bylo-li by Poláků více, mělo se učiti polsky, kdyby Rusínů, pak vyučovati se mělo v jazyku těchto. Jako ve školách podobně mělo se dáti i u gardy národní. U soudů mělo se dáti na podání v takovém jazyku vyřízení, v jakém podání bylo učiněno. Při jednání měl každý právo mluviti svým jazykem. Na sněmu pak měly býti oba jazyky stejně oprávněny. Všecky tyto články byly ovšem jen soukromými úmluvami mezi Poláky a Rusíny a učiněny byly proto, aby Rusíni dali se nakloniti pro jedinou správu státní Haliče; měly-li však míti jistého praktického významu, bylo potřebí, aby byly na sněmu haličském předloženy a staly se zákonem. A ani tomu Poláci se nevzpírali, poněvadž vzpírati se, bylo by znamenalo, že návrhy své nemyslí opravdově.

Poláci ze Slezska v jednáních sboru polsko-rusínského mluvili pro odtržení Slezska od koruny České a připojení té části rakouského Slezska, kde se mluvilo polsky, k Haliči. Slezští Poláci hned adressou z 3. června r. 1848 [1]) obrátili se na sjezd a prohlašovali, že hlásí se k té zásadě, aby státy byly založeny na národnostech, a jako následek principu toho pro sebe žádali obnovení spojení Slezska s mateřskou zemí polskou a nepřáli si jen

[1]) Nár. Noviny 1848. 312.

spojení rakouského Slezska s Haličí pod stejnou správou, nýbrž i téhož postavení pruského Slezska s Polskem. Že vyplnění těchto tužeb mělo býti krokem k utvoření samostatné polské říše, můžeme tvrditi i tehdy, kdyby zprávy účastníka sjezdu v sekci polskorusínské nás na to neupozorňovaly.[1])

Odtržení Haliče od říše rakouské a snaha, aby monarchie rakouská se udržeti nemohla, ve většině Poláků, v Rusovi Bakuninovi[2]) ve sboru polskorusínském nalezla nejhorlivější tlumočníky. A ač není možno za sporné pokládati, že za výroky, které proti Rakousku v tomto sboru byly učiněny, zodpovědnost spadala na původce výroků,[3]) přece nelze ubrániti se mínění, že zodpovědnost nésti musí také celý tento sbor. Většina jeho byla pro obnovení dávné Polsky, většina jeho byla následkem toho proti udržení hranic říše rakouské tak, jak říše ta tehdy byla, a většina ta tím stála proti smýšlení sboru československého i sboru jihoslovanského, proti jejich austroslavismu. To, co bylo od sboru polskorusínského dne 7. června r. 1848 jako přání Poláků a Rusínů haličských přijato pro návrh adressy sjezdu slovanského k panovníkovi, žádalo sice autonomii a samosprávu Haliče, jen že

---

[1]) „Posen, das auf diesem Kongresse gleichfalls vertreten war — sollte eben so einen besondern Staat bilden unter preussischer Oberhoheit, bis sich die Bestandtheile von Polen zu einem selbständigen Polenreiche verbinden. Malisz Carl: Der Slawen-Kongress und die neuesten Ereignisse in Prag. Mannheim 1848. S. 11.

[2]) Riegrův (dle sdělení p. prof. Dr. B. Riegra) článek Bakunin v Riegrově Slov. Nauč. I. 450.

[3]) Bohemia, 10. srpna 1848.

ne z ohledů na říši rakouskou, nýbrž jako krok k uskutečnění programu: obnoviti starou říši polskou.

Sbor jihoslovanský, o jehož činnosti máme jen chudé zprávy, byl v názorech svých sboru československému nejbližší. Jihoslované s Čechy společně drželi se programu austroslavismu a proto hned ve schůzi dne 7. června jednomyslně se prohlásili proto, aby Rakousko nepočítalo na nějaký společný sněm s Německem. Jihoslované jako Češi postavili se proti Frankfurtu a jako důsledek svého dohodnutí žádali na Slovincích, kteří obeslali parlament franfurtský,[1]) aby své poslance odvolali. Dalo-li se docíliti v poměru Jihoslovanů k Frankfurtu záhy jednoty, hůře by to bylo šlo, kdyby se bylo začalo konkretněji jednati o vnitřních záležitostech jihoslovanských. Spory však byly zažehnány pro tu chvíli a to proto, že Srbové žádali jen povšechně o vyplnění všech usnesení srbského sjezdu v Karlovicích, Hrvati povšechně za schválení všeho, co bán učinil pro samostatnost království hrvatského, slavonského a dalmatského, a Slovinci jen za spojení v Slavonii, se společnou vládou v Lublani. Úvahy, zda provedení těchto žádostí nevedlo by k rozporům, nebyly vyvolány a tak bez rokování dlouhého přijato pro návrh adressy k panovníkovi něco, co k všeobecné spokojenosti všech národů slovanských na jihu provésti se nikdy nedalo. Klid jednání přerušilo jen

---

[1]) Apih Jos.: Die slovenische Bewegung im Frühjahr und Vorsommer 1848. Oest. Jahrbuch 1892. 196—198.

vyslovení jediné tužby zástupcem města Dubrovníka, hr. Gjurgjevićem,[1]) aby Dubrovník nebyl spojen s Dalmacií v jediné tělo, nýbrž aby jako samostatný úd byl zastoupen na sněmu rakouského mocnářství vedle Dalmacie, Hrvatska, Slavonie a Srbské Vojvodiny. A i toto přání sbor jihoslovanský, pro velké zásluhy města Dubrovníka, slíbil uvážiti nevěda, jak zde vyhověti. A v téže schůzi, kdy přání to bylo vysloveno (7. června), nepřijal je sbor jihoslovanský ani jako materiál pro návrh petice k panovníkovi.

První plod jednání sjezdu slovanského byl manifest k národům evropským. Dne 12. června r. 1848 byl čten a přijat. Není to dílo ani jediného stylisty, ani jediného názoru světového. Vypracoval je odbor diplomatický, zvláště členové jeho Zach, Libelt, Bakunin a Fr. Palacký. Ducha manifestu charakterisují konečná slova: „Ve jménu svobody, rovnosti a bratrství všech národů“, variací hesla toho je vlastně celý manifest. Slované pozbyli svobody, v které žili, počínají se jí domáhati v chvíli, kdy padla všechna pouta feudalismu a navrácena byla jednotlivci nepromlčitelná věčná práva, Slo-

---

[1]) V protokolle sekce jihoslovanské dne 7. června r. 1848 dopoledne čteme: „XXXIX. Grof Gjurgjević zjavljuje, da misli da može kao obću misao Dubrovnika predstaviti, da Dubrovnik neće da se s Dalmaciom kao jedno tělo smatra nego da se u svojim granicama kao osobiti član uzima, i kao takav skupa u savez s Dalmaciom, Horvatskom, Slavoniom i Vojvodinom srbskom u jedan savez Monarkie Austr. pod dinastiom Habsb. — Odděllenje misli, da se ova želja Dubrovnika grada koji je o Jugoslavenstvu toliko zaslugah sebi pribivao, uvažiti može.“ (V archivu mus. v Praze.)

vané chtějí svobodu, a to svobodu pravou, neskrývají heslem tím žádné choutky po panství. „My Slované,“ stojí v manifestu, zaznamenáno pérem Palackého,[1]) „zavrhujeme a v ošklivosti máme každé panství pouhé síly, stavící se zákonům v bok; zavrhujeme všecka privilegia i nadpráví, jakož i všecky politické rozdíly stavův; žádáme bez výjimky rovnost před zákonem i stejnou míru práv a povinností pro každého; kdežkoli mezi milliony i jeden porobek se rodí, tamť ještě pravé svobody neznají.“ A svobodu takovou nežádají si Slované jen pro jednotlivce, nýbrž i pro celé národy. Jsou proti utlačování národností, ať se děje kdekoliv a kýmkoliv, a chtějí vždy napomáhati utlačovaným k dobytí jich práva. Heslo svobody, rovnosti a bratrství diktovalo původcům manifestu, aby vyslovili se proti absolutismu a prohlásili se pro vládu konstituční, aby přijali program přeměny císařství rakouského ve spolek národů rovnoprávných. Jednota mocnářství rakouského měla býti stejně vážící požadavek jako potřeby národů. Pro tyto snahy dovolávali se Slované sympatií celé Evropy. Nechtějí nic než spravedlivost, a na pochodu k ní nadějí se pomoci Evropy. Evropa nemá příčiny báti se snah slovanských, nemá příčiny dáti se strašiti slovem „panslavism“. Poláci chtějí na-

---

[1]) Fr. Palackého spisy drobné. Díl I. Vydal Dr. B. Rieger. V Praze (1898) 48. — Fr. Palacký z manifestu k národům evropským nepřičítal si autorství odstavců, v nichž „touží se o nápravu útisků, které Slovanům trpěti od Maďarů, v Německu a Turecku, a navrhuje se všeobecný evropský sjezd národů k vyjednávání všech mezinárodních otázek.“

byti zase své ztracené samostatnosti.[1]) jsou proti trhání zemí, jaké se tehdy mělo provésti zvláště v Poznaňsku, a ohrazují se proti odnárodňování Slovanů v Lužici, Poznani a v Prusku východním i západním. Slované v Uhrách touží, aby přestalo utlačování národností nemaďarských a aby zavedena tam byla rovnoprávnost. A je to zájem nejen Slovanů, ale celé Evropy, aby i Slované v Turecku mohli se rozvíjeti jako svobodné národnosti. Slované na sjezdu nechtěli se spokojiti jen s prohlášením svých snah před národy evropskými, chtěli i učiniti krok, aby sympathie své k národům slovanským národové neslovanští mohli skutkem projeviti, a proto ukončovali manifest návrhem „k obeslání všeobecného evropského sjezdu národů na vyjednávání všech mezinárodních otázek“. Slované kojili se nadějí, že svobodní národové spíše se dohodnou nežli diplomati, ale kojili se nadějí, která skutečnosti málo odpovídala.

Manifest k národům evropským byl první, ale také poslední hotový plod sjezdu slovanského. Ostatní úkoly sjezdu svěřené jednotlivým výborům nedospěly ku konci. Ani návrh pro petici k panovníkovi nenalézal se v konečném stadiu, k jeho hotovosti úplné chyběla forma. Petice k panovníkovi druhým výborem pracovaná měla se skládat

---

[1]) „Pozdvihujeme rázně hlasů svých za nešťastné bratří naše Polany, jenž ošemetným násilím přivedeni jsou o svou samostatnost; vyzývajíce vlády, aby napravily konečně starý tento hřích, tuto kletbu, tížící dědičně na kabinetní politice jejich, spoléháme v tom na soucit celé Evropy.“ Fr. Palackého spisy drobné. Díl I. Vydal Dr. B. Rieger. V Praze (1898). 49.

z dvou částí: z úvodu, jehož napsání bylo svěřeno A. Helclovi z Haliče,[1]) a z žádostí národů slovanských, jež by byly od sekcí jednotlivých podány. Obě strany vykonaly úkol svůj, ale poslední úpravy petici se nedostalo. Petice byla určena pro „císaře a krále", byla proto omezena jen na veškeré národy slovanského kmene v Rakousku, zásady vyslovovala v úvodu ty, jimiž bylo naplněno každé zasedání sjezdu. Národové dosáhli svobody, ale udělení svobody přivodilo Slovanům vážný stav, v kterém jen panovník může rozhodnouti účinně a zameziti neštěstí, poněvadž mu po Bohu leží v rukou osudy národů. V Rakousku „národnosti od sebe vzdalované stojí nepřátelsky proti sobě; důvěra a ouvěrek zmizely jsou, stav důchodů jest zkažen, obchod a průmysl hyne; státní svazek Rakouska očihledě rozpouští se; poměry tovaryšstva lidského a občanstva jsou v samých základech svých znamenitě zviklány." [2]) Nemá-li Rakousko zahynouti, je nutno, aby spočívalo na svobodném vývoji všech, zvláště slovanských, svých národností, a aby rozličné národnosti jeho byly zde stejně oprávněny. Jak si sjezd slovanský tento svobodný vývoj a rovnoprávnost představoval, to vyjasniti měla panovníkovi druhá část petice se specielními návrhy. Návrhy ty, přání to jednotlivých národů slovanských, vycházely se stanoviska svobody národnosti, ale různily se v otázce, jak má býti provedena foederace Rakouska, zda to má býti foede-

[1]) HZ. v ČČM. 1848. II. 12.

[2]) HZ. v ČČM. 1848. II. 43.

race zemí či národů, a jednoty v tak důležité otázce petice se nikdy nedodělala. Ze sekce československé Češi i Moravané podali, každá část zvlášť, stylisaci svých přání, Slováci spojili se s Rusíny uherskými. Rusíni a Poláci v Haliči formulovali svá přání jako Haličané, Hrvati, Srbové a Slovinci samostatně každý národ vyslovoval své tužby.

Čechové prohlásili, že k spokojenosti své nežádají si více, nežli co bylo jim slíbeno patentem z 8. dubna r. 1848, Čechové z Moravy chtěli se také spokojiti, kdyby, pokud se týče zřízení zemského a zřízení obcí, dosáhli toho, čeho Čechové dosáhli patentem z 8. dubna 1848, ale dodávali, že si přejí, aby Morava zůstala samostatný úd koruny české, a spojení s korunou spočívalo by jen v tom, že by kompetence nejvyšších zodpovědných úřadů pro Čechy rozšířena byla i na Moravu, že by se výbory sněmů obou zemí scházely ke společné poradě; jinak „národ český a moravský“ měli si vzájemně zaručiti občanskou svobodu a rovnost národností. Slováky k Rusínům uherským připojil společný nepřítel, Maďaři, zvláště tehdejší uherské ministerstvo, a z nepřátelství toho vyplývající stejné prostředky. Slováci a Rusíni v Uhrách žádali, aby byli od Maďarů uznáni za národ a měli s Maďary ve sněmě stejná práva. Maďaři chtěli pro sebe svobodu, a svobodu proto chtěli pro sebe i Slováci i Rusíni uherští. Dáti svobodu těmto slovanským národům v Uhrách znamenalo tehdy vyplniti jich přání, aby Slováci i Rusíni uherští měli své národní kongressy se zvláštním stálým slovenským

a rusínským výborem; tyto výbory měly by právo a povinnost bdíti nad národními právy Slováků a Rusínů a měly býti výkonnou mocí pro snesení kongressů národních. Svoboda a rovné právo ukládaly Slovákům a Rusínům uherským požadavky, aby si mohli zříditi národní školy „jak počáteční tak realní, měšťanské, ústavy dioecezní a ústavy pro vychování učitelů, dále ústavy literární vyšší, jakož gymnasia, lycea, akademie, ústav polytechnický a jednu universitu.“ Na všech těchto ústavech řečí vyučovací měla býti slováčtina a rusínština a na všech těch ústavech měla platiti zásada svobody vychování národního. Slováci a Rusíni uherští netoužili po žádné nadvládě nad Maďary, nýbrž chtěli jen jako národy rovnoprávné v klidu ve státě vedle Maďarů žíti. Ku klidnému spolužití myslili, že bude dobře, aby se národové v Uhrách poznali a dorozumívati se mohli, a proto pojali mezi své požadavky přání, aby založeny byly na zemské útraty stolice řeči slovenské a rusínské pro Maďary, a maďarské pro Slováky a Rusíny. První krok se strany maďarské, který by sliboval, že se Slovákům i Rusínům v Uhrách mají vyplniti jich přání, mělo býti propuštění Slováků uvězněných pro zastávání národních práv a nebránění v zakládání spolků, „ježto by měly za cíl napomáhati rozkvětu života slovenského nebo rusínského.“ [1])

Poláci i Rusíni v Haliči společně jako Haličané formulovali svoje přání. Země přivodila jich společenství. Vycházeli ve formulaci svých žádostí

---

[1]) HZ. v ČČM. 1848 II. 48.

ze slibu konstituce učiněného dne 15. března a poněvadž, až na svobodu tisku, ze slibu konstituce „žádného jiného dobrodiní“ nenabyli, prosili za to, co bylo již žádáno v jich peticích dříve podaných.[1]) Program Čechů byl jim vzorem. Žádali, aby jako Čechům i jim, obyvatelům Haliče, byly povoleny centrální úřady pro Halič a aby v brzku byl svolán ústavní sněm zemský, „jenž by uzavíral o všech záležitostech zemských, ještě před sestoupením říšského sněmu ve Vídni“. Poláci a Rusíni haličští zastoupení své na tehdejším postulátním sněmu neuznávali za spravedlivé a proto do žádostí svých pojali bod, aby byl pro sněm haličský vydán nový volební zákon, a to takový, že „by učinil sněm pravým zastupitelstvem národu a obou haličských národností“. Otázka národností v Haliči nebyla nijak uspokojivě upravena. Ani odpovědi na petici haličskou a krakovskou, ani ministeriální dekrety z 9. a 19. května nebyly dostatečným a ústavě přiměřeným pojištěním národnosti polské a rusínské, a proto Poláci a Rusíni haličští vypracovali na sjezdu slovanském zásady upravení národnostní otázky v Haliči a žádali panovníka za realisování těchto zásad. Usnesení Poláků a Rusínů haličských v otázce národnostní týkalo se užívání jazyka v úřadech, školách, při národní gardě a při centrální vládě. Jazyk úřední v každém obvodě měl býti určen dle většiny obyvatelstva. Činili-li Poláci většinu, měl to býti jazyk polský, činili-li ji Rusíni,

[1]) Springer A.: Geschichte Oesterreichs seit dem Wiener Frieden 1809. Leipzig 1865. II 306.

měl to býti jazyk rusínský. Nicméně však zabezpečovalo se „všechněm úřadům obcí i měst užívání jazyka místního převládající lidnosti“; také každému krajanovi zabezpečovala se „svoboda užívání jazyka polského neb rusínského v každém jednání s vládou, která v témž jazyku odpovědi udělovati bude.“ Právo k úřadu měl míti každý krajan bez rozdílu národnosti a při dosazování úředníků od lidu nevolených mělo se šetřiti vždy národnosti. V okresech národnostně smíšených měli úředníci býti znalí obou jazyků. Jazyk vyučovací ve školách farních, triviálních a normálních určiti se měl dle většiny obyvatelstva v obci, menšiny však měly právo zříditi si pro svou národnost školu, chtěly-li tomu. V celé Haliči v třetí třídě normální vyučovati se mělo jazyku menšiny, t. j. ve školách polských jazyku rusínskému, v rusínských jazyku polskému. Gymnasia měla býti zvláště pro každou národnost a počet jich závisel dle počtu přihlašujících se. V každém gymnasiu vykládati se měla literatura obou národností. Na lyceích a universitách mohlo se přednášeti v kterémkoli jazyku. Velení při národní gardě ustanoviti se mělo hlasováním při volbě náčelníků, za odznaky však měla míti garda „štíty obou národností vedle sebe“. Společná vláda centrální měla s úřady rusínskými po rusínsku a s polskými po polsku jednati. Na sněmu, pro jehož zastoupení měl v budoucnosti býti návrh vypracován, mělo se zajistiti volné užívání obou jazyků zemských. Nálezy a nařízení sněmovní i vládní měla se vydávati v obou jazycích. Jako nutný dodatek rovného práva národnosti polské a rusínské bylo

nutno stanoviti i rovnocennost vyznání náboženských. Proto bylo zvláště vytčeno, že všechna vyznání v zemi mají se státi stejně oprávněna v právech svých, v duchovenstvu, v hodnostech a v důchodech. Otázka rozdělení Haliče na dva zvláštní administrační okruhy nebyla na sjezdu slovanském rozhodnuta, nýbrž odložena jako předmět pro konstituční sněm haličský.

Poslední bod žádostí Poláků a Rusínů v Haliči dotýkal se stavu tehdy přítomného, otázky, jak naložiti s těmi úředníky, kteří vyhověti nemohli vysloveným přáním, buď že jazyka byli neznalí, buď že klonili se k starému systému vládnímu. Žadatelé přáli si propuštění úředníků takových z jich míst a zaměstnání jich jinde; a kdyby propuštění úředníci jinde nemohli nalézti zaměstnání, měla jim býti pojištěna »systemální pense na útraty země od stavů zemských.«

Srbové z Uher a zemí spojených nedali do návrhu petice sjezdu slovanského k panovníkovi specielní vypočtení svých přání. Žádali jen, aby splněno bylo, co sjezd srbský v Karlovcích uzavřel, a aby bylo potvrzeno vše, co zatímní vláda vojvodiny srbské v Karlovcích ve smyslu usnesení sjezdu Karlovického ustanovila nebo ustanoví. Necháme-li stranou poslední přání budoucnosti se týkající, znamenala žádost Srbů jistě tolik, aby potvrzen byl za patriarchu Josef Rajačić, arcibiskup Karlovecký, i za vojvodu Štěpán Šuplikac, a aby krajiny Srby obydlené byly spojeny ve vojvodinu srbskou pod vrchním panstvím koruny uherské.

Právě tak všeobecně jako Srbové formulovali

své žádosti Hrvati. Dovolávali se schválení všeho, co bán hrvatský Josef Jelačić dosud byl vykonal k »prospěchu dynastie, národnosti a municipální samostatnosti království chorvatského, slavonského a dalmatského«, a jako Srbové tak i Hrvati žádali do budoucna o splnění všeho, co bude žádati sněm království dalmatského, hrvatského a slavonského. Nehledíme-li na přání do budoucna, měl tuto nejméně panovník ztvrditi jako pravoplatné uvázání se Jelačiće jako bána ve správu zemskou vlastního království hrvatského a slavonského, Vojenské hranice a hrvatského Přímoří, měl jasně vypověděti nepřátelství ministerstvu uherskému a měl tím prohlásiti jmenování generála Hrabovského plnomocným vojenským komisarem v těchto zemích (10. května) od palatina arciknížete Štěpána za skutek protizákonný.

Slovinci z vévodství štýrského a království illyrského formulováním svých žádostí prozradili, že se hlásí k názorům mezi nimi šířeným Janem Bleiweisem. Přáli si, aby všichni Slovinci, v Štýrsku, v Krajině, v Korutanech a v Přímoří, byli spojeni v jediný politický celek v království „Slovenii“ se společnou vládou v Lublani, a žádali, aby jazyk jich byl jazykem „diplomatickým«, aby byl uveden ve školy, kanceláře i soudy, a aby každý úředník byl povinen jich jazyk dokonale znáti. Prosili též za zřízení kulturního střediska svého, za zřízení university v Lublani.

Protestem všech Slovanů proti Frankfurtu měla se ukončiti petice od sjezdu slovanského k panovníkovi. Čechové, Moravané a Slovinci,

jichž tato věc přímo se dotýkala, jako první peticí upozorňovali vladaře na nebezpečí, jež by suverenitě státu rakouského vzejíti mohlo od zákonodárného parlamentu zahraničného, ostatní Slované projevovali tam s nimi jednomyslně souhlas.

„V úmyslu našem," a tím mohutným prohlášením měla končiti petice sjezdu slovanského k císaři a králi, „není utvoření žádného státu slovanského" . . . „Žádáme před stolcem Vaší Císařské Milosti, aby zákon lásky k bližnímu: bratrské stejné oprávnění, i při nás velice ukřivděných a těžce dotýkaných Slovanech, kteříž přirozenému našemu domu císařskému věrně oddáni jsme, přiveden byl ve skutek." [1])

Dostalo-li se petici sjezdu slovanského k panovníkovi aspoň takového propracování, že jen forma chyběla k úplnému jejímu ukončení, nedostalo se třetímu aktu, jejž měl sjezd vypracovati, ani propracování obsahem, tím méně zpracování formálního. Třetí akt měl se týkati vypracování smlouvy mezi větvemi slovanskými v Rakousku »k pojištění sobě národnosti a národních práv tam, kdež jich již požívají, a k vydobytí jich sobě tam, kde jich posavad zbaveni jsou". Návrhů smlouvy zmíněné vypracováno bylo několik, než bohužel ani jediný se nám nezachoval. Jen kusé zmínky zpravují nás o tom, jakého asi rázu byly návrhy přednesené. Libelt a M. Bakunin podali návrh smlouvy, který nevztahoval se jen na Slovany rakouské, nýbrž pamatoval i na jiné větve slovanské

---

[1]) HZ. v ČČM. 1848. II. 49.

mimo Rakousko, Fr. Zach vypracoval návrh foederativní smlouvy všech národů v Rakousku k novému zřízení říše rakouské. Nevíme, co více oba návrhy obsahovaly, to však na jisto jest postaveno, že ani jeden ani druhý sjezdem přijat nebyl a to z důvodu, že sjezd jednati o návrzích takového rozsahu prohlásil se nekompetentním. Aby celá záležitost mohla rychleji bráti se ku předu, vytkl dne 11. června [1]) kníže Lubomirski zásady spolčení Slovanů v Rakousku na základě konstitučních svobod, ke vzájemnému hájení a zvelebení jich národností, a přičinil se o ustavení zvláštního výboru, který by zásady vyslovené zpracoval. Ve výboru zasedal mimo jiné Jan ryt. z Neuberka. Dne 12. června dopoledne výbor byl s prací svojí hotov, a jednalo se jen o to, aby vypracovaný výborem návrh po debattě došel schválení sjezdu. Než, bohužel, k tomu nedošlo. Vypuknuvší bouře přetrhly ukončení této práce. Jak zněl a co obsahoval návrh výborem formulovaný, toho pověděti nemůžeme. Hned roku 1848 všechny návrhy třetího aktu se týkající přišly „k ztracení“, a z těch, kdo jednání byli přítomni, nikdo ani později nezapsal nám zprávy důkladnější. Z věrohodného, ale stručného záznamu současného dovídáme se aspoň tolik, že v návrhu výboru byla stanovena výjimka, aby návrh byl předložen k potvrzení sněmům v rakousko-slovanských zemích, v Čechách, Moravě, Haliči, Hrvatsku atd. a bylo

---

[1]) V archivu mus. v Praze nalézá se „Zpráva o třetím aktu“. V té se praví: „Posledního dne kníže Lubomirski vytknul zásady atd.“ Stalo se tak tedy 11. června.

tam naléháno na zřízení stálého výboru, který by o to pečoval, aby se vydával slovanský časopis, zřídila slovanská bibliotéka, založila slovanská akademie nauk atd. — — —

* * *

K vnitřnímu jednání sjezdu slovanského družilo se několik projevů vnějších, které v paměti utkvěly navždy těm, kdo byli na sjezdu přítomni. Byly to projevy vnějšího rázu, ale projevy velebné a mohutně působící i po letech, projevy svědčící, s jakou nadšenou láskou a snášelivostí přišli Slované do Prahy porokovat si o svých zájmech.

Dne 4. června r. 1848 ráno o 10. hodině slavili účastníci sjezdu slovanského první náboženské sbratření.[1]) U sochy sv. Václava na náměstí Václavském sešli se přítomní Slované, aby vyslechli slovanskou mši, již sloužili srbský protopresbyter Stamatović s presbyterem N. Gruićem. Bylo to radostného nadšení! Členové Slavie s oštěpy, studenti v řadách, bíle oděná děvčátka, stuhy a prapory slovanských barev, košíky s květinami, hoši přistrojení za „vnuky blanických rytířů“, účastníci sjezdu v krojích národních, hlahol zbožných písní (Gospodine, pomiluj ny), modlitby za velikány slovanské, císaře Ferdinanda, patriarchu Rajačiće, za cara Dušana, krále Sobieského, Petra Velkého,

---

[1]) Schopf F. J.: Volks-Bewegung. Leitmeritz 1848. Hft. V. 18 a d.

Jiřího Černého, Jiřího z Poděbrad, J. Jungmanna a j. a j., přijímání těla a krve Páně od členů sjezdu slovanského vyznání pravoslavného, výkřiky nadšení a volání slávy, to všechno splývalo v duších přítomných ve velkou radost jedinou, v radost „vítězoslávy slovanského ducha“.

A nemenší radostnou vzpomínku nežli mše slovanská zanechala po sobě u účastníků beseda slovanská na Žofíně dne 10. června 1848 pořádaná, kde ve veselém tanci, oděni v kroje národní, bavili se s Čechy z daleka přišlí Slované.[1])

Boží Hod svatodušní dne 11. června byl údům sjezdu slovanského dnem odpočinku. Užili ho k tomu, aby Bohu díky vzdali za vše, co dosud vykonali. Kanovník lvovský řecké církve sjednocené Hynelevyč sloužil proto v Týně slovanským jazykem mši svatou právě asi za tak povznesené nálady, za jaké týden před tím P. Stamatović sloužil mši slovanskou dle řádu nesjednocené církve řecké. — —

Dne 14. června r. 1848 měla býti konečná veřejná schůze sjezdu slovanského. Delší pobyt v Praze zvláště Jihoslovanům pro události na jihu stával se nemožným. V poslední schůzi sjezdové mělo dojíti k schválení publikování veškeré práce sjezdu a sjezd tím měl býti formálně uzavřen. Než toto ukončení sjezdu nestalo se skutkem. Dne 12. června vypukly bouře v Praze, a jimi překaženo bylo, aby se členové sjezdu mohli naposledy ještě dne 12. června sejíti. Za hřímání děl a pušek

[1]) HZ. v ČČM. 1848. II. 13.

stalo se jednání o tak důležitých otázkách, jaké projednati měl sjezd slovanský, nemožným. Nebylo tedy k tomu ani času ani dosti klidu. A konečně ani hned po ukončení bouří nedalo se mysliti na to, že by se v jednání sjezdu dalo pokračovati, ač mnozí z účastníků v to doufali.[1])

Vypuknutí bouře obrátilo oči vlády více na sjezd a hledalo vinu vzniku bouří také ve sjezdu. Tím podezřením lze jedině vyložiti rozkaz již před vypuknutím bouře dne 11. června učiněný od tehdejšího velitele národní stráže, knížete Lobkovice, aby zvláště Poláci, Hrvaté a Srbové rychle Prahu opustili. Odpoledne dne 13. června odjížděli odvážejíce s sebou zároveň naděje skládané v sjezd slovanský.

Dne 16. června,[2]) kdy na chvíli ztichl v Praze ryk revoluční, sešel se zbytek členů sjezdu slovanského naposledy, aby pokračoval v díle přerušeném, ale ne ukončeném; než schůze ta byla nejen pro malý počet bezmocná, ale měla to býti schůze sjezdu na vždy poslední. Nové bouře na ulicích pražských a následek jejich, stav obležení, překazily, aby se mohlo jakkoli v jednání sjezdu pokračovati. Ti, kdo z mimopražských členů zbyli ještě v Praze, po 16. červnu se rozjeli. Sjezd byl odročen. Dne 28. června 1848 v Květech otištěno bylo „Návěští o povaze a cílech sjezdu slovanského" hlásající, že „výslovnou vůlí odcházejících byl

[1]) V pozůstalosti Fr. Palackého uložené u p. prof. Dra. B. Riegra jest celá řada dopisů, obsahujících dotazy, kdy se v přerušeném sjezdu bude pokračovati.

[2]) HZ. v ČČM. 1848. II. 14.

sjezd na neurčitý čas odročen, aby v příznivější době bylo dokonáno, co na prvním sjezdu dokonati bylo nemožné". Návěští vydané mělo vedle prostého tohoto oznámení i cíle jiné; mělo ukázati pravý cíl sjezdu: dobyti v Rakousku rovnoprávnosti Slovanům s národy ostatními, a mělo prohlásiti za nepravdomluvné ty, kdo haněli a pomlouvali sjezd slovanský. Pravdivá zpráva o sjezdu slovanském, doložená listinami, měla poučiti o pravých cílech sjezdu dříve, nežli by se sjezd odročený mohl znovu sejíti.[1]) Ještě r. 1848 slib v návěští učiněný byl splněn. „Historická zpráva o sjezdu slovanském" sepsaná V. V. Tomkem a samostatně i po časopisech vydaná hlásala neslovanům, že členové sjezdu většinou svou patřili myšlénce austroslavismu, a Slovanům, kterým nebyla popřána možnost dokonati započaté dílo sbratření, kladla na srdce: „potřeby, úmysly a cíle nás všech jsou jedny a nerozdílny, musíme všichni za jednoho a jeden za všechny státi, máme-li si dobyti úplného zabezpečení práv svých; musíme býti svorni, vyhladivše z myslí svých všechnu pamět starých rodinných svárů, musíme býti bratří, rovni bratří jedné matky, mezi nimiž není prvorozence. Narovnání nesnází mezi Poláky a Rusíny, zakládající novou dobu v dějích Rusínů, čistě slovanský směr junáckých Jihoslovanů, a jakož doufáme, jednomyslnost vyslanců slovanských na říšském sněmu můžeme prohlásiti za první krásné ovoce slovanského sjezdu." [2]) — —

[1]) ČČM. 1848. II. 49—51.
[2]) HZ. v ČČM. 1848. II. 16.

Odročený sjezd slovanský již nikdy nesešel se, aby pokračoval v započatém díle. Nesplnily se nikdy naděje těch, kdo doufali v pokračování sjezdu za doby příznivější.[1]) Doba příznivější nepřišla.

Za bouří svatodušních ztroskotalo se dílo myšlénky vzájemnosti slovanské. Současník zaznamenal,[2]) že P. J. Šafařík, když vypukly bouře svatodušní, v kruhu rodiny Fr. Palackého zaslzel. Slzy Šafaříkovy podobaly se pláči Jeremiášovu nad zříceninami chrámu Jerusalemského. Jako Jeremiáš nad troskami stál v tušení, že nikdy nebude znovu zbudováno, co bylo zničeno, tak stál nad troskami svého díla i Šafařík v tušení, že nebude se opakovati již nikdy podobný projev sbratření slovanského, jaký vypuklou bouří byl rozmetán.

---

[1]) 31. prosince r. 1848 usneseno bylo na sjezdu Líp slovanských, aby sjezd slovanský v příznivějším čase opět byl svolán. Nár. Noviny 1849. Str. 2.

[2]) Vypravoval mi p. univ. prof. Dr. Jan Palacký, který scéně byl přítomen.

IV

POMER SJEZDU SLOVANSKÉHO K BOUŘÍM SVATODUŠNÍM R. 1848

IV

Bouří svatodušní byl sjezd slovanský přerušen. Naší úlohou ještě jest vyšetřiti, v jakém poměru k této bouři se sjezd slovanský nalézal. Nechybělo těch, kdo vinu bouří svalovali na sjezd;[1]) pátrejme, co na podezření tom je pravdy.

Jak vznikla bouře svatodušní a jaký byl její průběh?

Když vypukla ve Francii únorová revoluce náladou revoluční zachvácena byla náhle celá Evropa. Ne úmluvy a tajné jednání byly příčinou revoluční nálady na všech stranách, nýbrž byly to stejné podmínky, absolutism se všemi svými chybami, které měly revoluční náladu za následek. Vypukla-li revoluce ve Francii, snadno dalo se očekávati, že vypukne i jinde, aniž by k vznícení jejímu mimo Francii bylo potřebí emissarů, a tak revoluce dala se mysliti v Evropě celé.

Revoluční nálada u vzdělanějších před r. 1848 byla i zdůvodňována a posilována tehdy modní

---

[1]) Tak zvláště vládní kruhy sjezd slovanský podezřívaly z účasti na bouřích. Sr. ku př. Ernstovu brožuru: Die Prager Juni-Ereignisse in der Pfingstwoche des Jahres 1848. Wien 1849.

filosofií Hegelovou. Abstrakce filosofie Hegelovy odpovídaly romantismu těch, kdo byli k revoluci náchylni, v Hegelovi hledali revolucionáři důvody pro své politické theorie všeobecné revoluce.

Z této revoluční nálady střední Evropy nebyly Čechy vyňaty. V Čechách nesla se tíha absolutismu Metternichova, v Čechách rostla nespokojenost s bídou finanční, s dušením každého samostatného a volnějšího hnutí myšlénkového a omezováním práv, v Čechách rostlo nepřátelství vůči viditelným známkám absolutismu, vůči neschopnému úřednictvu, všemoci policie a všemohoucnosti vojska. A jako jinde ve střední Evropě tak i v Čechách pro revoluci hledali stoupenci její zdůvodnění ve filosofii Hegelově. Studentstvo university pražské od r. 1846 s nadšením poslouchalo professora Aug. Smetanu,[1] Hegeliana, jeho výklady těšily se přízni ve studentstvu všech těch, kdo později bojovali v Praze za bouří svatodušních na barikádách.

Hned na počátku konstitučního života v Čechách projevovala se hojně revoluční nálada. V tisku, v řečech, i na schůzích viděl's její stopy. Mnozí ze současníků poznávali, že revoluční nálada v Praze je právě tak vážná, jako v jiných městech, kde bouře vypukly, a obávali se, aby nevyskytla se nová příčina, která by náladu revoluční sesilovala. Hned 1. dubna r. 1848 zaznamenal P. J. Šafařík v listu k Pogodinovi: „Es hängt, so

[1]) Zápisky A. Smetany. Svojan II. 42. a J. V. Friče Paměti. V Praze 1885. I. 327 a d. — Krejčí Fr. O filosofii Smetanově. Besedy Času VI

scheint es, alles an einem dünnen Faden, ein kleiner Anstoss — und das jüngste Gericht bricht an. —“ [1])

Čím více se katastrofy obávali prozíraví politikové čeští, tím více se přibližovala.

Všeevropská nálada revoluční v Čechách byla přiostřována a rostla zvláštními příčinami, specielně českými. Hned v první polovici měsíce dubna r. 1848 revoluční nálada stoupala započatým bojem proti frankfurtskému parlamentu. Agitace [2]) rozpoutaná venku i v místnostech, vedená řečí, obrázkem i tiskem nutně sesilovala rozechvění revoluční. Tato nálada davu v Praze ještě větších rozměrů nabyla, když přišly do Prahy zprávy o úspěších radikalismu ve Vídni. Bouře, vypuklá dne 15. května r. 1848 ve Vídni, povolnost císaře Ferdinanda, jeho útěk (17. května) z Vídně do Innsbrucku, dne 26. května nové pouliční výjevy a svolení ministerstva k zřízení výboru bezpečnosti, všechny ty události, jež za zásluhu si přikládali studenti vídeňští spolu s gardou národní, nemohly v Čechách zůstati bez vlivu zvláště u studentů nadšených, jako v mládí bývá, ztřísniti skráň svoji krví prolitou pro svobodu.[3]) Touha napodobiti Vídeň, t. j. užiti bouře jako pro-

---

[1]) Поповъ Н.: Письма къ М. П. Погодину изъ славянскихъ земель (1835—1861). Москва 1879. 361.

[2]) Maršan R.: Čechové a Němci r. 1848 a boj o Frankfurt. V Praze 1898.

[3]) „Die Erfolge der Wiener Demokraten am 15. und 26. Mai hatten auch in Prag ihre Bewunderer gefunden.“ Bohemia 8. August 1848.

středku k uskutečnění vůle lidu, jakmile by toho potřeba nastala, byla v Čechách více nežli patrná.

Za této nálady lidu nanejvýše rozjitřené přijel do Prahy kníže Windischgrätz. Přijížděl, aby přejal od svého zástupce v Praze arcivévody Karla Ferdinanda velitelství. Windischgrätz sám ujímal se velitelství (20. května) proto, aby, jak se domníval, zachránil císaři Čechy. „Ich reise nach Prag," psal ministru vojenství, „wohin mich meine Pflicht ruft, es sind die Interessen meines Monarchen, des kaiserlichen Hauses und aller ehrenhaften Leute, die auf dem Spiele stehen." [1]) Windischgrätz přicházel do Prahy v tu chvíli, kdy v Praze roznášely se zprávy o útěku Ferdinandově z Vídně a útěku ministra barona Doblhoffa. Nepřejímal velitelství se svolením vídeňského ministerstva, nýbrž proti jeho vůli. Hrabě Latour dobře tušil, když zrazoval Windischgrätze s jeho kroku, že Windischgrätz v Praze ku klidu nepřispěje a to proto, že veřejné mínění ho nenávidělo.[2])

V Praze Windischgrätze znali jako bezcitného, ledového aristokrata, stoupence absolutismu a hrdého vojáka. Pro Windischgrätze člověk cenu měl, byl-li vojákem, Windischgrätz nesnášel odporu, znal jen poslušnost. Když r. 1840 stal se velitelem v Praze a vojenské předpisy začal opravo-

---

[1]) Der k. k. österreichische Feldmarschall Fürst Windisch-Grätz. Berlin 1886. 107.

[2]) Der k. k. österreichische Feldmarschall Fürst Windisch-Grätz. Berlin 1886. 107: „er habe die öffentliche Meinung wider sich," napsal hr. Latour.

vati a dávati, působilo jeho jednání nemile i v kruzích, jemu velice blízkých. Jeho důstojníci nejmenovali jej mezi sebou jinak nežli: „der Herrscher".[1]) Když pak r. 1844 Windischgrätz v Praze pokořil dělnické bouře, které od některých byly považovány za předzvěst nové doby a za konec jednostranného regimu úřednického,[2]) veřejné mínění proti Windischgrätzovi stávalo se nepřátelštějším. Hnutí březnové r. 1848 v Rakousku ve Windischgrätzovi vidělo svého nepřítele. Nebylo to zcela neprávem.[3]) Vždyť tehdy, kdy z Francie do Vídně přišly první zvěsti o revoluci únorové, pomýšlelo se na to u dvora, aby Windischgrätz postavil se na odpor hnutí a hleděl je v Rakousku zameziti. Proto Vídeňáci nenáviděli Windischgrätze právě tak jako Pražané. S takovýmto veřejným míněním o sobě přicházel Windischgrätz do Prahy, aby ujal se úřadu velitele, v němž dříve dával se zastupovati. Zda nebyla na snadě myšlénka, že přichází reakce a že v Praze uskutečniti ji má Windischgrätz, až do poslední chvíle absolutismu jeho

---

[1]) Der k. k. österreichische Feldmarschall Fürst Windisch-Grätz. Berlin. 1886. 94.

[2]) Tobolka Zd. V.: Počátky konstitučního života v Čechách. V Praze 1898. 17.

[3]) J. A. Frhr. v. Helfert ve svých: Geschichte Oesterreichs vom Ausgange des Wiener October-Aufstandes 1848. Prag 1872. III s. 142 líčí Windischgrätze jako otevřený charakter, vážného a přísného vojáka, monarchistu a konservativce, nechce však připustiti, že by byl W. absolutistou. Myslím, že činí tak Helfert proti právu, uvážíme-li jen to, že na str. 145 zaznamenává: „Windischgrätz bestand darauf, dass der traditionelle Beisatz „von Gottes gnaden" in seine alten Rechte eingesetzt werde" atd.

podpora a po jeho pádu, za slibu konstituce, nepřítel požadavku lidu: aby vojsko přísahalo na konstituci?

Toto podezření mohlo brzy vzíti za své, kdyby je svým chováním Windischgrätz nebyl víc a více upevňoval. Sotva že se však uvázal v úřad svůj, stávaly se věci, které mysl lidu dovedly vždy mohutněji rozjitřovati. Tak v Praze považovalo se za jedině správné a slibu konstituce odpovídající, aby pořádek při pouličních výtržnostech činila národní garda; od příchodu Windischgrätzova tento úkol vedle národní gardy svěřen byl také hlídkám vojenským. Až do příchodu Windischgrätzova do Prahy vojenské hlídky zdravívaly se se strážemi „Svornosti", od příchodu Windischgrätzova věc tato musila přestati a to proto, že vojsko prý civilistům nemá děkovati. Již tyto uvedené maličkosti byly by stačily k udržení nepřátelského mínění o Windischgrätzovi, než ani to nebylo ještě vše, čím Windischgrätz rozjitřoval mysl lidu. Dne 7. června r. 1848 odbývala se u invalidovny přehlídka vojska.[1]) Každého roku hned z jara se tak dálo, r. 1848 pro nepřítomnost Windischgrätzovu stalo se to teprve 7. června, v době, kdy vojska rakouská proti revolučním živlům v Italii nesla svoje zbraně a kdy v Praze kolovala pověst o výroku jednoho vyššího důstojníka: „Jakmile naše armáda bude hotova v Italii, uvidíme, co zbude z konstituce." [2]) Kdyby byl Windisch-

[1]) Černý J. M.: Boj za právo. V Praze s. a. I. 315.

[2]) Kopp F.: Die Ereignisse der Pfingstwoche des Jahres 1848 in Prag und in dessen nächster Umgebung. Prag 1848. 21.

grätz měl jen poněkud smyslu pro hnutí davu, není pochyby, že by byl přehlídku vojska odložil; avšak Windischgrätz byl jen voják, voják zvyklý bez odporu a uhnutí, lineárně postupovati, a proto od přehlídky neustal, nýbrž při přehlídce mluvil s radostí o šťastném postupu zbraní rakouských v Italii. Jest věc jasná, že zvláště poslední slova Windischgrätzova musila v Praze přispěti k pobouření myslí, a byly-li před přehlídkou vojska nějaké pochyby mezi lidem o pravdivosti výroku vyššího důstojníka, pochyby ty po přehlídce jisté přestaly.

„Windischgrätz je nástrojem reakce," to byl asi obsah řečí, jež s úzkostí o dar konstituce a s rozhořčením rodícím se z obávaného sklamání se po Praze roznášely. Windischgrätzovo jednání vyvolávalo mínění, nejen že jedná protikonstitučně, ale že i svádí vojáky, aby protikonstitučně jednali. Aspoň to, že garnisony česká a polská posílaly si listy,[1]) jež za urážlivé považovali civilisté, že co chvíli vyskytaly se pouliční hádky mezi vojáky a občany, uvádělo se jako známka, že duchem Windischgrätzovým je prodchnuta celá armáda.

Přes veškeru náladu lidu jednal Windischgrätz dále stejně bezohledně a neopatrně. Od 8. června počínajíc ukazovalo se v Praze co den více a více vojska. Dne 8. a 9. června bylo přivezeno na Vyšehrad do pevnosti osm děl, dne 10.

---

[1]) Schopf F. J.: Volks-Bewegung. Hft. V. 74. — Sr. Offene Erklärung der Garnison von Prag an dessen Bewohner. Ib. V. 99—100.

k večeru přišly dvě setniny pěšího vojska pluku Wellingtonova do kasematu, dne 11. z rána časně přitáhla třetí setnina toho pluku, jedna škadrona hulánův a sbor dělostřelců[1]) atd., krátce před 11. červnem bylo na Vyšehradě, Petříně a v kasárnách na Josefském náměstí tolik vojska, že musilo pro okolnost tu vzniknouti mezi obyvatelstvem patrné rozčilení. Hned dne 8. června r. 1848, jako by v předtuše, že pokračování v podobném postupu povede k bouřím, psaly „Nár. Noviny“: „S velikou nelibostí musí každý poctivý hleděti na ty stálé vojenské výpravy a demonstrace, které se před očima Pražanů konají. Nesmírné patroly časem i s jízdou vláčí se ustavičně ve dne v noci po Praze. Také se silně začínají po Praze ukazovati husaři.“

Aby se Windischgrätzovi veřejně dala na jevo pro jeho jednání nespokojenost, na to pomýšlelo se v Praze již před 24. květnem r. 1848.[2]) Mělo se to státi ve formě, jaké se v tehdejší době vůbec užívalo, totiž uspořádáním kočičiny. Hvízdavé serenády v Praze nebyly věcí novou, a Windischgrätz nebyl by býval v Praze ani prvním ani posledním, jemuž by se bylo dostalo podobného projevu. Než kočičiny Windischgrätz se nedočkal. Jeho bezohledné vystupování mělo za následek, že se místo po kočičině Windischgrätzovi počalo volati vůbec po jeho odstranění z velitelství a po

---

[1]) Ruffer V.: Historie Vyšehradská. V Praze 1861. 479.

[2]) Nár. Noviny 1848. 164.

záruce, která by jasně ukazovala, že Windischgrätz není určen k tomu, aby lid zbavil konstituce.

Za vzrůstání nepřátelství mezi lidem a Windischgrätzem působili v Praze studenti z Vídně. Studenti vídeňští hrdi byli vítězstvím, kterého dobyli nad vládou a nad samým císařem. Pro ně bouře byla přirozeně tím prostředkem, o němž myslili, že jím dobývá se úspěchů politických. Když setkali se blíže se svými soudruhy pražskými a dovídali se o skutcích Windischgrätzových, nemohlo býti nic přirozenějšího nežli aby hleděli jim doporučiti tutéž taktiku, jíž ve Vídni zvítězili, a o níž v Praze s nadšením se horovalo. Ukazovali na to, že jim se podařilo odstraniti z Vídně samého císaře, a mínili, že vypuditi z Prahy Windischgrätze není věc nijak těžší, dovozovali, že i děl a munice musí se Pražanům dostati, a to proto, poněvadž prý nemůže býti odepřeno v Praze, co se dovolilo ve Vídni. Že výklady studentů vídeňských nezůstaly bez účinku, objevilo se velice záhy. Dne 10. června zvolena a vypravena byla již k arciknížeti Karlu Ferdinandovi deputace s žádostí za odklizení vojenských opatření, za vydání vystrojené baterie pro studentskou legii, za 80.000 ostrých nábojů studentům a za odstranění Windischgrätze z velitelství, a když arcikníže prohlásil se nekompetentním jednati o této žádosti, poněvadž nebyl komandujícím generálem, vypravena byla přímo k Windischgrätzovi dne 11. června deputace pražského měšťanstva, purkmistra a městské rady, ne aby žádost k arciknížeti v plném

znění opakovala, nýbrž jen žádala za odklizení děl z kasáren a z Vyšehradu.[1]) „Jsem na toto místo od císaře postaven,“ odpověděl Windischgrätz, „a považuji za svou povinnost jedině jemu se zodpovídati.“ [2]) Odpověď byla více nežli jasná. Windischgrätz odmítl nejen vyplniti žádost, ale jakékoliv jednání o ní. Rozhořčení z kroku Windischgrätzova zachvátilo celou Prahu. Obava, že Windischgrätz do Prahy přijel, aby lid zbavil konstituce, utvrzovala se mezi lidem více. Marně dne 12. června 1848[3]) guberniální president hr. Lev Thun snažil se vyhláškou vysvětliti a rozplašiti jitření i nedůvěru lidu, Thunovy výklady a napomenutí byly bezmocné.

V tomto boji vedeném proti Windischgrätzovi setkáváme se s členy sjezdu slovanského. Mladý Jos. Frič, Jan Votka, Sladkovský, Dr. Bruna, Jos. Mil. Hurban, kteří všichni byli členy sjezdu slovanského, stojí v čele nepřátel Windischgrätzových v Praze.[4]) Všichni jmenovaní nehráli až na Hurbana při jednání sjezdu žádné úlohy význačné; byli to mladí lidé, kteří sjezdu slovanskému náleželi jen dle přihlášky. A nikdo z nich nepřivádí do bouřných schůzí studentských a proti Windischgrätzovi namířených žádné jiné členy sjezdu slovanského. Ani jediný pramen současný nejmenuje

---

[1]) Černý J. M.: Boj za právo. V Praze s. a. 295 a d.

[2]) Helfert: Der Prager Juni-Aufstand 1848. Prag 1897. 4.

[3]) Černý J. M.: Boj za právo. V Praze s. a. I. 298.

[4]) Ve schůzi dne 11. června r. 1848. Helfert: Der Prager Juni-Aufstand 1848. Prag 1897. 1 a d.

nám tehdy nějakého Poláka, který by měl účast v boji proti Windischgrätzovi, ani jediný pramen současný neuvádí jméno tak proslulého revolucionáře, jakým byl v Praze tehdy dlící Rus Bakunin. A jak nápadná je tato nepřítomnost členů sjezdu slovanského národnosti polské a ruské, tak jasná je nepřítomnosti té příčina. V Praze vedl se boj proti Windischgrätzovi, nebyly to přípravy k revoluci, která by byla směřovala proti existenci Rakouska, nebyly to přípravy k žádnému spiknutí. Boj proti Windischgrätzovi byl český svojí podstatou, a pro svou českost byl poněkud vzdálen lidem, jako byl Bakunin a radikálové polští. V něm nemohli viděti známky uskutečňování svých zásad, totiž úplného rozloučení rakouského císařství, odmítání diplomacie, zavrhování každé polovičatosti a vrhání se cele a srdnatě v proud revoluce.

Za revoluční nálady, jejíž vznik jsme právě snažili se vysvětliti, byla ustanovena na 12. června r. 1848 ráno k soše sv. Václava na Koňském trhu slavná mše.[1] Byla to část demonstrace, kterou chtěli dáti na jevo zvláště studenti nespokojenost a rozhořčení své nad přibýváním vojska v Praze a nevydáním zbraní. Mše měla býti „velká de-

---

[1]) Líčení této mše u Helferta: Der Prager Juni-Aufstand 1848. Prag 1897. 12 a d. není ve všem správné. Výrok: „Das sind Pillen für den Windischgrätz“ je nejen pro hnutí málo významný, ale je dle samého Helferta pochybný. Sr. Pražský večerní list 1848. S. 199. Co ještě více uvádí Helfert na str. 15. a 16., je nesprávné, jak bylo ukázáno od J. Glücklicha při referátu o knize Helfertově v Naší době. V. 665.

monstrace pode jménem sbratření, kdežto se všichni neozbrojení dostaviti a svým velikým počtem reakci zastrašiti mají“ :[1]) měl to býti hlas varovný před tím, co mohlo nastati, kdyby se počínalo nerozvážně se strany vojska a jeho velitele generála Windischgrätze. Mše celá byla málo připravena. Teprve dne 11. června r. 1848 v schůzi vybízel k účasti při ní Dr. F. C. Kampelík,[2]) a aby přece zaručeno bylo účastenství a demonstrace neskončila fiaskem, ještě dne 11. června Kampelík obrátil se na dělníky, zvláště tiskaře, v Praze, aby je k slavnosti pozval. Přítomnost jejich po pozvání Kampelíkovu byla nepochybná. Na sta tiskařů tehdy bylo bez práce, a zaneprázdnění nebylo jim překážkou, vedle toho přišli rádi, že pozváni byli Kampelíkem, mužem, jenž se o jejich poměry ve veřejnosti tehdy nejvíce staral a největší jich důvěry proto si získal.[3]) Kdo by mši sloužiti měl, rozhodlo se teprve večer dne 11. června. Jan Arnold slíbil mši čísti, ale slib ten učinil, aniž věděl, proč se mše bude čísti. Domníval se, že to má býti mše podobná, jakou zpíval dne 4. června r. 1848 pro členy sjezdu slovanského Stamatović, a v tom domnění také dne 12. června r. 1848 dostavil se do budovy českého Musea. Ale v Museu o mši podobné nikdo nic nevěděl. J. Arnold ode-

---

[1]) Nár. Noviny z 24. června 1848. S. 226.

[2]) Kopp F.: Die Ereignisse der Pfingstwoche des Jahres 1848 in Prag und in dessen nächster Umgebung. Prag 1848. 37—38.

[3]) Horáček C.: Počátky českého hnutí dělnického. V Praze 1896. 21.

bral se na Koňský trh, kde již bylo shromážděno množství lidu. U sochy sv. Václava stály bíle ustrojené družičky a mnoho lidu, ale nebylo tam ani žádných zástupců magistrátu pražského, nebylo tam ani zástupců slovanského sjezdu.[1]) Slavnost sbratření byla jedině dílem studentů. Když dočetl Jan Arnold mši a z „Růže Sionské" prosil Boha o zachování svornosti a pokoje, objímali se lidé mezi sebou na důkaz bratrství i lásky, slibovali si svornost a zapřísahali se, že pro vlast svoji hotovi budou i krev vyceditii, kdyby toho nastala nutnost.

Po ukončení bohoslužeb lid se rozcházel. Veliká část dělníků odešla Koňskou branou, jiná část dala se po náměstí dolů. Na konci náměstí lid se rozdělil ve dva proudy. Jeden dal se k Ovocné ulici, druhý k Příkopům. Tu náhle zavzněl křik: „Okolo Windischgrätze" a ze sta hrdel opětováno toto vybídnutí. Dav, vždy v podstatě své prudký, lehkovážný, snadno důvěřivý, divoký, nadšený a nadaný bujnou obrazností, byl vyslovenou myšlénkou hypnotisován. Hned jeden oddíl dal se přes Můstek, ulicí Rytířskou a Železnou po Velkém náměstí do Celetné ulice, oddíl druhý přes Příkopy k Prašné bráně. Píseň „Hej Slované" burácela ulicemi. Ti, kdo přicházeli od Prašné brány, byli dříve u generálního komanda. „Pereat Windischgrätz!" ozvalo se náhle z davu, a aby zároveň vojákům dalo se na jevo, že demonstrace nečelí proti

---

[1]) Rezek A.: Zápisky faráře Jana Arnolda r 1848 a o době reakční. Sborník historický III. 350—351.

vojsku, nýbrž jen proti Windischgrätzovi, provoláno: „Sláva bratřím vojákům!“ [1]) Ve chvíli dorazil nový proud lidu. Přicházel s pískotem a voláním „Slávy“. V tom okamžiku vyrazili již granátníci z generálního komanda s nasazenými bodáky a současně u Kralodvorských kasáren zavířil buben. V davu neuvažujícím a podezíravém vznikla úzkost a rozčilení. Vojsko s nasazenými bodáky postupuje, lid beze zbraně prchá. „Zrada, barikády, chopte se zbraně, slyšíte výstřely,“ a dav nakažen touto myšlénkou, rozbíhá se do pražských ulic. Jako houby po dešti vzrůstají v pražských ulicích barikády. Lidé spěchají domů pro zbraň, stavějí barikády a připravují se k obrané proti vojsku. Příkaz vyplývající z názorů davu za doby tehdejší je k tomu nutká.[2])

Z vylíčeného již jest patrno, že srážka u generálního komanda a zjevy bezprostředně jí následující nebyly věci umluvené. Nebyly částí žádného plánu, byly nepřipravené, spontánní. Nejen postup událostí, ale i jiné okolnosti tomu nasvědčují. Lid, když přicházel ke komandu, byl bez zbraně, a zda mysliti se dá, že ten, kdo revoluci jde dělat, jde ji dělati s holýma rukama? Demonstranti ani doma neměli zbraní a nábojů. Žádostem studentů za zbraň a náboj nebylo vyhověno, a když již

---

[1]) Frič J. V.: Paměti. V Praze 1886 III. 202.

[2]) Stavěti barikády bylo něco, co leželo tehdy ve vzduchu. Pražský Posel r. 1848 s. 141 píše dobře o 12. červnu: „poněvadž nedlouhý čas před tím noviny pořáde o vídeňských barikádách mluvily, padly v tom okamžení i pražskému zděšenému lidu takové obraty na mysl.“

bouře vypukla, teprve tehdy musili se studenti po zbraních ohlížeti a zbraně se domáhati, kde se jen o ní dověděli.[1]) Na barikádách všude je nedostatek lidí a nedostatek vedení.[2]) V Týnské uličce stojí jediný člověk na barikádě,[3]) a u Klementina na počátku bouře vede se spor o to, kdo tam býti má vůdcem. Frič teprve po způsobu samozvance učinil rozporu konec[4]) a staral se, aby k boji na barikádách dali se získati nezaměstnaní dělníci.[5]) Ostatně tvrzení, že srážka u komanda a rychlé vzniknutí barikád v pražských ulicích je článkem široce rozvětveného spiknutí, tvrzení to, pronesené jen se strany vyšetřující komise, učiněno jest nejen bez pochopení pro hnutí davu, ale učiněno jest na základě zpráv naprosto nevěrohodných. Úřední zpráva,[6]) která neštítila se ani samého Fr. Pala-

---

[1]) Ku př. Sob. Pinkas píše v memoirech svých „Z roku 1848“ v Nár. Listech z 31. července 1897: „Na dvoře Klementina našel jsem značnější počet studentů různých kohort ve velikém rozčilení. Seřadil jsem je rychle v čety, a jelikož ani jediný nebyl opatřen střelnou zbraní, napadlo mi, že v sousedním Colloredově paláci jest značná sbírka zbraní, kdež bych nejsnadněji mohl ozbrojiti své soudruhy.“

[2]) Pražský večerní list napsal dne 1. července r. 1848: „všudy bylo slyšet od stavitelův barikád stížnosti, že není žádného vedení.“

[3]) Helfert: Der Prager Juni-Aufstand 1848. Prag 1897. 29.

[4]) Kopp F.: Die Ereignisse der Pfingstwoche des Jahres 1848 in Prag und in dessen nächster Umgebung. Prag 1848. 52.

[5]) Frič J. V.: Paměti. V Praze 1886. III. 212.

[6]) Vedle zprávy úřední (u Ernsta): Die Prager Juni-Ereignisse in der Pfingstwoche des Jahres 1848. Wien 1849. 45. Palackého s bouřemi ve spojení uváděl leták v Litoměřicích u Medaua vytištěný: „Zrádcové vlasti, kteří za 7 milionů rublů Rakousko císaři ruskému prodati chtěli.“

ckého uvésti se spiknutím ve spojení a jej označiti za jednoho z náčelníků, zpráva tak nekritická nezasluhuje ani v této věci víry.

Srážka u generálního komanda, vzniklá bez jakékoliv přípravy, byla počátkem několika denních bojů v Praze. Hned dne 12. června Windischgrätz poslal pro venkovské posádky a hned odpoledne dne 12. června r. 1848 přišli do Prahy z okolí venkované.[1]) Windischgrätz činil tak v domnění, že vypuklo v Praze povstání, venkovany z okolí do Prahy nutkala zvědavost a mravní povinnost. Když objevili se v Praze první gardisté z Velkých a Malých Střešovic, tehdy asi počalo se mezi radikály českými uvažovati o tom, jak bouře vzniklé využiti a Windischgrätze moci jeho zbaviti. Mělo-li Windischgrätzovi se čeliti, bylo potřebí sesíliti a ozbrojiti řady bojovníků na barikádách. A Střešovičtí asi stali se podnětem myšlénky obrátiti se o pomoc na venek.

Hned časně z rána 13. června r. 1848 prchají hlasatelé radikalismu z Prahy, aby venku Praze získali pomoci. Utíká P. Faster, utíkají bratří Šulcové, v Kolíně dne 13. června vybízejí k tažení do Prahy studenti atd.[2]) Z nepřipraveného a místního boje v Praze má se státi boj připravený, celou zemi obepínající. Ale na organisaci podobnou bylo tehdy příliš pozdě. Windischgrätz očekával

---

[1]) Helfert: Der Prager Juni-Aufstand 1848. Prag 1897. 64.

[2]) V Pražském večerním listě z 16. července 1848 v dopise z Karlštejna se sděluje, že pán skvostně oděný „vyzýval sedláky, aby táhli ku Praze“. Podobných případů dalo by se uvésti více.

v Praze vojska z venkova a osadil brány, aby případná pomoc venkovanů s Pražany nemohla vejíti ve spojení, venkované sami nebyli připraveni a ozbrojeni tak, aby se mohl od nich očekávati nějaký úspěch. Kosy, cepy, vidle, lovecké pušky a nezkušení nositelé těchto zbraní, to vše sotva mohlo stačiti proti vojenskému výcviku vojsk Windischgrätzových.

Nešlo-li již při zmíněné snaze po organisaci bouře o více, nežli o boj proti Windischgrätzovi? Ani tehdy více se nechtělo, i po vypuknutí bouře nesměřuje obyvatelstvo zbouřené jinam, nežli k odstranění Windischgrätze z Prahy.[1]) Hned 13. června začíná se jednání o mír, a všeobecně za podmínku smíru se klade, aby Windischgrätz opustil město. Jednání o mír 13. června začínají v tehdejším životě politickém v Čechách nejváženější muži, kteří byli zároveň členy sjezdu slovanského: Fr. Palacký, P. J. Šafařík, Jan rytíř z Neuberka a j., a jednání, to pro neochotu splniti hlavní požadavek vázne.

Členové sjezdu slovanského tedy započali dílo smíru a toužili po ukončení bouří, byli to členové, jichž dílem byl sjezd slovanský a kteří sjezdu svou prací určovali cestu. Oni o smír se přičiňovali na základě svých zásad pevně vypracovaných: jednak že zachování, celost a upevnění říše rakouské jest věc veliká a důležitá netoliko národa českého,

---

[1]) Poznával to dobře i hr. Lev Thun, an napsal: „Die Beseitigung des Fürsten Windischgrätz war das nächste Ziel des Aufruhrs gewesen.“ Offenes Schreiben des Grafen Lev Thun an Herrn Johann Slawik, Prager Bürger, in Betreff der Ereignisse in der Pfingstwoche 1848. Prag 1849 7.

ale celé Evropy, ano vzdělanosti samé, jednak že hlásili se k taktice protinásilné. „Přikročíme-li k násilí, pak nejsme lepší nad své protivníky," hlásal dne 16. května 1848 hlavní prostředník smíru Fr. Palacký.[1])

V té době, kdy mezi radikály českými již bylo ustanoveno vybídnouti venkov o pomoc Praze, v té době přihlásili se pomáhati bouřícím ti členové sjezdu slovanského, jimž podporovati každou taktiku násilnou kázaly jich zásady. Dne 15. června roku 1848 přišli poprvé do Klementina M. Bakunin,[2]) B. Bloudek, F. Zach a L. Štúr, všichni členové sjezdu slovanského, aby mohli „při obraně proti co chvíli očekávanému útoku pomáhati".[3]) Bakunin přicházel, aby vedení odbojného díla přejal z rukou nezkušených a neschopných do rukou svých, aby

[1]) Tobolka Zd. V.: František Palacký jako politik a historik. V Praze 1898. 38.

[2]) O M. Bakuninovi viz: Michail Bakunins Sozial-politischer Briefwechsel mit Alexander Iw. Herzen und Ogarjow. Mit einer biographischen Einleitung. Beilagen und Erläuterungen von Prof. Michail Dragomanow. Autorisirte Uebersetzung aus dem Russischen von Dr. Boris Minzés. Stuttgart 1895. (Vyšlo též francouzsky od Marie Strombergové. Paris 1896.) — Rezek Ant.: Michail Bakunin. ČČH. II. 171 a d. — Nettlau M.: Michael Bakunin. Eine Biographie (Litograf.).

[3]) Tak zaznamenává J. V. Frič v Pamětech. V Praze 1886. III. 279. Zpráva jeho zasluhuje zde plné víry, neboť jest i z jiných stran podepřena. Že Bakunin byl ráno dne 15. června r. 1848 s bouří nespokojen, dosvědčuje ve svých memoirech J. Šesták (Nár. Listy 26. června 1896) sdělením, že Bakunin pravil k purkmistrovi Vaňkovi: „Herr Bürgermeister, was ist das für eine Revolution, keine Ordnung, keine Organisation. Jeder macht, was er will!" a

z boje proti Windischgrätzovi udělal boj významem důležitější.[1]) Působili-li na studenty v Klementinu Bloudek, Zach a Štúr, všichni známí sjezdu slovanského svými radikalními řečmi, tím více působil Bakunin, revolucionář z nejhlubšího přesvědčení a

---

že odpoledne dne 15. června r. 1848 v Klementinu Bakunin působil, o tom dochoval nám zprávu z r. 1848 Kopp F.: Die Ereignisse der Pfingstwoche des Jahres 1848 in Prag und in dessen nächster Umgebung. Prag 1848. 100. Kopp píše: „So rückte unter beständigem Bombardement, welches bis acht Uhr andauerte, und unter anhaltendem Kleingewehrfeuer, das erst mit der 9. Stunde aufhörte, der Abend heran. Um diese Zeit war schon Einheit unter den Barrikadenkämpfern. Man hatte einen General, welcher im Seminär sein Hauptquartier hatte (nicht zu verwechseln mit dem Commandanten des Klementinums Fryč) und von Adjutanten umgeben war, welche er nach allen Richtungen aussandte und so eine beständige Communikation mit allen Barrikaden unterhielt. Es war eine Regelmässigkeit, eine gewisse Ordnung in das ganze Leben gekommen; denn Alles concentrirte sich jetzt in einer Aufgabe. Es wurde das Losungswort für diese Nacht gegeben und den Wachen streng eingeschärft, Niemanden, der das Losungswort nicht wisse, die Barrikade passiren zu lassen. Das Losungswort war bis Mitternacht: Cep (Dreschflegel), und nach Mitternacht: Kollin (Stadt in Böhmen).“ Že Koppem nejmenovaný generál byl Bakunin, dosvědčuje nejen Frič, J. V. Paměti. V Praze 1886. III. 279, ale i J. Jireček: Paul Joseph Šafařík. Oesterreichische Revue. Wien 1865. Bd. VIII. 52. Český překlad zprávy Jirečkovy viz ve Světozoru 1878. 604.

[1]) Roku 1861 napsal nejmenovaný současník bouří svatodušních: „Er (sc. Bakunin) war sicher fast der Einzige, der bei der allgemeinen Konfusion den Kopf nicht verlor und den festen Willen hatte, aus den von der Reaktion leichten Sinnes provozirten Unruhen eine wahre Revolution zu machen.“ Nettlau Max: Michael Bakunin in den Jahren 1848—1849. Sozialistische Monats-Hefte 1898. 190.

nadaný řečník. Bakunín i osobou dovedl získávati pro sebe, byl krásné vysoké postavy, měl výraznou hlavu, ruce jemné a bílé, bylo v tomto psanci cosi aristokratického, což zvyšovalo půvab jeho mučednictví.[1]) Když se dostavil Bakunin do Klementina, mladý Frič nemohl se zdržeti, aby nevyložil mu posice povstalců, a s radostí viděl, když výmluvný Bakunin seřaděné čety vybízel slovy ohnivými k vytrvalosti a neohroženosti. Než Bakunin přicházel již příliš pozdě. Mohl nadchnouti hlouček a pokoušeti se o organisaci odboje, ale nemohl se nadíti vítězství revoluce. O smír jednalo se přes hlavy těch, kdo nepřipravený odboj vedli, revolucionáři neměli tehdy proti sobě jen Windischgrätze, Thuna a vídeňské komisaře, ale i velkou část Pražanů. A konečně i naděje v čekanou pomoc z venkova musila vymizeti. Proti agitaci studentů na venkově působily úřední vyhlášky,[2]) a ty, kdo

---

[1]) Herrwegh M.: Briefe von und an Georg Herrwegh. München 1896. 5. — August Röckel, který žil s Bakuninem v osobním styku, píše o něm: „Ein Mann von seltener Geisteskraft und Charakterstärke, verbunden mit einer imponirenden Persönlichkeit und hinreissenden Redebegabung, war es ihm überall leicht geworden die Jugend zu enthusiasmiren und selbst reifere Männer anzuziehen, zumal sein Standtpunkt, frei von nationaler Beschränktheit, der des edelsten, allumfassenden Humanismus war. Eben seine glühende Phantasie aber, im Verein mit dem unbewussten Ehrgeiz einer gross angelegten Natur, die sich zum Leiten und Gebieten berufen fühlte, bereiteten ihm oftmalige Selbsttäuschungen über die thatsächlichen Verhältnisse" (Sachsens Erhebung und das Zuchthaus zu Waldheim. Frankfurt a. M. 1865. 142.)

[2]) Černý J. M.: Boj za právo. V Praze s. a. I. 307.

přece chtěli Praze ku pomoci přitrhnouti, dne 17. června u Běchovic rozprášilo vojsko.[1]) Když se u Běchovic odehrála srážka vojska s národní gardou na pomoc Praze spěchající, nebyl již v Klementinu velitelem povstalých mladý Jos. Frič. Dne 16. června prchal z Prahy s myšlénkou, již vyvolal v něm asi Bakunin, aby na venkově zorganisoval čety a přivedl je Praze ku pomoci,[2]) ale úmyslu toho nikdy neprovedl. 16 červnem Frič přestává býti duší odboje, a na místo něho nenastupuje nikdo, kdo by s tak nadšenou blouznivostí chtěl odboj vésti dále. I Bakunin toho dne musil nabyti přesvědčení, že trvati dále na odporu a míti naděje v nějaký úspěch, jest věc blahová, a proto utíkal na venek, aby organisoval odboj na venkově; a když tento plán

---

[1]) Vylíčení této srážky viz u Helferta: Der Prager Juni-Aufstand 1848, Prag 1897. 187 a d. -- Některé příčiny, proč venkovští gardisté nedostali se až do Prahy, uvádí dne 10. srpna r. 1848 Pražský večerní list: „Jiná příčina, proč gardy ku Praze nedorazily, byly četné hospody, v nichž mnozí z našich udatných gardistů uvázli a ve zdraví české vlasti a svobody pili a se opili . . . Konečně strach . .“

[2]) Nejmenovaný současník r. 1861 napsal: Bakunin „verhandelte mit den vom Lande nach Prag geschickten Deputationen und begab sich selbst auf das Land, um eine allgemeine Bewegung hervorzurufen, die der Handvoll in der Stadt zernirten Kämpfer zur Hilfe kommen sollte.“ Michael Bakunin in den Jahren 1848—1849. Sozial. Monats-Hefte 1898. 190. Frič pak ve svých Pamětech III. 186—187 zaznamenává: „já, maje pevné v úmyslu, že opustiv město, pokusím se, bych sebral po venkově dostatečných občanů ohrožené svobody, abych s nimi za několik dní, za týden snad Praze ku pomoci pospíšil, prohlásil jsem všem, že prozatím pokládám úlohu naši v městě za skončenou.“

se mu nezdařil, prchal k Vratislavi.[1]) A jako Frič opouštěl Prahu s myšlénkou, že v několika dnech se vrátí do Prahy s pomocí, tak i s podobnou myšlénkou opouštěl Prahu Bakunin. Bouře, která vznikla, tak soudil pozdě tento muž, nemohla jako nepřipravená a náhodná přinésti výsledku, ale neúspěchem prvním nemá býti zamezeno to, co pro budoucnost chystal Bakunin. Bakunin v Praze seznámil se s českými radikály a doufal, že s nimi připraví povstání, které účinkem se nemine. Proto žil v písemném styku s českými lidmi, proto v přestrojení v době budoucí do Čech dojížděl[2]) a proto s radostí viděl, když jeho spisy byly do češtiny překládány.[3])

Z vylíčeného poznáváme, že bouře červnová r. 1848 nebyla žádné dalekosáhlé rozvětvené spiknutí. Tvrdilo-li se tak od vyšetřující komise, dělo se to na základě nedovednosti její vyložiti hnutí davu. A v mínění svém sílena a utvrzována byla výpovědí svědka Marcella Turánského.[4]) Nevíme nic bližšího

---

[1]) Kdy Bakunin určitě opustil Prahu, nevíme, ale zdá se, že to bylo dne 19. června r. 1848. Netlau Max: Michael Bakunin. Eine Biographie. (Litografováno.) List 89.

[2]) Bohemia z 11. května 1849. — Nár. Noviny 1849. 357. — Krouský F. K.: Vojenský soud v Praze r. 1849. Svoboda VII. 309.

[3]) Lípa Slovanská z 2. října 1848 přináší překlad: „Řeč Michala Bakunina držená dne 29. listopadu r. 1847 v shromáždění polském v Paříži. Noviny Lípy slovanské ze dne 2. ledna 1849 přinesly překlad: „Hlas k Slovanům. Od ruského vlastimila Michala Bakunina, úda sjezdu Slovanzkého v Praze“.

[4]) Že by byl bral Marcell Turánský účast při jednáních sjezdu slovanského, jak opakuje (po Ernstovi „Die Prager Juni-Ereignisse. Wien 1849, 47) Helfert (Öst. Jahrbuch 1896, 186), zdá se mi po-

o této osobnosti,[1]) ale to pravděpodobným býti se zdá, že do Prahy nepřiváděl ji žádný zvláštní zájem o šťastný výsledek sjezdu slovanského, nýbrž spíše zájem o jeho poškození a tím uškození národům slovanským v Rakousku. Seznali jsme již dříve, že sjezd slovanský nebyl nijak milý Maďarům a že proti němu činili hned při jeho počátku kroky, Marcell Turánský dle všeho byl poslán, aby překazení sjezdu, pokud ovšem je v moci jediného člověka, provedl. Maďaři dobře asi tušili, že reakce se blíží, a tuto reakci, nemohli-li jí naprosto ujíti,

---

chybným a patrně po vypuknutí bouří teprve vzniklým míněním. Mínění o jeho účasti vyrostlo asi za tím účelem, aby svědectví Turánského, jež uváděl proti sjezdu, zdála se býti věrohodnějšími. Marcell Turánský nejen že není uveden mezi členy v HZ. ČČM. 1848. 51—66, ale neshledáme se s jménem jeho na žádné praesenční listině sjezdu, jež chovají se v archivu musejním v Praze.

[1]) Helfert dle písemného sdělení Dr. F. L. bar. Riegra uvádí (Oesterr. Jahrbuch 1896, 177), že Turanský dne 2. června r. 1848 nesl v průvodu sjezdu slovanského korouhev. Toto sdělení podepíralo by to, co zaznamenává A. Springer: Geschichte Oesterreichs seit dem Wiener Frieden 1809. Leipzig 1865. II. 340—341: „Ein schmucker, junger Slowake, mit Namen Marcell Turanski, der durch seine schneeweisse Tracht und seinen üppigen Bart die allgemeine Aufmerksamkeit auf sich gezogen, sogar die Würde eines Fahnenträgers empfangen hatte . . .“ Ale oboje tato svědectví nejsou dosti průkazná. Rieger, který v době pozdější věc psal, nebyl v Praze, a může snadno závislým býti na Springrovi. Proti Springrovi pak stojí Fričovy „Paměti“ III. 154 (psané sice, jak jsem ukázal ve svých „Počátkách konst. života v Čechách“. V Praze 1898. III., také později, ale dle záznamů současných) a ty uvádějí výslovně, že oním praporečníkem byl Slovák malíř Sámo Bellany. Co o původu Turánského snaží se více uvésti Helfert (v Oesterr. Jahrbuch 1896, 163), jsou jen domněnky, málo zdůvodněné.

chtěli aspoň na delší dobu oddáliti. Vypuknutí bouří v Praze a tím zaměstnání vlády věcmi českými byl k této politice velice slibný počátek. Zda nepřišel Marcell Turánský, aby bouři v Praze provokoval? Soudili tak někteří současníci, ale teprve v době pozdější, kdy do veřejnosti přišly zvěsti o výpovědech Marcella Turánského.[1]) Před touto dobou nikdo vinu vzniku revoluce nesvaloval na Marcella Turánského. Prameny, jež jsou nám po ruce a jež informují bezprostředně po bouřích, nepřipadají ani na myšlénku, že by srážku byl vyvolal agent provocateur.[2]) A přece pochybovati o tom, že byl Marcell Turánský poslán do Prahy, aby sjezd překazil, jest věc velice těžká. Nemáme pramenů spolehlivých, jsme na půdě dohadů. Vyvolal bouři Marcell Turánský? Dle všeho, co jsem uvedl, nemohu v něco podobného věřiti. Zdá se mi, že náhlá srážka lidu s vojskem překvapila i jeho, jako překvapila v Praze všeobecně, ale Marcell Turánský dovedl z překvapení se vyprostiti a cestou jinou působiti pro věci, pro něž byl do Čech poslán. Vláda vyslovila domnění, že bouře je známkou široko rozvětveného spiknutí, Marcell Turánský v tomto domnění vládu chtěl utvrditi. Proto, když nastalo zatýkání vinníků, dal se za-

---

[1]) Fr. Palackého spisy drobné. V Praze (1898). Díl I. 348.

[2]) Frič J. V.: Paměti III. 201 píše: „Osoba onoho nešťastníka (dle mého domnění a přesvědčení prostého provokatéra), který na rohu Příkopů a Koňského trhu vyzval část po mši rozcházejícího se množství, aby se táhlo „kolem Vindišgréce“, nebyla nikým zjištěna, ba ani domněnka nepadla na nikoho z našinců!“

tknouti, ačkoliv o jeho revolucionářském působení za vzniku bouře nemáme nejmenších zpráv,[1]) a když zatčen byl, vypovídal tak, aby se zdálo, že osobnosti ze sjezdu slovanského velice význačné ve spiknutí mají účast. Vykládal vyšetřující komisi, že r. 1847 v Prešově seznámil se s několika polskými emigranty, Julianem Wagnerem z ruského Polska, Albertem Kaminskim a Slovanem Janem Franziszi. Poslední prý byl v písemném spojení s pastorem Hurbanem, Fr. Palackým z Prahy a L. Štúrem. Plán těchto mužů k tomu prý směřoval, aby byla utvořena velká slovanská říše. Měla se skládati z Hrvatska, Slavonie, Srbska, Slovenska, z Uher, Čech, Moravy a Slezska a rakouského Polska. Vlastní Uhersko mělo zmizeti. Měla-li býti nová říše královstvím nebo republikou, o tom prý nebylo docíleno jednoty. Plán, o němž vedena byla korrespondence zvláštním chemickým inkoustem, měl prý býti proveden teprve r. 1850 a na čtyřech místech mělo vypuknouti pak zároveň povstání, a to v Záhřebě, Praze, Krakově a v okolí Prešpurka. Provedení zmíněného plánu urychlila prý únorová revoluce francouzská, to, co bylo určeno pro r. 1850, mělo se státi r. 1848. V Prešově, v Prešpurku, v Krakově, v Záhřebě a v Praze r. 1848 existovala

---

[1]) Jan Arnold ve svých zápiscích zaznamenal, že dne 25. června mezi zatčenými v klášteře sv. Jiří v celle sedmé byl „jeden mladý Maďar z Eperies, o kterém se nám pravilo, aby jsme si na něho dali pozor, že jest špicl". Rezek A.: Zápisky faráře Jana Arnolda o r. 1848 a o době reakční. Sborník historický III. 353. Že tento mladý Maďar je osoba s Marcellem Turanským totožná, zdá se mi býti věc nepochybná.

centra připravovaného spiknutí. V Praze prý jistě byl hlavou spiknutí Fr. Palacký, který v živém styku písemném nalézá se se členy v Prešově. Od měsíce dubna počalo se s pilnějšími přípravami, a když prý na sjezd slovanský vydáno bylo pozvání, tu prý zvláště K. Malisz vybízel Poláky, aby ozbrojeni do Prahy se ubírali, poněvadž tam pro plán spiknutí dá se dobyti prvních úspěchů. A ve smyslu svého plánu působili prý Poláci v sekcích sjezdu slovanského. Libelt a Lubomirski byli postaveni v čelo sboru a odbývali nejen schůzky veřejné, nýbrž i tajné. Mezi členy sjezdu mluvilo se prý proti Windischgrätzovi a agitovalo se pro vzbouření, jehož tendence byla přeměniti provincie rakouské v slovanskou říši, od Rakouska pak se odtrhnouti a v případě nejhorším k Rusům se přikloniti.

A Marcell Turanský vypovídal ještě více, co mělo poškoditi jednání sjezdu slovanského a očerniti vůdce politiky slovanské. Vyprávěl, že za sjezdu slovanského v budově Musea v Praze v druhém patře odbývaly se tajné schůzky, k nimž z každé sekce sjezdu byli voleni jen tři nebo čtyři členové, že prý člen sjezdu Sladkovský dopisy informoval jednotlivé sbory o postavení a operacích vojska v Čechách, Haliči a Italii, vojáci regimentu Hohenegg prý chodili do Musea a byli naváděni k víře, že Poláci a Češi jsou bratři, dokonce se prý vyslovilo mezi členy sjezdu ne jednou slovo: barikáda, byly proneseny přípitky proti Němcům atd. A všem těmto udáním, nic nedokazujícím a snadno pochopitelným, vyšetřující komise při-

kládala víry a mínila, že má věrohodného svědka, který by zdůvodnil její domnění o připravovaném spiknutí. Než znalost hnutí v zemích slovanských r. 1848 bývala by musila v niveč rozprášiti udání Marcella Turanského. Kdo, znaje zásady a činnost Fr. Palackého, mohl by věřiti v jeho účast na připravovaném spiknutí, kdo věřiti by mohl, že někdo z účastníků sjezdu v případě nejhorším byl by se chtěl přikloniti k Rusům, kdo nepoznával by v udáních Marcella zúmyslné pletení programu austroslavismu s touhou Poláků obnoviti starou Polsku? Marcell Turanský obšírně vypovídá tam, kde vypravuje o věcech dobou i místem vzdálených, ale v udáních svých o sjezdu nepronesl nic, co by odjinud nebylo vysvětleno a co by sjezd usvědčovalo ze snah vzbuditi revoluci. Že byly proneseny v jednotlivých sekcích řeči radikální, víme, ale sjezd v složení svém ani jedenkráte nepřijal je za projev celého shromáždění, a že proti neopatrnému jednání Windischgrätzovu v Praze se mluvilo a že se jeho činnost i členy sjezdu odsuzovala, dalo by se tvrditi i tehdy, kdyby o tom zprávy spolehlivé nebyly nám dochovány. Ale to obojí nestačí k odůvodnění, že sjezd slovanský jako sjezd měl na bouři účast a zvláště že měl na přípravách k bouři červnové v Praze podíl. Revoluce svatodušní v Praze byla věcí nepřipravenou, nebyla činem žádné organisace, jak jsme výše ukázali, nemohl se tudíž ani sjezd slovanský jako sjezd súčastniti na organisaci, jíž nebylo. Celým složením svým nebyl sjezd smýšlení protirakouského, naopak stál ve většině své na stanovisku austroslavismu,

a nemělo by tudíž ani smyslu, aby byl připravoval revoluci protirakouskou ten, kdo stál na stanovisku rakouském. Že byly na sjezdě proneseny od jednotlivců řeči proti Rakousku čelící, jest jisto, ale za tyto řeči nemůže spadati zodpovědnost na sjezd slovanský, nýbrž na řečí těch původce. A rozčilení lidu řečmi některých členů sjezdu slovanského v sezeních pronesenými, to byl by jediný vliv, jímž jaksi sjezd, pokud trval, byl by přispěl k vznícení bouří svatodušních. Dobře jen toto spojení sjezdu za bouřemi poznali hned dvorní komisař hrabě Mensdorf a dvorní rada Klecanský, když ve své zprávě o událostech pražských k ministerstvu domácích záležitostí dne 25. června zaznamenali, že k vzniku revoluční nálady v Praze také přispělo „několik velmi rozněcujících řečí shromážděných v Praze Slovanů.“ [1])

Máme-li odpověděti nyní na otázku, již jsme v čelo této stati si postavili, není možno po všem tom, co jsme řekli, odpověděti jinak, nežli: Sjezd slovanský neprávem uváděn byl ve spojení s bouří svatodušní. Většinou svou netoužil po prostředcích násilných, nýbrž chýlil se k cestě klidného smlouvání a dorozumívání, a na sjezd slovanský není proto možno svalovati jakoukoli vinu ze vzniku bouře svatodušní.

* * *

---

[1]) Černý J. M: Boj za právo. V Praze s. a. 316.

Víme, že sjezd slovanský jako sjezd neměl s bouřemi svatodušními v Praze nic společného, ale tento názor od nepřátel sjezdu slovanského r. 1848 nebyl sdílen. Na stranu názorů úřední komise o daleko rozvětveném spiknutí, s nímž sjezd prý byl ve spojení, klonili se r. 1848 především ti Němci, kteří nadšeni byli pro parlament frankfurtský. Sjezd slovanský byl namířen proti Frankfurtu, a dá se proto snadno vysvětliti, že bouře a sjezd slovanský byly od Němců spojovány. Po zvěsti o vypuknutí a ukončení bouře svatodušní rozlétlo se mezi Němci v Čechách i za hranicemi, že z Rakouska měl býti utvořen stát slovanský, že Čechy měly býti od Rakouska odtrženy, Němci v Praze měli býti povražděni, a nestalo-li se tak, toho zásluha prý jedině náleží knížeti Windischgrätzovi, který má býti ctěn jako zachránce Němců.

Dne 19. června r. 1848 v Ústí n. L. konalo se velké shromáždění Němců z Čech i Saska.[1]) Tam poprvé Němci manifestovali proti událostem pražským. Dr. Stradal z Teplic svoji řeč končil výkřikem: „Žádná slovanská říše! Žádná republika!", a když bylo sděleno shromážděným, že P. Faster, Fr. Palacký a Villani prý jsou jako původci spiknutí jati, nadšení neznalo mezí. Pro knížete Windisch-

[1]) Dresdner Journal 22. Juni 1848. — Nro. 83 s. 658—660. Týž časopis dne 26. Juni 1848 Nro. 87 v dopise z Prahy dat. 22. Juni 1848 s. 693 přináší podobná tvrzení, jaká o pražských událostech bylo slyšeti na schůzi v Ústí n. L. Dopis končí: „Jetzt wird Fürst Windischgrätz gewiss von jedem Deutschen und besser gesinnten Böhmen geliebt und geachtet, denn nur ihm haben wir es zu danken, dass wir diesem grässlichen Blutbad entgangen sind."

grätze přijata byla děkovací adressa, neboť Windischgrätz prý to byl, který Němcům stal se ochráncem.

V parlamentě frankfurtském zpráva o bouřích pražských vyvolala zděšení a bouři. V devatenáctém zasedání dne 20. června [1]) poslanec Kuranda stručně informoval shromáždění o Praze, z které právě přicházel, a nešetřil slov, aby vylíčil nebezpečenství a útrapy, které prý hrozily Němcům od Čechů. Hned učiněn byl návrh, aby Němcům v Čechách bylo brannou mocí přispěno. Poslanci Berger a Schilling navrhovali, aby spolkové shromáždění bylo vybídnuto a na ochranu českých Němců nařídilo vtržení bavorských a saských vojsk spolkových do Čech, poslanec Kuranda z Prahy podporoval návrh, ale jen do té míry, aby vpád do Čech uskutečnil se teprve tehdy, kdyby Rakousko nemělo dosti síly pokořiti vzbouření. Na štěstí muži mínění Bergrova a Schillingova netvořili většinu. Proti nim stáli ti, kteří si přáli, aby Rakousko si věc tuto vyřídilo samo, a kdyby se mu toho nezdařilo, teprve aby se zakročilo, [2]) stáli proti nim pak i ti poslanci, kteří soudili, že v Praze vedl se boj nejen mezi národnostmi, ale i boj mezi principem smýšlení aristokratického a demokratického. A jeden z těchto

---

[1]) Stenographischer Bericht über die Verhandlungen der deutschen constituirenden National-Versammlung zu Frankfurt a. M. I. 418 a d.

[2]) Poslanec Beitel z Brna pravil mimo jiné: „Ich wollte, das slawische Vorparlament wäre länger in Prag geblieben, es wäre nicht weiter gekommen. Sie haben sich lächerlich gemacht. Der Pole hat den Illyrier nicht verstanden, der Dalmatier den Czechen nicht. Wäre das Parlament zusammengeblieben, so hätte man doch

mužů, Vogt z Giessenu, neobával se za bouřlivé nálady prohlásiti: „Jest mi skutečně líto, že k zastancům německé věci v Čechách náleží tak nenáviděná osobnost, jakou jest kníže Windischgrätz.“ [1])

Ještě v devět a dvacáté schůzi parlamentu frankfurtského, dne 1. července r. 1848 přišla otázka pražských bouří na přetřes, ale tehdy již bylo patrno, že dříve rozohněná mysl některých poslanců ochladla. Kuranda tvrdil, že sjezd slovanský nebyl z blízka tak hrozný jako z dálky, a neviděl v něm žádné nebezpečenství z toho důvodu, poněvadž prý různé idee a interessy jednotlivých národů slovanských nedaly vytvořiti něco mohutného, názoru však tehdy dosti rozšířeného, že kníže Windischgrätz stal se v Čechách ochráncem věci německé, svobody a zákonitého pořádku, nemohl se Kuranda zbaviti a nešetřil tudíž vůči knížeti řečnickou chválou. [2]) Zdá se, že Kurandovo mínění o Windischgrätzovi bylo mínění většiny přítomných, neboť když proti Kurandovi poslanec Berger z Vídně uvedl, že Windischgrätz nevidí v sobě ochránce německé věci, která zvítězila ve Vídni, nýbrž že jest nástrojem kamarilly, objevil se ve shromáždění silný odpor a nepokoj. [3])

---

gesehen, dass es mit der slawischen Nationalität nichts ist, sondern dass alle im Vorparlament nur germanisierte Leute waren. Ich glaube aber, dass man es der österreichischen Regierung überlassen kann, ihre Slawen zu meistern. Erst wenn es der Regierung nicht gelingt, so sollen wir helfen.“ Stenographischer Bericht I. 420.

[1]) Stenographischer Bericht I. 419.

[2]) Stenographischer Bericht I. 665.

[3]) Stenographischer Bericht I. 674.

1. července r. 1848 naposledy se shromáždění ve Frankfurtě n. M. dotklo sjezdu slovanského v Praze. Dotklo se ho v tom klamném přesvědčení, že sjezd slovanský byl ve spojení s bouří svatodušní.[1]) Možná, že v budoucnosti poznali někteří z účastníků tehdejších, jak neoprávněné bylo toto slučování sjezdu s bouří a jak neodůvodněno bylo viděti ve Windischgrätzovi zastance německé věci v Rakousku!

---

[1]) Kuranda pravil: „Doch musste es diesen ultraczechischen Gleissnern klar werden, dass ihre eigene Kraft zu schwach sei, um gegen die Deutschen, um gegen den ganzen Inhalt einer Jahrhunderte alten Civilisation mit Erfolg kämpfen zu können. Waren sie doch von ihren eigenen Stammesgenossen verlassen, ist der grösste Theil des böhmischen Landvolkes, der grösste Theil Prags und der czechischen Städte ihrem Treiben fremd geblieben. Sie mussten sich daher nach Unterstützung von Aussen umsehen und fanden sie in jenen turbulenten, nomadischen Elementen, aus welchen der Slawencongress in Prag zusammengesetzt wurde.“ (Stenographischer Bericht I. 665.)

PŘÍDAVEK:

O PRAMENECH PRO SJEZD SLOVANSKÝ A BOUŘE SVATODUŠNÍ V PRAZE R. 1848

Pramenů pro dějiny r. 1848 není, pokud se týče jich množství, nedostatek. Méně utěšený je stav, ptáme-li se, jak prameny dochované osvětlují nám r. 1848. Pramenů řádu prvního nemáme vždy, jednak proto, že se nám nedochovaly, jednak proto, že dílem nejsou přístupny. Badateli jest se omeziti pak na prameny druhotné. Jako při první práci své o dějinách r. 1848,[1]) tak i při této mohu jmenovati prameny totožné: Jsou jimi memoiry, noviny, korrespondence, listiny; do první své práce o r. 1848 mohu také odkázati čtenáře, chce-li poznati, které prameny pro dějiny r. 1848 v Čechách považuji za nejvýznačnější a jak o pramenech těch soudím. Mohu-li se, pokud se týče všeobecných pramenů pro rok 1848, dovolávati na svou dřívější studii, nemohu učiniti tak při pramenech, týkajících se specielně sjezdu slovanského a bouří svatodušních v Praze r. 1848. Těmto pramenům buďtež věnovány tyto řádky.

---

[1]) Tobolka Zd. V.: Počátky konstitučního života v Čechách. V Praze 1898. II.—VI.

A)

I. Prameny:

1. Historická zpráva o sjezdu slovanském. (=HZ.) — Spis ten v Praze vydaný hned r. 1848 rázem svým officielní měl býti obranou sjezdu proti nepravdám vzniklým po náhlém přerušení jeho bouřemi svatodušními. Historická zpráva, již pracoval dle aktů dochovaných člen sjezdu V. V. Tomek, složena jest z dvou částí: z konstatování průběhu sjezdu a z dokumentů. Dokumentů přiloženo jest deset:

Příloha I. Provolání k Slovanům k obeslání sjezdu v Praze na den 31. května. Dat. V Praze dne 1. Máje 1848.

Příloha II. Provolání k neslovanským národům v Rakousku. Dat. V Praze dne 5. Máje 1848.

Příloha III. Jednací řád sjezdu slovanského v Praze.

Příloha IV. Programm předmětů, o nichž se na slovanském sjezdu rokovati má.

Příloha V. Řeč starosty Františka Palackého při otevření sjezdu slovanského dne 2. června.

Příloha VI. Původní návrh Karla Libelta, podaný dne 7. června.

Příloha VII. Manifest sjezdu slovanského k národům evropejským.

Příloha VIII. Návrh adresy sjezdu slovanského k J. Mti. císaři a králi.

Příloha IX. Ohlášení a odročení slovanského sjezdu na neurčitý čas.

Příloha X. Poznamenání oudů slovanského sjezdu.

Část první Historické zprávy, vypravování o průběhu sjezdu slovanského, omezuje se jen na nejdůležitější fakta, jichž k spisu obrannému bylo potřebí, nepoučuje nás však o tom, jaké debatty na sjezdu se vyskytly při jednotlivých předmětech a v jaké strany se členové sjezdu dělili.

2. Materiál rukopisný. Zpráva historická je pramenem velice cenným pro sjezd slovanský, avšak není pramenem úplným. Chceme-li úplnosti nabyti, nutno, abychom pátrali po protokollech sjezdu. Formálních protokollů sjezdu vůbec nebylo a jen někteří členové sjezdu dobrovolně podjali se práce zaznamenávati obsah a postup jednání.[1])

---

[1]) Fr. Palackého spisy drobné. V Praze (1898) I. 51. — O aktech sjezdu slovanského zmiňuje se J. Jireček v dopise ze dne 29. srpna r. 1848 Fr. Palackému: „Vyšetřující komissí nemá v rukou svých žádných spisů, které by mohla vydávati za spisy sekcí polské. Spisy sekcí polské i druhých dvou odnesl jsem já sám s vůlí p. Š. (rozuměj Šafaříka) z Muzeum; nemýlím-li se, bylo to v sobotu (t. j. 17. června r. 1848) dopoledne po svatodušních svátcích — doma jsem je prohlédl, oddělil ty, které bych nerad byl položil do rukou vyšetřující komissí, a odevzdal takto rozdělené v neděli ráno panu Š (Šafaříkovi), od něhož pak Polák Celarski spisy sekcí polské vzal, do Lvova odvezl a tam u raddy národové uložil . . . V Muzeum tedy nenašlo aniž odneslo vojsko při kolikerém svém pátrání ani nejnepatrnější písemnosti slovanského sjezdu, v čemž se odvolávám na svědectví pana Hanky. Cokoli snad nalezli u jednotlivých oudů polské sekcí, snad u Helzla nebo kn. Lubomirského v jich příbytcích, o tom nemohu tvrdit, že by to byly spisy sekcí, neboť nemyslím, že by toho dovedli dokázati, poněvadž spisové

Tyto protokolly neofficielní nebyly nikdy, až na malinké výňatky hned v r. 1848,[1]) otištěny a nedochovaly se nám také v úplnosti. Ač pátral a doptával jsem se u mnohých mužů v světě slovanském, nepodařilo se mi rozmnožiti, pokud se týká materiálu netištěného, to bohatství, jež chová a rád přístupným činí archiv a knihovna musea království Českého v Praze. Než to, co na místech těchto nalezneme, stačí, abychom mohli si učiniti dosti úplný a jasný obraz o jednáních celého sjezdu i o názorech jednotlivých jeho členů. Protokolly dochované nejúplněji informují o snahách českých členů sjezdu, o členech nečeských podávají zmínky celkem kusé. Myslím, že ty protokolly o sezeních, které se týkají jiných údů nežli sboru československého, jsou stručným výtahem protokollů obšírnějších, nám dnes nezvěstných.

Prohlédneme-li to, co v archivu musejním v Praze jest přístupno badatelům o sjezdu slovanském, můžeme snadno odpověděti na otázku, která tolik rozvířila klid myslí: Jakým jazykem se jednalo na sjezdu slovanském? Odpověď na otázku tu po prohlédnutí aktů dochovaných nemůže zníti

---

sjezdoví vůbec znamenány nebyly." (Ze sbírky univ. prof. Dr. B. Riegra.) Pátrání mé ve Lvově i jinde zůstalo bez výsledku, akta chovaná v archivu muzejním v Praze pocházejí většinou od J. Jirečka.

[1]) Soudím, že časopis V. V. Tomkem redigovaný, „Pokrok", mně nepřístupný, otiskl kusy protokollů sjezdu slovanského. Soudím tak z toho, že v časopise „Postęp" r. 1848, 20. czerwca 1848 Nro. 26. S. 101 jest uveřejněn překlad protokollu z 3. června r. 1848, při němž jest podotčeno, že výňatek ten je přeložen z časopisu „Pokrok".

jinak, než jak učinil ji, probrav nejdůležitější svědectví, M. Murko[1]): „Gesprochen wurde in allen slavischen Sprachen, was nicht bezweifelt zu werden braucht, denn das Verstehen von Reden, in denen das Herz mehr sprach als der Verstand, war an und für sich nicht schwierig. Speciell die benachbarten slavischen Völker, die ja gleichfalls nach ihrer Lage einander verwandt sind, können sich ja recht gut verständigen. Überdies war das Studium der slavischen Sprachen bei den damaligen Patrioten sehr verbreitet, so dass sie allgemeine Vorstellungen von den vier slavischen Hauptsprachen hatten; allerdings gieng es dabei vielen Slaven bei ihrer eigenen Muttersprache sehr schlecht, die sie unvollkommen beherrschten und mit Brocken aus verschiedenen Sprachen verunzierten. Übrigens wurden die Beschlüsse auch in den einzelnen Sprachen verlesen und der Inhalt mancher Reden von Šafařík wiedergegeben.“ Rukopisný materiál pramenný psán je téměř ve všech nářečích slovanských, a pokud je psáno i německy, jsou to jen ty kusy, které od sjezdu vydány byly pro Neslovany. Jmenuji zde na př. některé petice k panovníkovi, vysvětlení k obyvatelstvu německému v Če-

---

[1]) Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der böhm. Romantik. Graz 1897. 187. Sluší také připamatovati, co o této věci píše muž Slovanům ne právě nejpříznivější A. Springer ve svých Geschichte Oesterreichs seit dem Wiener Frieden 1809. Leipzig 1865. II. „Boshafte Zungen behaupteten, um sich gegenseitig verständlich zu machen, hätte man sich der Vermittelung der deutschen Sprache bedienen müssen. Das ist erlogen. Kein deutscher Laut wurde, so lange der Slawencongress dauerte, vernommen.“

chách a p. Že sdělení důležitá v širších výborech byla ve všech hlavních nářečích reprodukována, o tom nalézáme hojně zmínek v protokollech. Jinak rokování dála se raději v sekcích než-li v širším výboru a to proto, jak pravil dne 5. června r. 1848 v sezení širšího výboru M. Topalović, „poněvadž si tady (t. j. v sezení širšího výboru) všichni nerozumějí."

Materiál rukopisný sjezdu slovanského rozděliti lze dle jeho obsahu na tyto oddíly:

a) Přípravy k sjezdu slovanskému;

b) výbor všeobecný;

c) sekce; 1) Jihoslované, 2) Poláci a Rusíni, 3) Čechoslované.

a) Přípravné jednání sjezdu osvětlují nám dochované protokolly přípravného výboru a řada dopisů. V archivu musejním jsou zápisy:

Jednání ve schůzkách výboru pro připravení sjezdu slovanského v Praze. Obsahuje: Záznamy o schůzkách dne 30. dubna 1848 (u p. Vocela v Krakovské ulici), téhož dne odpoledne ve 3 hodiny (v Měšťanské Besedě), dne 1. května 1848 (ve tři hodiny odpoledne v Měšť. Besedě), dne 2. května 1848 (tamže), dne 3. května 1848 (tamže), dne 5. května 1848 (o 10. hod. ráno v Měšťanské Besedě), téhož dne odpoledne ve 3 hodiny tamže, dne 11. května o 10. hod. ráno u pana rytíře Neuberka, dne 13. května, dne 19. května u p. ryt. Neuberka, dne 20. května v Měšťanské besedě („Předmět: Vypsání o byty pro Slovanské hosti." Provolání vyšlo též samostatně tiskem s dat. 11. Máje 1848.),

dne 24. května u pana rytíře Neuberka, dne 27. května tamže.

Protokoly o schůzích z 3. a 5. května roku 1848 zachovány jsou ve dvojím znění, stručnějším a obšírnějším. Vedle toho protokollu z 5. května r. 1848 připojeny jsou koncepty zvacích listů k Oheralovi, Kuzmanići (Zader), Theodoru Pavlovići, Gajovi a Miloši Popovići.

Vedle protokollů o sezeních přípravného výboru máme dochovány akty v původním znění rukopisném, které přípravný výbor vypracoval. Jsou to: 1. Provolání k Slovanům k obeslání sjezdu v Praze na den 31. května 1848. Otištěno v HZ. Příloha I. ČČM. r. 1848 17—18. V několika exemplářích psaných, z nichž nejdůležitější s opravami P. J. Šafaříka. 2. Provolání k neslovanským národům v Rakousku. Německy psáno. Český text v HZ. Příloha II. ČČM. r. 1848. 18—19. Z exemplářů nejdůležitější koncept Frant. Palackého. Při provolání k Slovanům k obeslání sjezdu v Praze na den 31 května 1848 připojen jest seznam těch, kdo k sjezdu byli pozváni.

Dopisy příprav sjezdu slovanského se týkající chovány jsou jednak v knihovně Musea království Českého v Praze (= KM.), jednak v archivu téhož ústavu (= AM.), dále v archivu zemském v Praze při korrespondenci Frant. Palackého (= KP.) a konečně v soukromé sbírce univ. prof. dr. B. Riegra (= BR.) Pořadem chronologickým následují za sebou:

1. Wien, 2. Mai 1848. P. J. Šafařík rytíři Janovi Norb. z Neuberku radí, aby cíl sjezdu ve smy-

slu rakouském určitěji byl v provolání vytknut. (KM.)

2. Wien, 3. Mai 1848. Týž témuž sděluje, jak se kruhy vládní chovají k sjezdu, a radí, jak by provolání k sjezdu mělo býti změněno a jak rozšířeno, a zasílá některé podpisy z Vídně. (KM.)

3. Ve Vídni, 3. května 1848. Týž Fr. Palackému. Odkazuje Palackého na své dopisy k Neuberkovi a žádá ho, aby se sjezdu ujal. (KP.)

4. Wien, 4. Mai 1848. Týž rytíři Janovi Norb. z Neuberku. Vedle rad týkajících se rozšíření provolání činí návrhy pro vypracování jednacího řádu sjezdu a upozorňuje na nebezpečenství pro sjezd od Maďarů a Němců. (KM.)

5. Ve Vídni, 6. května 1848. Týž Fr. Palackému. Žádá za zprávy o sjezdu, zvláště kdo sjezdu v čele stojí a kdo je myšlénky původce. (KP.)

6. Ve Vídni, 7. května 1848. Týž rytíři Janovi Norb. z Neuberku. Rada, jak se podpisy při provolání k sjezdu rozmnožiti mohou. (KM.)

7. Ve Vídni, 9. května 1848. Týž témuž. Vybízí, k rozeslání pozvání do zemí slovanských. (KM.)

8. Ve Vídni, 9. května 1848. P. J. Šafařík K. V. Zapovi: Noviny mají sjezd ohlásiti. Vedle toho Šafařík upozorňuje na nebezpečenství pro sjezd od Židů, kdyby byli na sjezd připuštěni, a radí, aby čeští radikálové opatrnější byli v svém jednání. (KM.)

9. Wien, 9. Mai 1848. List anonymní. „Mehrere Böhmen und Mähren“ ve Vídni vítají sjezd, ale neradi vidí, že Poláci jsou také v čele podniku. (AM.)

10. Wien, 10. Mai 1848. P. J. Šafařík ryt. Janovi Norb. z Neuberku sděluje myšlénku, že sjezdu slovanskému by měl následovati sjezd všech národů rakouských, a znova radí, aby účel sjezdu slovanského byl v německých listech vysvětlován. (KM.)

11. Ve Lvově, 16. května 1848. Čech Fr. Jachim Fr. Palackému. Varuje sjezd před Poláky a upozorňuje na Rusíny, oddané myšlénce slovanské. (KP.)

12. Prag, 19. Mai 1848. Přípravný výbor oznamuje V. Novotnému, držiteli Žofína, jak by měl býti sál Žofínský dne 31. května 1848 dekorován. Koncept. (AM.)

13. Ганурь, дня 20го Mai 1848. Ivan Bějickij omlouvá neúčast Rusínů a prosí, aby se s Rusíny na sjezdě počítalo jako se samostatným národem a názor ten zvláště proti Polákům aby byl zastáván. (AM.)

14. Въ Львовѣ, дня 21го Mai 1848. Národní rada rusínská jmenuje pro sjezd své zástupce. (A. M.)

15. Ve Lvově, 21. května 1848. Čech Fr. Jachim Fr. Palackému. Odporučuje sjezdu národní radou rusínskou vyslané posly. (KP.)

16. U Zadru 21. Svibnja 1848. Dalmatinci vyslovují sjezdu své sympathie a schvalují zvláště jeho

rakouské stanovisko. Tištěno. Připojen v rukopise český překlad. (AM.)

17. Bez místa. 22. května 1848. Občané panství Dačického, Budiškovského, Budkovského a Krásonického pověřují Matěje Mikšíčka jako svého zástupce na sjezdu. (AM.)

18. V Belihradě, 22ho května 1848. Pravitelstvo Srbského knížectví jmenuje na sjezd své vyslance Lazara Arsenoviće a Jana Marinoviće. Podepsán Nevole. (BR.)

19. Ungarn, den 22ten Mai 1848. Jan Svaty upozorňuje sjezd na Maďary jako nepřátele snah illyrských a slovanských vůbec. Připojen doprovod Keisera. (AM.)

20. Turin, (Italie) le 24 Mai 1848. Juvenal Vegezzi-Ruscalla projevuje radost ze sjezdu a nabízí se pro sjezd působiti žurnalisticky. (AM.)

21. Genua, d. 25. Maja 1848. Dozór Genewsko-polski omlouvá svoji neúčast na sjezd a vyslovuje naději, že sjezd vyzní proti Rusku. (AM.)

22. V Frauheimu 27. Majnika 1848. Oroslav Cafov posílá sjezdu své návrhy, týkající se potřeb Slovinců. (AM.)

23. V Holomouci, dne 28. května 1848. Pozdrav Slovanské Lípy sjezdu. (AM.)

24. Paryż, 28. Maja 1848. Poláci z Paříže projevujíce sympathie sjezdu navrhují, aby výsledky jeho jednání byly tiskem vydány. (AM.)

25. V Chrudimi, dne 28. května 1848. Chrudimští delegují na sjezd Fr. Cvettlera. (AM.)
26. Wien, 29. Mai 1848. Miklosich Fr. Palackému. Omlouvá se, že pro nemoc sjezdu se nemůže súčastniti. (KP.)
27. V Beču, 29ga velk. travna 1848. Spolek „Slovenija“ ve Vídni pozdravuje sjezd a vypočítává potřeby Slovinců, o nichž by se mělo na sjezdu jednati, a jmenuje pro sjezd svého zástupce. (AM.)
28. Paris, le 30. Mai 1848. Adresse de la société slave de Paris au congrès slave de Prague. Podepsán sekretář společnosti prof. Cyprien Robert. (AM.)
29. V Gradci, 30. Velitravna 1848. Pozdrav Slovinců sjezdu. (AM.)
30. V Berlíně, dne 31. května 1848. Dr Martin Alexander Přibyl, „exulant český v Berlíně“, zrazuje sjezd od Rakouského stanoviska a myslí, že úspěchů jen krví a mečem dá se dociliti. (AM.)
31. V Praze, dne 31 května 1848. Výbor Slovanské lípy označuje pro sjezd své zástupce. (AM.)
32. У Златномъ Прагу 31./19. Маиjа 1848. Sbor jihoslovanský ohlašuje své důstojníky. (AM.)
33. V Praze, dne 1. června 1848. Výbor Měšťanské Besedy v Praze sděluje jména svých zástupců pro sjezd. (AM.)
34. V Pešti, 1. června 1848. Jan Kollár Fr. Palackému stěžuje si na své a Slováků útrapy

v Uhrách a uvádí, že pro hrozby nemůže sjezdu se súčastniti. (KP.)

35. V Pešti, 1. června 1848. Jos. Wett Fr. Palackému. Doprovází předcházející list Kollárův a omlouvá i sebe, že pro hrozby Maďarů nemůže na sjezd přijeti. (KP.)

36. V Praze, 2. června 1848. V. Hanka P. J. Šafaříkovi sděluje, že Stamatović vyslovil přání, aby aspoň Palacký a Šafařík neužívali pro sbor jihoslovanský oslovení »Ilyrové«, nýbrž „Jihoslované“ a aby Čechové podporovali srbský návrh: vyslati deputaci od sjezdu k císaři »strany voleného od nich vojevody«. (BR.)

37. V Praze, dne 2. června 1848. Výbor »Slavie« jmenuje své delegáty pro sjezd. (AM.)

38. V Praze, 4. června 1848. Dr. J. P. Koubek, tribun kohorty ozbrojeného studentstva filosof. zve členy sjezdu prostřednictvím Fr. Palackého k posvěcení praporce kohorty. (BR.)

39. V Celovci, 8. maliserpana 1848. Koroški Slovenci posílají »Pozdrav svojim bratam slavjanskim, združenim v Praze“. (AM.)

40. Bez místa, dne 10. června 1848. P. Milostín Kurka pozdravuje sjezd a činí mu některé návrhy. (AM.)

b) Výbor všeobecný. Dokumenty zde uvedené nalézají se většinou v archivu musejním v Praze. Které lze nalézti na jiném místě, jest zvláště uvedeno.

Poznamenání oudů slovanského sjezdu otištěno v HZ. ČČM. 1848. 51—56. —

Pro memoria k slavnostnímu zahájení sjezdu slovanského dne 2. června r. 1848. (BR.)

Protokoll spisův, prvního sjezdu slovanského r. 1848 došlých. Obsahuje 49 čísel od 31. května do 10. června r. 1848. Seznam ten důležitý jest pro poznání, které kusy dosud nám pro jednání sjezdu slovanského chybějí, a pro zjištění, kdy který dopis sjezdu došel. Seznam tento zní:

Protokoll spisův, prvního sjezdu slovanského r. 1848 došlých.

Číslo	dne měsíce	
1.	31. května.	Přípis od Slov. Lípy v Holomouci, podán od p. prof. Helzeleta.
2.	„ „	Přípis od Slov. Lípy v Praze, s udáním oudů od této společnosti k zastoupení jejímu u slov. sjezdu jmenovaných.
3.	1. června.	Zapisnica od 31. Svibnja 1848 prije podne, od jihosl. sekce.
4.	„ „	Oznámení polskorus. sekce, jaké přednosty, písaře a posly k jiným sekcem vyvolili.
5.	„ „	Dopis Měšťanské Besedy v Praze, jaké deputované k sjezdu slov. zvolila.
6.	2. „	Zapisnica od 1. Lipnja 1848 prije podne, od jihosl. sekce (s 2 duplikáty.)

Číslo	dne	měsíce	
7.	3.	června	Zápis hodností a oudů sekce jihoslovanské.
8.	„	„	Zapisnica od jednice popodnevne 1. Lipnja 1848 (sekce jihoslovanské).
9.	„	„	Dopis „Slávie“ pražské, jímž své deputované k sjezdu slov. jmenuje.
10.	„	„	Přehled hodností a velkého výboru polskoruské sekce.
11.	3.	„	Přehled oudů polskoruské sekce i jich hodnostníků a poslů k ostatním sekcím.
12.	„	„	Dopis jihoslovanské sekce vyzývající k vyslání deputace k císaři v záležitostech horv. bana a srbsk. patriarchy i vývody.
13.	4.	„	Nový přehled polskoruské sekce.
14.	5.	„	Přepis přehledu jihoslov. sekce.
15.	„	„	Nový přehled oudů polskoruské sekce.
16.	„	„	Polskoruská sekce donáší jména některých nových oudů.
17.	3.	„	Přípis odborni sjednici Slovenje v Gradci 30/5.
18.	7.	„	Přípis p. Oroslava Cafova z Frauheimu.
19.	„	„	Tištěný přípis Dalmatinců k slov. sjezdu.
20.	„	„	Projekt obyvatela Libelta.

Číslo	dne	měsíce	
21.	8.	června	Zápis v poradě českého sboru dne 6. června (s přílohou).
22.	8.	„	Přípis od sb. Polského s jmény pro II. a III. výbor.
23.	„	„	Zapisnica od 2. Lipnja 1848 poslie pódne. Budj. V. (Jihoslov. sekce.)
24.	„	„	Přípis prof. Lelevela z Bruselu.
25.	„	„	Zápisky sezení výborů dne 6. června 1848.
26.	„	„	Zápisky sezení výborů dne 7. června 1848.
27.	„	„	Protokoll české sekce ode dne 3. června 1848 (s duplikátem).
28.	„	„	Přípis Poláků z Paříže na sjezd slov.
29.	„	„	Přípis Rusínů na sjezd slov.
30.	10.	„	Psaní exulanta (p. Přibyla) z Berlína.
31.	„	„	Přípis p. Svatého spolu s listem p. Keisera.
32.	„	„	Zápisnice sezení širšího výboru dne 5. června.
33.	„	„	Přípis sboru polského s protokoly 6 posezení.
34.	„	„	Přípis z Chrudimi na sjezd slov.
35.	„	„	Ohlášení důstojníků od sboru jihoslov.
36.	„	„	Zápis oudů sboru česko-mor.-slov
37.	„	„	Plnomocenství p. Mikšíčka od panství Dačického, Budiškov-

Číslo dne měsíce			
			ského, Budkovského, Krásonického a Budského.
38.	10.	června	Odpověď ministerstva na petici Rusínů.
39.	"	"	Přípis p. Nakvarského z Ženevy.
40.	"	"	Protokolly sboru jihoslov. od 3. 3., od 5. 6. 7.
41.	"	"	Zápis oudů sboru jihosl.
42.	"	"	Zápis oudů sboru polského.
43.	"	"	Přípis P. Milostína Kurky.
44.	"	"	Přípis Dalmatinců ze Zadru v překladě.
45.	"	"	Zápis od Dozoru Genevsko-polského.
46.	"	"	Od p. Jordana 14 čísel denníku Centralblätter.
47.	"	"	Zápis sezení výborů dne 8. června.
48.	"	"	Zápis od Juvenala Vegezzi Ruscalla z Turina.
49.	"	"	Přípis od Cypriàn Robert z Paříže.

Návrh JUDra. V. Červinky z 4. června 1848 „o zprostředkování příměří a vyrovnání v boji Lombardsko-Benátském ze strany slavného sboru slovanského.“ (BR.)

Protokol sezení širokého výboru dne 5. června 1848. Podepsán: Jireček, písař.

Příloha k zápisu od 6. června 1848. Je to „Návrh páně Liebeltův manifestu Evropským“ (roz. národům). Otištěno v HZ. Příl. I. II. ČČM. 1848 34—36.

Protokoll zavedený v sezení výborů dne 7. června 1848 o 11. hod. dopoledne. Podepsán: K. Storch, písař českosl. sboru.

Náčrtek stanovící „Úlohu výboru diplomatického“. Seznam aktů tiskem vydaných od sjezdu a netištěných.

Kandidátní listina pro presidium sjezdu.

Zpráva o třetím aktu. Psáno česky. Souhlasí obsahem s tím, co podává o vypracování smlouvy mezi větvemi slovanskými v Rakousku k pojištění sobě národnosti a národních práv tam, kde jich již požívají, a k vydobytí jich sobě tam, kde jich posavad zbaveni jsou v HZ. ČČM. 1848 12—13.

c) Sekce. Vše, co zde uvádím, jest dochováno v archivu musejním v Praze.

1. Jihoslované.

Popis častnikah oddiela Južnoslavenskoga. V několika exemplářích psaných uchováno.

Zapisnica od 31*a* Svibnja 1848. Podepsáni P. Stamatović a Andria Brlić.

Zapisnica od 31. Svibnja 1848 zednie popodnevne. Podepsáni titéž.

Zapisnica od 1. Lipnja 1848 prije podne. Ve dvou exemplárech. Oboje nepodepsáno.

Zapisnica od zednice popodnevne 1. Lipnja 1848. Podepsán P. Stamatović.

Zapisnica od 7. Lipnja 1848 prije podne. Podepsáni P. Stamatović a A. Brlić.

Zapisnica od 8. Lipnja 1848 prije podne. Nepodepsáno.

Zapisnica od 9. Lipnja 1848 prije podne. Ve dvou exemplářích. Oba bez podpisu.

Oznámení schůzí.

Pozvání na služby boží dne 4. června sloužené Stamatovićem.

2. Poláci a Rusíni.

Członkowie sekcyi Polskiej i Ruskiej. Zachováno v několika exemplářích psaných. Doplňky. Sr. v HZ. ČČM. 1848 52—53.

Původní návrh Karla Libelta, podaný dne 7. června. Psáno polsky. Česky otištěno jako příloha VI. HZ. ČČM. 1848 34—37.

Jména zvolených do komise pro vypracování manifestu k císaři a aktu třetího.

Pozvání ke schůzi dne 9. června r. 1848.

Sbor polsko-rusínský 1. června r. 1848 oznamuje zvolení svých hodnostářů. List podepsán A. Walewskim.

Pozvání z 9. června r. 1848 ku mši sloužené Hynelevyčem.

Przedmioty posiedzenia 8. czervna.

Materyal do Manifestu do Cesarza.

Manifest zu Prag versammelten Slawen-Congresses an alle europ. Völker. (BR.)

Manifest k národům evropským v polském překladě. Podepsán Cybulski. Otištěno jako příloha VII. v HZ. ČČM. 1848 37—42.

Galiziens Forderungen für das Manifest des Slawen-Congresses an den Kaiser. (Obsahem rovná se tomu, co otištěno jest v HZ. ČČM. 1848 46—47.)

Żądania Rusinów w Galicyi. Otištěno v HZ. ČČM. 1848 46—47.

Seznam členů sekce Polsko-Rusínské, jež Slavie měla pozvati na besedu.

3. Čechoslované.

Sbor česko-moravsko-slovenský (jeho sestavení). Sr. v HZ. ČČM. 1848 51—52.

Údové Velkého Výboru, Sekce Česko-Moravsko-Slezsko-Slovenské. Otištěno v HZ. ČČM. 1848 51—52.

Kandidáti pro stálý výbor a deputace.

Presenční listina skupiny československé.

Jména pánův Českoslovanských, již přistoupiti chtějí k sekcím.

Protokoll zavedený v posezení sboru československého dne 3. června 1848. Podepsán Jan Krejčí.

Zápis v poradě českého sboru dne 7. června 1848 od 9—12 h. ráno. Podepsán Václav Seidl, zapisovač.

Příloha I. k zápisu v poradě česk. sboru dne 7. června 1848. Obsahuje: Původní návrh p. Libeltův. Otištěno jako příloha VI. v HZ. ČČM. 1848 34—37.

Příloha II. k zápisu o poradě českého sboru dne 7. června 1848. Obsahuje: Žádosti Moravanů. Přednášel p. Klácel, a Žádosti Slováků a Rusínů uherských podané panem Hurbanem. Otištěno v HZ. ČČM. 1848 44—45 a 47—48. Zachováno též v německém znění:

Forderungen der Mährer. Forderungen der Slowaken und Ruthenen in Ungarn.

Zápis o poradě českého sboru dne 8. června 1848. Podepsán Krejčí. Zachováno dvakráte v přepisech obšírnějších. Vedle toho zápis stručný, patrně hned v schůzi pořízený bez podpisu.

Sdělení sekce jihoslovanské z 3. Junia / 22 Maja 1848 odboru odělenja Čecha, Moravana, Slezaka i Slovaka, týkající se vyslání deputace od sjezdu k panovníkovi o událostech na jihu slovanském se sběhnuvších.

3. J. P. Jordan: Actenmässiger Bericht über die Verhandlungen des ersten Slaven-Congresses in Prag. Prag 1848. Pramen s tendencí brániti sjezd, obepíná celý rozsah sjezdu. Práce Jordanova vzala vznik hned při počátku sjezdu slovanského. P. J. Jordan, redaktor „Slavische Centralblätter“, chtěl pro svůj časopis míti zprávy o sjezdu co nejlepší a proto zažádal sjezd, aby mu protokolly jednotlivých sekcí bylo dovoleno pročítati a poznámky si činiti. Když sjezd byl ukončen, přinesl Jordan v časopise svém výše zmíněný článek, který dočkal se také uveřejnění v „Slavische Rundschau“ r. 1848 a pak i vydání samostatného. Jordan je svědek věrohodný ve všem, co vypravuje. Vypravuje nejen mnoho stejného, co známo jest z HZ., přináší i významné detailly, které HZ. se doplňují. Litovati jest, že Jordan nevylíčil nám smýšlení a debatty v jednotlivých sborech.

4. J. Moraczewski: Opis pierwszego zjazdu słowianskiego. Poznań, 1848. Popis sjezdu slovanského Moraczewskim sepsaný přihlíží

hlavně ke sboru polsko-rusínskému na sjezdu slovanském a má tendenci obrannou. Pokud nemáme, a lze pochybovati, že bychom kdy mohli míti, protokollů sekce rusínsko-polské, potud vždy Moraczewski bude spiskem pro sjezd slovanský nezbytným. Moraczewski nikde, pokud kontrolovati jej můžeme, neodbíhá s cesty pravdy, hledí získati při vypravování svém co nejvíce důvěry a proto dokumenty podepírá svoje líčení. Dokumenty ty, až na číslo II., lze nalézti v HZ. Číslo II., dopis W. Grzybowského z Prahy dne 22. května 1848 lze jen v knížce Moraczewského čísti.

5. Malisz C.: Der Slaven-Kongres und die Neuesten Ereignisse in Prag. Ein Beitrag zur Verständigung der Völker und zum ewigen Frieden. Zunächst dem deutschen Volk und Parlament gewidmet. Zweite Auflage. Mannheim 1848.

Brožura K. Malisze — vedle německého znění vyšla též polsky — nepopisuje sjezd v celku, nýbrž vybírá jen některé věci, týkající se zvláště sboru polsko-rusínského. Na spise Maliszově nejpatrnější jest její tendence obranná. Poznáváme to nejen z podtitulu spisu, ale z celého způsobu vypravování. Malisz líčení své nedoprovází dokumenty, ale ani jemu upříti se nemůže snaha mluviti vždy pravdu. Údaje Maliszovy o sekci polsko-rusínské jsou cenným doplňkem k tomu, co o této sekci víme odjinud.

II. Literatura sjezdu slovanského:

1. A. Springer: Der Slawencongress in Prag. V „Geschichte Oesterreichs seit dem

Wiener Frieden 1809. Leipzig 1865. II. 329—340. Springer zpracoval zde především obecně přístupné officielní zprávy o sjezdu; zpracování jeho není ve všem objektivní.

2. „Slovanský sjezd v Praze.“ „Slovan“ r. 1874 čís. 51. a 52.

Není to zpracování pramenné literatury o sjezdu slovanském, nýbrž jen sebrání několika aktů z HZ., vždy několika slovy spojených. Autor článku není jmenován, ale snadno lze jej uhodnouti. Je jím J. M. Černý.

3. Jan M. Černý: Slovanský sjezd v Praze roku 1848. Na památku čtyřicetiletou vypravuje a dokládá příslušnými akty Jan M. Černý. V Praze 1888.

Tato kniha není zpracováním pramenů sjezdu slovanského. Snadno dá se zredukovati na otištění, jak autor sám praví, „publikací současných, obecně přístupných“. Co podal nad to spisovatel, jsou ústní sdělení Jos. Jirečka „podle zápisků jeho učiněná“, jež v textu práce zvláště vždy jsou označena.

4. Jos. Pervolf: Австрiйскiе Славяне въ 1848—1849 гг. (Вѣстникъ Европы. 1879. III. II. 491 ad.)

Práce tato netýká se přímo sjezdu slovanského, ale velký díl její přirozeně mu je věnován. To, co Pervolf vypravuje, nepodává celkem nic nového. Autor vlastně nepracoval s jinými prameny nežli s HZ. (Sr. též Pervolfův článek o sjezdu v Riegrově Slovníku naučném Slované, str. 630. a d.).

5. Murko M. Der Prager Slavencongress. V „Deutsche Einflüsse auf die Anfänge der Böhmischen Romantik". Graz 1897. Kapitola X. Stručně a pěkně poučuje se na základě tiskem vydaných pramenů o myšlénkové podstatě sjezdu.

6. Jos. Alex. svob. p. Helfert: Slavencongress. Je to část práce: Graf Leo Thun, k. k. Gubernial-Präsident in Böhmen. (Oester. Jahrbuch. Wien 1896. 179 a d.). Vyšlo též samostatně.

Jako všechy práce Helfertovy, tak i ta vyznamenává se především pilně sneseným materiálem. Autor, který dovede zjednati si přístup i k pramenům jinak nepřístupným, podává studií svojí cenný příspěvek k poznání sjezdu slovanského. Litovati jest, že pojednání Helfertovo příliš lpí na osobě hr. Lva Thuna a že více drží se vnějších fakt nežli vnitřních a konečně že příliš důvěřuje některým pramenům, které víry nezasluhují.

7. Dr. Sch.: Der Prager Slavencongress im Jahre 1848. (Beilage zur Allgemeinen Zeitung 1897. Nro. 200—202.) Není to více nežli referát o předcházející práci Helfertově.

8. J. J. Toužimský: V díle „Na úsvitě nové doby". V Praze 1898. 468 a d. (Sr. náš kritický referáš o něm v Obzoru lit. a uměleckém I. 13—14.) Je to populárně psané dobré vylíčení nejdůležitějších fází sjezdu slovanského. Toužimský sice pro vypravování své neužil pramenů rukopisných, ale k těm, které jinak jsou přístupny, přihlížel vždy pečlivě.

9. Dr. Luboš Jeřábek: Slovanský sjezd v Praze roku 1848, jeho průběh a výsledky.

(Rozhledy VII. 961 a d.) Studie tato proti tomu, co již před jejím otištěním o sjezdu slovanském bylo napsáno, neznamená žádného pokroku. Autor nezná literatury o sjezdu slovanském, otiskuje akta jinde a lépe publikovaná, drží se věcí více povšechných a nepoznává a také neřeší sporných otázek při sjezdu slovanském a p.

B)

I. Prameny:

1. Actenmässige Darstellung der Prager Juni-Ereignisse v. Jahre 1848. Bylo podáno dne 3 března r. 1849 v rakouském říšském parlamentě v Kroměříži od ministra Bacha. Viz „Verhandlungen des österr. Reichstages nach der stenographischen Aufnahme“. V. 380. Pramen tento je dnes nepřístupný.

2. Popsání vypuknutí vzbouření v Praze dne 12. června 1848, na základě ouředního vyšetřování sestavené. Vyšlo r. 1848 v časopisech i samostatně. Otiskl J. M. Černý. Boj za právo. Praha s a. I. 299 a d.

Přináší zprávy sebrané mezi vyšetřovanými brzy po ukončení bouře svatodušní a (Pražské Noviny otiskly popsání již dne 20. července 1848) hledí zdůvodniti, že povstání bylo uchystáno a úmyslně způsobeno. Tato snaha svádí přirozeně, že nedosti správně jsou posouzena fakta ve své váze.

3. Návěští o výsledku vyšetřování komisí vojenskou z 2. srpna 1848. (Otištěno

u Černého: Boj za právo I. 355 a'd.), kde na základě výpovědí svědka v návěští nejmenovaného (je to Marcell Turańský,[1]) dokládá se, že bouře byly skutečně nastrojeny. Návěští je spleteninou nesouvislých věcí, které znalec doby snadno rozpozná. Návěští ukazuje, jak komise vojenská byla při vyšetřování upjatá, lehkověrná a málo znalá hnutí své doby.

4. Die Prager Juni-Ereignisse in der Pfingstwoche des Jahres 1848 nach den Ergebnissen der hierüber gepflogenen gerichtlichen Untersuchung. Wien 1849. Autorem tohoto spisu jest dle str. 74. „Ernst, Hauptmann-Auditor". Ernst prohlašuje sám spisek svůj za „Resultat der Untersuchung" a chce se omeziti „einzig und allein auf die Erzählung und Darstellung der nackten Thatsachen, so wie sich solche aus den gerichtlichen und eidlichen Aussagen der Zeugen und den Geständnissen der Beschuldigten herausstellten". Ernst jest otevřenější nežli „Návěští", spíše jmenuje a obšírněji vypravuje, ale i on přiznává se, že má jisté ohledy a že zamlčuje některá jména. Spisek Ernstův otiskuje různé vyhlášky a plány, jimiž chce odůvodniti tvrzení komisse vojenské.

Všechny tyto dokumenty lze nalézti i jinde otištěné. Aby čtenář poznal poměr Ernstův k Návěští, uvádím tento doklad:

---

[1]) Ministerské vylíčení událostí červnových v Praze. Černý J. M.: Boj za právo. I. 540.

Ernst 45—46.	Návěští: (Schopf J. J.: Volks-Bewegung. Heft 6.) S. 207—208.
M. T. machte im Jahre 1847 vor den Ostern in Eperies Bekanntschaft mit mehreren polnischen Emigranten, dem Fechtmeister Julian Wagner aus russisch Polen — einem sichern Albert Kaminski — dem Slaven Johann Franziszi, der mit dem Pastor Hurban und Palacky aus Prag und Ludwig Stur in Correspondenz stand. Er wurde mit ihnen nach und nach so vertraut, dass sie ihn von allen ihren Plänen unterrichteten.	Inquisit sagt aus: Zu Ostern 1847 wurde er zu Eperies in Ungarn mit mehren polnischen Emigranten bekannt, welche ihn in ihre Gesellschalt aufnahmen,
Ihr Hauptplan ging dahin, ein grosses slavisches Reich zu bilden, u. z. in der Art, dass es Croatien, Slavonien, Serbien, die Slowakei, Ungarn, Böhmen, Mähren, Schlesien und das österreichische Polen begrei-	deren Hauptplan gewesen, ein grosses slavisches Reich, aus Kroatien, Slavonien, Serbien, den Slovaken in Ungarn, Böhmen, Mähren, Schlesien und oesterreichisch-Polen zu bilden, das eigentliche Ungarn ver-

fen sollte. Dabei sollte das eigentliche Ungarn verschwinden u. in dem Slavenreiche verschmolzen werden. Ob dieses Slavenreich ein Königreich oder eine Republik sein sollte, darüber seien sie noch nicht einig gewesen. Der Brief wechsel wurde mit chemischer Tinte geführt. Auch sollte dieser Plan erst im Jahre 1850 verwirklicht werden, an vier Orten, in Agram, Prag, Krakau und in der Umgebung von Pressburg sollte dann zugleich die Erhebung geschehen.

schwinden zu machen, sich von Oesterreich los zu reissen, und in ungünstigsten Falle aber den Russen zu unterwerfen. Ueber die Form des neuen Reiches, ob nämlich Königreich oder Republik, war man noch mit einem fremden Staate in Correspondenz. Der Plan sollte im Jahre 1850 verwirklicht werden, und die Revolution zugleich in Agram, Prag, Krakau und der Umgebung von Pressburg, bei den Slovaken ausbrechen.

5. Zpráva dvorních komisařů (hrab. Mensdorfa a dvorního rady Klecanského) k ministerstvu záležitostí domácích o událostech Pražských dne 25. června r. 1848 podaná. (Otištěna v Černém: Boj za právo I. 315 a d.) Zpráva dvorních komisařů ukazuje dobře, jak lidé nezaujatí ve službách vládních soudili o vypuklé bouři. Zpráva drží se především fakt a nepouští se ani do vysvětlování bouři. „Kam tyto nepokoje čelily," praví se tu, „okáže se z vyšetřování zemských ouřadů učiněného."

6. Hr. Lev Thun: „Offenes Schreiben des Grafen Leo Thun an Herrn Johann Slawik, Prager Bürger in Betreff der Ereignisse in der Pfingstwoche 1848“ a „Nachtrag zu dem offenen Schreiben an Herrn Johann Slawik, in Betreff der Ereignisse in der Pfingstwoche 1848“. Mit neuen urkundlichen Belegen. Prag 1849. Oba spisy mají účel obhájiti jednání hr. Lva Thuna při bouřích pražských a jsou důležité pro posouzení osoby presidentovy. První spis má občanu J. Slavíkovi připamatovati jednání s dvorními komissaři a zameziti tím řečem Slavíkem šířeným, druhý směřuje proti článku J. Slavíka „Odpověď na „Otevřený list“ pana hraběte Lva Thuna strany Pražských událostí za dnů Svatodušních r. 1848“ otištěný dne 24. února roku 1849 v „Nár. Novinách“ (u Černého: Boj za právo I. 518 a d), o němž Thun (str. 4.) zaznamenává: „Diese Schilderung, die sich nicht auf die Periode der Juni-Ereignisse beschränkt, ist offenbar nicht aus der Feder des „schlichten Bürgers“ Herrn Slawik geflossen, sondern rührt von Einem aus Denjenigen her, die selbst schwere politische Fehler begangen haben, und um unter ihren Folgen nicht zu leiden, sie der „Čechischen Nazion“ in die Schuhe schieben wollen, damit der Name des Volkes beschönige, was sich nicht rechtfertigen lässt.“ K oběma knihám připojil Thun cenné přílohy. J. M. Černý přejal je, jakož i sdělení Thunovo do své sbírky „Boj za právo“.

7. Die Prager Juni-Ereignisse 1848. (Hiezu Plan von Prag.) Mittheilungen des k. u. k.

Kriegs-Archivs. N. F. Wien 1898. X. 275—291. Je to vydání staršího pramene. Vydavatel uvádí, že je to „eine kurze, im Wesentlichen den militärischen Standpunct festhaltende Schilderung .... welche auf Grund officieller Quellen und unter den Augen des Feldmarschalls Fürsten zu Windisch-Graetz ... verfasst wurde“ ... „Es hatten preussische Officiere 1850 sich an den Stab des Feldmarschalls mit der Bitte gewendet, demselben eine Darstellung der Juni-Ereignisse in Prag zur Veröffentlichung übermitteln zu wollen. Der hier folgende Aufsatz wurde diesen Officieren zugesendet, welche denselben in der „Deutschen Wehrzeitung“ Nro. 208 am 15. August 1850 publicierten.“

8. Die Schreckenswoche in Prag vom 12. bis 18. Juni 1848. Nach eigener Anschauung und den Berichten von verlässlichen Augenzeugen zusammengestellt von Karl Heinrich. Prag 1848. Práce opatřena je illustracemi. Autor, jak sám titulem se již přiznává, očitý svědek bouří, vypravuje nejen, co sám viděl, ale o čem i od jiných byl informován. Hojně užívá úředního popsání bouří svatodušních, ale nedrží se ho ve všem. Často polemisuje s ním, ale celkem přece straní vojsku a vládě. Kde vypravuje dle zpráv sebraných, nebývá kritický, zprávy odporující si často klade prostě vedle sebe a do konečného soudu se nepouští.

9. Die Schreckenstage in Prag oder die Zeit vom 11. bis zu 17. Juni 1848. Nebst einem Anhange. Geschildert von Jan z Prahy. Prag 1848. Brožura psána byla brzy po bouřích (předmluva je datována 24. Juni 1848) a autorem

jejím jest „Johann Nep. Mathias Druchsa genannt Jan z Prahy“. Vypravování o bouřích není souvislé, jsou to vlastně vyhlášky chronologicky spořádané a jen několika slovy spojené. Zdá se mi, že materiál k spisu byl den po dni sbírán a zaznamenáván. Autoru jednalo se spíše o podání materiálu pro bouře nežli o vysvětlení bouří.

10. F. J. Schopf: Die Pfingst-Unruhen zu Prag, deren Entstehung und Folgen auf Grund der legalen Erhebung ... Mit 118 Beilagen. Je to šestý sešit díla, na jehož význam a cenu ukázal jsem již jinde:[1]) Wahre und ausführliche Darstellung der am 11. März 1848 zur Erlangung einer constitutionellen Regierungs-Verfassung in der Königlichen Hauptstadt Prag begonnenen Volks-Bewegung und der hierauf gefolgten Ereignisse als ein Beitrag zur Geschichte und ein Angedenken an die verhängnissvolle Zeit chronologisch verfasst, auch mit allen Urkunden belegt von ...“ Badatel o bouřích r. 1848 v Praze musí nutně k Schopfu sáhnouti, ani ne tak proto, co o bouřích Schopf vypravuje, ale pro přílohy, které k dílu svému přičiňuje. Přílohy ty valně doplňují sbírku J. M. Černého „Boj za právo“.

11. Die Prager Pfingstwoche. Nach bestem Wissen und Gewissen geschrieben von Horatius Cocles. Prag 1848. Autor stojí na stanovisku, že vznik bouře zaviněn byl vojskem. Vypravuje stručně a nedokládá se akty, líčí živě

[1]) Tobolka Z. V.: Počátky konstitučního života v Čechách. V Praze 1898. VI.

v chronologickém pořádku. Nečiní na svoji práci velkých nároků.

12. Kopp Ferdinand: Die Ereignisse der Pfingstwoche des Jahres 1848 in Prag und in dessen nächster Umgebung. Theils aus eigener Erfahrung, theils aus glaubwürdigen Quellen geschöpft und vom historischen, nationalen und vernünftigen Standpunkte beurtheilt von . . . Nebst einem Stahlstiche: „Panorama von Prag“ und einer Lithographie „Bildliche Darstellung der Fäden einer weitverzweigten Verschwörung“. Dílo psané s tendencí ukázati na nesprávnosti úředního popsání. Kopp stojí jako Horatius Cocles na stanovisku, že vojsko zavinilo bouře. Píše obšírně a otiskuje celou řadu vyhlášek. S konečným soudem o bouřích ještě vyčkává, poněvadž prý je v celé věci ještě mnoho nejasného a temného. Kopp chce psáti pragmatické dějiny bouří, chce pracovati kriticky a úkol i význam své knihy vymezuje těmito slovy (str. 16): „Eine umfassende pragmatische Geschichte der Prager Pfingstereignisse ist als wichtiger Bestandtheil der neuern Geschichte Böhmens Bedürfniss, überdies aber auch desshalb: 1. Um den an diese Ereignisse sich knüpfenden Parteihass zu bekämpfen; 2. um die einer Nation aufgebürdeten erdichteten, gefährlichen politischen Absichten vor den Zeitgenossen und der Nachwelt als nicht vorhanden darzustellen, weil 3. gerade diese Ereignisse der Mit- und Nachwelt als historischer Beweis für die Nothwendigkeit einer neuen Organisation des Heerwesens, für die Nothwendigkeit einer Beschränkung

der Exekutivgewalt der Provinzial-Gouvernere durch einen permanenten, aus dem Volke gewählten Provinzialrath dienen können.“ Kniha Koppova jest z brožurek o bouři svatodušní od současníků sepsaných nejdůkladnější a nejcennější.

II. Literatura:

1. Jos. Alex. svob. p. Helfert: Der Prager Juni-Aufstand 1848. (Aus dem österr. Jahrbuch besonders abgedruckt.) Prag 1897. Sr. A. II. 6. S. 225.

2. J. J. Toužimský v díle „Na úsvitě nové doby“. V Praze 1898. Sr. A. II. 8. S. 225.

UKAZATEL

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 07 24 02 009 2